

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 21 (2652)

Пятніца, 25 мая 1973 года

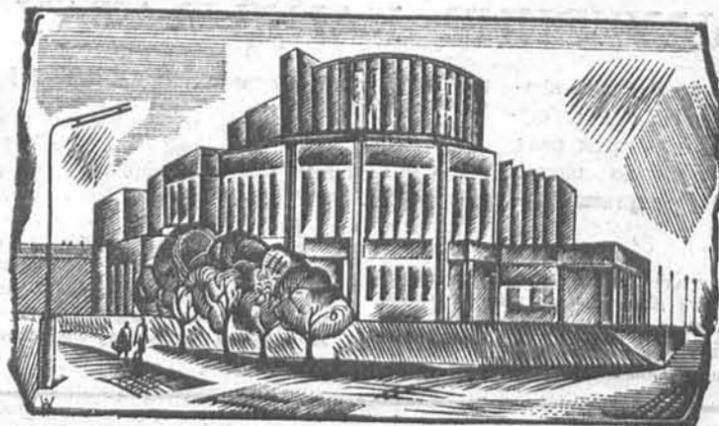
Цана 8 кап.

25 мая 1933 года пачаў творчую дзейнасць першы ў гісторыі беларускага народа прафесійны музычны тэатр, які цяпер вядомы пад назвай Дзяржаўны ордэна Леніна акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета БССР. Пачаўшы са студэнцкіх спектакляў тагачаснага музычнага тэхнікума і студыйных пастановак, калектыў надзвычай хутка і ўпэўнена набыў рысы сталага артыстычнага ансамбля, выхаваў высока прафесійных майстроў сцэны, заваяваў прызнанне грамадскасці.

І тое, што ў майскія дні сёлета балетная труппа тэатра атрымала прыз на выступленні ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў, — адно з яскравых падцвярджэнняў аўтарытэту і папулярнасці гэтага калектыву.

Грамадскасць рэспублікі адзначае саракагоддзе з дня арганізацыі галоўнага музычнага тэатра Беларусі.

Пра юбілей тэатра оперы і балета чытайце матэрыялы на стар. 8—9.

Графіюра А. ЗАПЦАВА.

Мастака Уладзіміра Сакалова добра ведаюць беларускія пагранічнікі. Ён іх верны і даўні сябра. Нялёгкай службе вартавых нашай граніцы прысвяціў ён мноства сваіх работ, у якіх — пільнасць назіранняў, сапраўдны пафас, лёгкі, ненавязлівы гумар.

28-га мая краіна адзначае Дзень пагранічніка. Прапануем вашай увазе некалькі малюнкаў Ул. Сакалова, зробленых на пагранічных заставах (стар. 10—11).

У НУМАРЫ ЧЫТАЙЦЕ:

КРАІНА РЫХТУЕЦЦА ДА ВЫБАРАЎ
У МЯСЦОВЫЯ САВЕТЫ.

Стар. 3

УРЫВАК З АПОВЕСЦІ ВІКТАРА КАРАМАЗАВА «СПІРАЛЬ».

Стар. 4—5

НОВЫЯ ВЕРШЫ НАРОДНАГА ПАЗТА БССР
ПІМЕНА ПАНЧАНКІ.

Стар. 5

РОЗДУМ МАСТАНА.

Стар. 10

ПРАБЛЕМЫ НАРОДНАГА ТЭАТРА.

Стар. 12

Журналіст Сяргей Сімавіч.

АДАБРАЕМ!

На працягу некалькіх дзён увага ўсяго свету была прыкавана да візіту Генеральнага сакратара ЦК КПСС Леаніда Ільіча Брэжнева ў Федэратыўную Рэспубліку Германію, да яго перагавораў з канцлерам Вілі Брантам.

Мы, савецкія людзі, успрынялі гэтую падзею, як лагічны працяг лініі на разрадку міжнароднай напружанасці, вызначанай XXIV з'ездам КПСС.

«Наша міралюбівая палітыка, — сказаў у сваім выступленні па заходнегерманскаму тэлебачанню Леанід Ільіч Брэжнеў, — ёсць выражэнне самоў сутнасці нашага грамадства, выражэнне яго глыбокіх унутраных патрэбнасцей. 250-мільённы савецкі народ заняты ажыццяўленнем грандыёзных праектаў мірнага будаўніцтва».

Так, савецкім людзям патрэбны мір. Ніхто яго так не цэніць, як мы, бо ніхто лепей за нас не ведае, што такое вайна, не ведае, якія незлічоныя бед-

ствы нясе яна народам.

Трошкі больш чым праз месяц мы будзем адзначаць 29-ю гадавіну вызвалення Беларусі ад фашысцкай навалы. Мы помнім, якой была яна, параненая вайной, наша родная зямля.

Сёння Беларусь, адроджаная з попелу, радуе сэрца кожнага савецкага чалавека. У нас шмат здабыткаў, а будзе іх з кожным годам яшчэ больш. Для гэтага патрэбны толькі мір, спакой на зямлі.

І перачытваючы радкі пагадненняў паміж Савецкім Саюзам і ФРГ, мы, работнікі мастацтваў, далучаем свой голас адабраўня мудрай палітыкі нашай партыі да голасу ўсіх савецкіх людзей.

І. МІХАЛЮТА,

дырэктар Беларускага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы, заслужаны дзеяч культуры БССР.

СВЕЖЫ ВЕЦЕР МІРУ

Амаль чвэрць стагоддзя над Рэйнам стала Імгла, насычаная варожасцю, рэваншызмам і антысавецызмам. І ўсё-такі свежы вецер міру і супрацоўніцтва паміж народамі прабіў сабе дарогу. Гэта стала магчыма дзякуючы паслядоўнай палітыцы Савецкага Саюза, узгодненых дзеянняў сацыялістычных краін на міжнароднай арэне. Дыялог у Боне паміж Леанідам Ільічам Брэжневым і Вілі Брантам радуе нас і напаяняе ўпэўненасцю ў тым, што сілы

міру і прагрэсу перамогуць.

Сочачы за паездкай Генеральнага сакратара ЦК КПСС Л. І. Брэжнева ў ФРГ, мы, савецкія людзі, разумеем і тое, што не ўсім на Захадзе да спадабы свежы вецер сёлетняй вясны. У галовах некаторых бітых у мінулым вар'ятаў з'яўляюцца яшчэ тухлыя ідэі рэваншу. Аднак, як з глыбокім аптымізмам сказаў Леанід Ільіч Брэжнеў у сваім выступленні па заходнегерманскаму тэлебачанню, гарызонты чалавецтва святлеюць.

Надыходзіць час, калі не зброя, а мірнае спаборніцтва за лепшае жыццё і дабрабыт народаў, за культурны і тэхнічны прагрэс будзе вызначаць прэстыж той або іншай краіны на міжнароднай арэне.

Мы ганарымся палітыкай нашай партыі, нашага Савецкага ўрада, якая паслядоўна ўплывае на стварэнне такой атмасферы на зямлі, калі людзі будуць жыць без страху за сваё жыццё, жыццё сваіх нашчадкаў.

Леанід ПРОКША.

ВЫЛУЧЭННЕ КАНДЫДАТАЎ

22 мая ў Саюзе пісьменнікаў БССР адбыўся перадвыбарчы сход па вылучэнню кандыдатаў у дэпутаты мяс-

цовых Саветаў дэпутатаў працоўных.

Кандыдатам у дэпутаты Мінскага гарадскога Савета вылучаны Кастусь Кірэенка.

Кандыдатамі ў дэпутаты Ленінскага раёна Мінска г. Мінска — Алена Васілевіч і Арнальд Марціновіч.

На сваім перадвыбарчым сходзе хлебаробы калгаса імя Чарняхоўскага Карэліцкага раёна вылучылі кандыдатам у дэпутаты Гродзенскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных Васіля Быкава.

Калектыў рабочых і служачых Клецкага паваранага завода назваў сваім кандыдатам у дэпутаты Мінскага абласнога Савета дэпутатаў працоўных Аляксея Кулакоўскага.

СВЯТА ДУХАВОЙ МУЗЫКІ

У Гродна прайшоў абласны агляд духавых аркестраў. Падрыхтоўка да конкурсу спрыяла нараджэнню новых калектываў — аркестр Дзятлаўскага РДК, аркестр калгаса «Радзіма» Навагрудскага раёна, аркестр Жытамлянскага РДК Гродзенскага раёна і інш.

У першым туры агляду прынялі ўдзел 32 духавыя аркестры. У конкурсных праграмах гучала музыка Глінкі, Чайкоўскага, Дунаеўскага, Вердзі, Алоўнікава, Сакалоўскага і іншых кампазітараў. Многія калектывы выступілі са сваімі салістамі. Найбольшы поспех спадарожнічаў выступленню аркестраў Лід-

скага гарадскога парку культуры і Дзятлаўскага РДК.

Урачыста выглядаў марш-парад удзельнікаў агляду па вуліцах і плошчах горада. У прывычны шум нядзельнага дня раптам урываюцца сігналы труб і барабанны пошук. Пачынаецца парад. Калону ўзначальваюць сцяганосцы ў нацыянальных касцюмах 15 рэспублік. Зводны аркестр выстрайваецца на плошчы Леніна, выконваецца «Слаўся!» Глінкі і гімны СССР і БССР, дырыжоры аркестраў ускладаюць кветкі да помніка У. І. Леніна і помніка загінуўшым воінам.

Пад гукі маршу «Камсамольцам 20-х гадоў» Гагарухіна аркестранты накіроўваюцца да Савецкай плошчы, дзе начальнік Упраўлення культуры А. Лыскоў абвясціўе разніжне журы і ўзнагароджвае прызёраў абласнога агляду.

Затым адбылося паказальнае выступленне лепшых калектываў.

А. ШМУЛЕВІЧ.

НАМ ПАВЕДАМЛЯЮЦЬ

3 ГРОДНА.

Перад творчай паездкай у Маскву Навагрудскі народны ансамбль песні і танца «Свіцязь» паказаў глядачам праграму, з якой ён выступіць на ВДНГ. Таленавітыя калектывы, якія складаецца са ста ўдзельнікаў, перажывае «другую маладосць». У яго рэпертуары з'явілася шмат новых, яркіх нумароў. Каларытны характар танцавальнай праграмы. Беларускае народнае танца «Крыжачок», «Мікіта», карагод «Дзювочы», вакальна-харэаграфічная кампазіцыя «Свіцязь», польскі народны танец «Трояк», гумарыстычная сцена па матывах купалаўскай «Паўлінкі» дастаўляюць сапраўдную радасць глядачам.

Непаўторна гучаць песні «Ой, зайграйце, музыкі», «Чараўніца» і іншыя. Удала ўплываецца ў вянкі народных мелодый песня «Свіцязьская адзіца» мясцовага кампазітара А. Шафарэвіча і іншых.

Колер, музыка і рытм зліваюцца ў жывую вясёлку натхнёнага мастацтва, калі выступаюць «свіцязьнікі».

3 ВАУКАВЫСКА

Пры гарадской бібліятэцы створан клуб аматараў паэзіі пад назвай «Ліра». Яго ўзначаліла выкладчыца мовы і літаратуры Г. М. Саўчук.

У планах клуба — знаёмства з лепшымі творамі савецкай і зарубежнай паэзіі, сустрэчы з беларускімі паэтамі, дыспуты, канферэнцыі, вечары паэзіі на прадпрыемствах, дзе свае вершы будуць чытаць маладыя паэты.

Днямі клуб правядзе вечар, прысвечаны 70-годдзю з дня нараджэння выдатнага савецкага паэта лаўрэата Ленінскай прэміі М. Святлова.

А. ВАРАНЦОУ.

3 ВІЦЕБСКА

У актавай зале Віцебскага музычнага вучылішча гучыла музыка. У гэтыя дні старэйшая нультасветуста-

нова рэспублікі праводзіць традыцыйныя справаздачныя канцэрты. З вялікім поспехам прайшло выступленне аркестра народных інструментаў. Прагучалі цікавыя апрацоўкі народных мелодый, творы рускіх кампазітараў.

Сваім мастацтвам парадвалі выкладчыкі і студэнты аддзялення духавых інструментаў, зладзіла прайшоў справаздачны канцэрт баяністаў.

Заслужанай папулярнасцю карыстаецца ў горадзе калектыў сімфанічнага аркестра і хор вучылішча. На гэтым тыдні віцязьнікі пазнаёміліся з новым рэпертуарам гэтых калектываў. Вялікім канцэртм сімфанічнага аркестра і хоры справаздачна праграма музычнага вучылішча завершана.

А. ПАЛОНСкі.

3 МАГІЛЁВА

У саўгасе «Жылічы» А. С. Пацёмкіна ведаюць як выкладчыка тэхнікума, вялікага аматара фотасправы. А нядаўна ён выступіў у ролі рэжысёра і кінааператара. Яго фільм аб працы, вучобе і адпачынку навучэнцаў саўгаса-тэхнікума з'яўляецца выкладчыкамі, рабочымі і служачымі. Цяпер фільм дэманструецца ў многіх школах не толькі Кіраўскага, але і іншых раёнаў Магілёўскага вобласці.

Ул. БЕЛЕНЬКІ.

3 ГОМЕЛЯ

У самых малюнічых мясцінах, на ўлонні прыроды адзначылі працаўнікі Калінавіцкага раёна свята вясны — свята хлебаварскай працы. У гэты дзень працаўнікі палёў прыехалі калектывы мастацкай самадзейнасці — Юравічы народны хор, вакальна-эстрадны калектыў «Палешукі» і інш. На свяце былі ўваскрэшаны многія старадаўнія беларускія народныя абрады, праходзіла пасвячэнне ў хлебавары, спаборніцтва на спрыт і кемліваасць.

Я. ГАУРЫЛАВА.

3 МЭТАН унікавання памяці пісьменніка Ільі Данілавіча Гурскага Савет Міністраў Беларускай ССР пастанавіў прысвоіць яго імя Магілёўскай сярэдняй агульнаадукацыйнай школе Уздзенскага раёна Мінскага вобласці. У далейшым яна будзе называцца: Магілёўская сярэдня агульнаадукацыйная школа імя І. Д. Гурскага.

Мінскаму гарвыканкому сумесна з Саюзам пісьменнікаў БССР даручана ўстанавіць мемарыяльную дошку на доме № 17/30 па вуліцы Янкі Купалы ў Мінску, у якім жыў І. Д. Гурскі.

Адной з вуліц Мінска будзе прысвоена імя І. Д. Гурскага. На магіле пісьменніка вырашана ўстанавіць надмагільны помнік.

Пастановы ўрада рэспублікі аб унікаванні памяці І. Д. Гурскага — знак высокай удзячнасці вядомаму беларускаму пісьменніку-

ПАМЯЦІ ПІСЬМЕННІКА

камуністу, які аддаў усё жыццё служэнню партыі, савецкаму народу. Сын селяніна бедняка, ён рана пачаў працоўнае жыццё — спачатку пастухом, а затым качагарам на Абухаўскім заводзе ў Ленінградзе. Будучы чырвонагвардзейцам, у гады грамадзянскай вайны ўступіў у Камуністычную партыю. Яго творы аб станаўленні рабочага класа Беларусі, аб бессмертным подзвігу народа ў барацьбе з фашызмам і іншымі кнігі і сёння служыць вялікай справа камуністычнага будаўніцтва.

БЕЛТА.

ТВОРЧАЯ СПРАВАЗДАЧА

На парадку дня сходу камуністаў Саюза пісьменнікаў БССР, што адбыўся 22 мая, стала творчая справаздача Івана Новікава.

Іван Рыгоравіч Новікаў шмат гадоў плённа працуе ў жанры дакументальнай прозы. Яго яры належыць кнігі пра патрыятычнае падполле ў Мінску і Віцебску ў гады Айчынай вайны: «Руіны страляюць ва ўпор», «Дарогі скрываюцца ў Мінску», «Тварам да небяспекі», публіцыстычныя нарысы, апавяданні, кінасцэнарыі шматсерыйнага фільма.

І. Новікаў падзяліўся вопытам работы з дакументальным матэрыялам. раскажаў, як нараджаюцца яго творы.

Г. Бураўкін, І. Грамовіч, М. Татур, А. Кучар, І. Шамякін, Н. Пашкевіч, І. Чыгрынаў, А. Мацкевіч, А. Марціновіч, якія выступілі ў абмеркаванні, адзначылі, што літаратуры-дакументалісту даводзіцца ў сваёй рабоце сутракацца са спецыфічнымі складанасцямі. Гэта і скрупулёзнае даследаванне факта, яго правільная літаратурная інтэрпрэтацыя, тактоўнасць пры выкарыстанні мастацкага домыслу. Усё гэта ўласціва творчасці Івана Новікава, кнігі якога вельмі папулярныя ў рэспубліцы і за яе межамі.

Многія з прамоўцаў адзначылі таксама актыўную журналістычную работу І. Новікава ў якасці карэспандэнта «Правды» па Беларусі.

НА МІЖНАРОДНЫ ФОРУМ

Паслязайтра ў Маскве адкрываецца XV кангрэс Міжнароднага інстытута тэатра ЮНЕСКА. Прадстаўнікі сцэнічнага мастацтва з усіх кантынентаў свету абмяркуюць на ім праблемы сувязі тэатра з глядачом.

Ад Беларускай ССР на кангрэс сёння выязджае дэлегацыя на чале з на-

роднай артысткай СССР, старшынёй праўлення БТА Л. Александровскай. У дэлегацыю ўваходзяць народныя артысты рэспублікі Ф. Шмакаў (Дзяржаўны драматычны тэатр імя Я. Коласа), Г. Волкаў (Брэсцкі тэатр імя Ленінскага камсамола Беларусі), І. Папоў (Гомельскі абласны тэатр), рэжысёр В. Раеўскі (Акадэмічны тэатр імя Я. Купалы), доктар мастацтвазнаўства У. Няфёд і іншыя.

У самай вялікай выставачнай зале Масквы — Манежы — разгорнута новая, трэцяя Усе-саюзная мастацкая выстаўка «На варце Радзімы».

Каля тысячы твораў жывапісу, скульптуры, графікі, манументальнага, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва і фатаграфіі, прадстаўленых тут, адлюстроўваюць рэвалюцыйныя і баявыя традыцыі савецкага народа і яго Узброеных Сіл. У сот-

НА ТРЭЦЬЯЙ УСЕСАЮЗНАЙ

нях твораў пранікнёна раскрыты вобразы абаронцаў Радзімы ў гады грамадзянскай і Вялікай Айчынай войнаў, а таксама ў нашы дні.

Амаль у кожным раздзеле выстаўкі можна ўбачыць творы беларускіх майстроў. Сярод малюнічых палотнаў выдзяляюцца карціны М. Савіцкага «Поле», П. Свентахоўскага «Трывожная граніца»,

І. Стасевіча «Радасная сустрэча», М. Меранкова «Граніца».

Са скульптурных работ прыцягваюць увагу наведвальнікаў творы А. Бембеля (бюст праслаўленага партызанскага ваяка П. Калініна), З. Азгура (скульптурны партрэт Героя Савецкага Саюза В. Талаліхіна), В. Андрушчанкі («Чырвоны бараншчык»).

Кожнаму, хто заходзіць у Мінску ў вестыбуль будынка гарвыканкома, кідаецца ў вочы мармуровая дошка з тэкстам загада № 1, прынятага выканкаўным камітэтам Мінскага Савета рабочых і салдацкіх дэпутатаў 25 кастрычніка 1917 года. Паведамляючы насельніцтву горада і ваколіц аб пераходзе ў Петраградзе ўлады ў рукі рэвалюцыйнага народа, загад апавяшчае, што і ў Мінску ад гэтага часу ўладу ажыццяўляе працоўны люд. Ажыццяўляе праз свой Савет рабочых і салдацкіх дэпутатаў.

На нейкі асабліва даверлівы, пахарошаму ўсхваляваны лад настроюе дошка чалавека, які заходзіць у выканком. Чытаеш строга словы, абвешаныя парахамым дымам легендарнага Кастрычніка, і зыркні водсвет дэна нашага нараджэння, святло высокай мэты, у імя якой здзяйснялася рэвалюцыя, як бы азирае напружаны будні ўстановы, якую называюць штабам сталіцы.

З гэтага трохі ірачыстага прызнання пачынаем гаворку са старшынёй выканкома. Звычайны чуч у кабінце словы дэлавага, скрываючы на пафас і эмоцыі. Міхаіл Васільевіч Кавалёў усміхаецца:

— Што ж, дзеля гэтага дошка і ставілася. Каб супрацоўнікі выканкома заўсёды памяталі, пераемнікам і прадаўжальнікам іх традыцый з'яўляюцца, а наведвальнікі — каб адразу адчувалі: тут працуюць іх жа таварышы, камуністы, вышэйшы інтарэс якіх — добрая слава нашага горада, нічым не азмочаны настрой кожнага мінчаніна.

— Але, мусіць, толькі мемарыяльнай дошкі, нават самай харошай...

— Можаче не дагаворваць, ужо зразумей. Канечне, аднымі добрымі напамінкамі ды пажаданнямі не абыходзімся. Выканком уважліва сочыць за тым, каб бюракратызм, папяровае цеганіна ні ў якіх праявах не траплялі ў дзейнасць яго ўпраўлення і аддзелаў. Самае страшнае для ўстановы нахштат нашай — захапача ў паперах, закліпаўца ў пасяджэннях і будзённым тлуме. Вось чаму гадзіны прыёму наведвальнікаў — святая-святых для кожнага нашага адказнага работніка. Вось чаму мы сурова караем супрацоўнікаў за кожны выпадак недастатковай увагі да наведвальніка, да заявы, да пісьма... Было б самаўпэўненасцю, вядома, сцвярджаць, што ўсё ў нас у гэтых адносінах ідэальна. Зараз, у сувязі з набліжэннем выбараў у мясцовыя Саветы, нашы дэпутаты асабліва актыўна выступаюць перад выбаршчыкамі — штодзень трымаюць справаздачу 30—40 дэпутатаў — і ім даводзіцца, канечне, чуць і нямала крытыкі ў адрас гарсавета, прыклады таго, як выканком, ці які з яго аддзелаў, ці хто з супрацоўнікаў канкрэтна, аказаўся, як гаворыцца, не

на вышыні пры вырашэнні пэўнага важнага — хай сабе не для ўсяго горада, а для асобнага чалавека, — пытання. Мы за кожны такі сігнал дзякуем, уважліва яго вывучаем і правяраем, і, калі крытыка аказваецца слушнай, стараемся аператыўна надахоп ухіліць.

— Вось мы і закранулі асноўнае, дзеля чаго вас, Міхаіл Васільевіч, турбуем, — надыходзячыя выбары...

— Імі цяпер жывём — рыхтуемся як належыць правесці, азіраемся на зробленае з часу мінулых выбараў. Ці апраўдалі мы — гарсавет, райсаветы, кожны дэпутат паасобку — ускладнае на нас давер'е, ці выканалі наказы выбаршчыкаў? У складзе Мінскага гарадскога Савета — 500 дэпутатаў, у складзе раённых, што знаходзяцца на тэрыторыі горада, — 1627, і не знойдзецца, спадзяся, сярод іх такога, каго б не хвалявала, што думаюць пра яго, як свайго выбранніка, людзі, якія два гады назад за яго галасавалі.

НАШЫ ІНТЭРВ'Ю

КАЛІ ТЫ — ДЭПУТАТ...

На пытанні карэспандэнта «Літаратуры і мастацтва» адказвае старшыня выканкома Мінскага гарадскога Савета дэпутатаў працоўных М. В. КАВАЛЁЎ.

— Якія пытанні вырашаў выканком за гэтыя два гады?

— Вы хочаце ад мяне немагчымага. Двама-трыма сказамі ў кароткай гутарцы аб дзейнасці такога складанага арганізма, як выканком Мінскага гарсавета, не раскажаш. Тут у шматгадзінны даклад ледзьве ўкладзешся, — і то закранеш нават галоўныя пытанні вельмі павярхоўна. Самі ж казалі, выканком гарсавета — штаб сталіцы рэспублікі, вялізнага горада з больш чым мільённым насельніцтвам. Значыць, клопат наш — усё, што забяспечвае гораду нармальнае існаванне: яго будаўніцтва, добраўпарадкаванне, забяспячэнне, перспектыўнае планаванне, дзейнасць яго прамысловасці, камунальнай гаспадаркі, культурнае жыццё — усяго адразу і не пералічыш. Ну, а што сабой уяўляе сёння Мінск, якую важную долю ў маштабах не толькі рэспублікі, а і краіны, складае яго прамысловая прадукцыя, — усё ведаюць. І ўсе бачаць, як харашае і расце ён з году ў год. А гэта — найлепшая атэстацыя дзейнасці яго кіруючых органаў, яго гарадскога і раённых Саветаў.

— Тады — вяртаючыся да пытання, Міхаіл Васільевіч. Як газеты, асноўныя

чытачы якой — працаўнікі культуры, творчая інтэлігенцыя, нас цікавіць дзейнасць дэпутатаў — дзельной літаратуры і мастацтва.

— Для прыкладу можна ўзяць Уладзіміра Уладзіміравіча Алоўнікава. Папулярны кампазітар, рэктар Беларускай кансерваторыі, народны артыст рэспублікі. Тытул, як бачыце, даўгі, а значыць і абавязкаў хапае. Да таго ж, Уладзімір Уладзіміравіч — дэпутат Вярхоўнага Савета БССР.

Тым не менш, Алоўнікаў — адзін з самых актыўных дэпутатаў гарадскога Савета. Пад яго кіраўніцтвам, прынамсі, наша пастаянная камісія па культуры вельмі грунтоўна правярае летась стан выканання рашэнняў выканкома аб паліяшэнні музычнага выхавання дзяцей. Правяралі з гэтага пункту гледжання музычныя і агульнаадукацыйныя школы, клубы, палаты культуры, дзіцячыя ўстановы. Апроч адзінаццаці дэпутатаў, якія непасрэдна выконвалі гэтую работу, да яе прыцягнуты былі 50 спецыялістаў — педагогаў і музыкантаў.

Яшчэ прыклад — пісьменнік Мікалай Гаўрылавіч Ткачоў з'яўляецца ў нас старшынёй пастаяннай камісіі па культуры.

— Што ўваходзіць у кампетэнцыю гэтай камісіі?

— Вельмі многае. Адных праверак за апошнія гады камісіяй было праведзена трынаццаць. Правяралася цэнтральная гарадская бібліятэка імя Янкі Купалы — як працуе яна з чытачамі. Правяраліся дом культуры камвольнага камбіната — якія захады прымае для развіцця мастацкай самадзейнасці. Правяраліся прадпрыемствы, што не маюць сваіх клубаў

і дамоў культуры, — шукаліся шляхі далучэння іх да культасветустановаў суседніх прадпрыемстваў. Правяраліся ўпраўленне кінафікацыі, кінаатры горада — ці ўсе магчымае выкарыстоўваюць, каб добра прапагандаваць савецкія кінафільмы. Правяраліся ўстановы культуры Кастрычніцкага раёна... Народ у камісіі — прынцыповы, так што тым, каго яны «бралі ў работу», я не дужа зайздросчу.

— Вы гаворыце так, што адразу адчуваецца: прынцыповасць для дэпутата вельмі важная якасць...

— Абавязковая. Хай з такім дэпутатам каму часам і нялёгка (нават нам, выканкомаўцам), але затое адразу бачыш — чалавек адстойвае інтарэсы сваіх выбаршчыкаў як належыць. У дэпутата ж для гэтага вялікія правы і магчымасці. Я, напрыклад, вельмі быў узрадаваны, калі на апошняй сесіі гарсавета — абмяркоўвалі мы на ёй пытанне аб рабоце ўпраўлення гандлю і грамадскага харчавання — устае раптам Святлана Жукава, член пастаяннай камісіі па будаўніцтву, маляр-шліфоўшчык завода халадзільнікаў, і, карыстаючыся сваім правам на дэпутацкі запыт, звяртаецца да дырэктара мотавелазавода і да дырэктара электратэхнічнага завода. Адкажыце, маўляў, што вы, кіраўнікі мотавелазавода, робіце, каб выканаць рашэнне дырэктарскіх органаў аб вырабе новага стандартнага абсталявання для гандлю і каб павялічыць да патрэбнай нормы колькасць месцаў у рабочых сталовых? І вы таксама на гэтым ж пытанні адкажыце, кіраўнікі электратэхнічнага, — у вас таксама непарадак са сталовымі — і мала іх і цесныя. Паўтараю, гэта быў запыт афіцыйны, абумоўлены дэпутацкімі правамі. А на яго, паводле савецкіх законаў, трэба неадкладна рэагаваць. Так што паважаныя дырэктары адчувалі сябе ніякавата, і, наколькі мне вядома, прымаюць цяпер тэрміновыя захады, каб паправіць справу, пра якую запытаў у іх дэпутат.

Форм дэпутацкай дзейнасці вельмі многа. На спецыяльных семінарах мы вучым дэпутатаў выкарыстоўваць іх.

— На якім этапе цяпер падрыхтоўка да выбараў?

— Ідзе рэгістрацыя вылучаных кандыдатаў у дэпутаты. Названы кандыдатамі ў склад Саветаў людзі паважаныя, правяраныя. Чытаеш іх імёны ў газетах — а многія я ведаю, сустракаўся, — і сэрца радуецца.

Так што выбары 17 чэрвеня, несумненна, яшчэ раз пакажуць выдатныя перавагі нашага дзяржаўнага ладу. Перавагі, дзеля якіх нашы бацькі і дзяды ў Кастрычніку 1917-га бралі ў свае рукі ўладу.

ПА СПРАВАХ І ГОНАР

ВЫНІКІ РЭСПУБЛІКАНСКАГА КОНКУРСУ-АГЛЯДУ ДРАМАТЫЧНЫХ КАЛЕКТЫВАЎ

Тэатральнае самадзейнае мастацтва — русі. Гэтых аматарскіх адзін з самых распаўсюджаных жанраў у Беларусі. Гэтых аматарскіх адзін з самых распаўсюджаных жанраў у Беларусі. Гэтых аматарскіх адзін з самых распаўсюджаных жанраў у Беларусі.

Сцена са спектакля «Платон Крэчат» А. Карнейчука ў выкананні артыстаў-аматараў Ельскага раённага дома культуры «Юнас». Ветэран калектыву Ганна Гейхман у ролі Марыі Тарасаўны, Платон Крэчат — Апанас Філін.

звыш пяці тысяч. Адбыліся ўжо раённыя, зональныя і абласныя агляды-конкурсы народных тэатраў і драматычных калектываў. Паказваліся аднаактовыя і поўнаметражныя — шматактовыя спектаклі. Толькі ў абласных аглядах прынялі ўдзел 25 драматычных калектываў. Шэсць з іх удастоены гонару ўдзельнічаць у рэспубліканскай дэкадазе самадзейнага тэатральнага мастацтва, прысвечанай 50-годдзю ўтварэння СССР.

Тры дні — з 19 па 21 мая ў Мінскім палацы культуры тэкстыльшчыкаў выступалі пераможцы абласных аглядаў. Калектыв Астрынскага дома культуры Шчучынскага раёна паказаў трагікамедыю А. Макаёнка «Трыбунал». Рэжысёр-пастаноўшчык А. Барысевіч, кансультант — рэжысёр Гродзенскага аб-

ласнога драматычнага тэатра В. Скарабагатаў. Артысты-аматары Віцебскага палаца культуры будаўнічага трэста № 9 паказалі сцэнічны жарт Я. Купалы «Прымакі». Рэжысёр - пастаноўшчык У. Кузняцоў. «Платона Крэчата» А. Карнейчука паставіў тэатральны калектыв Ельскага раённага дома культуры. Рэжысёр У. Сусько. Камедыю-вадзіль «У бэззвым садзе» Ц. Саладара — Вілейскі гарадскі дом культуры (рэжысёр К. Зацэрклянскі), «Ленінградскі праспект» І. Штока — калектыв Мінскага палаца культуры тэкстыльшчыкаў (рэжысёр Я. Шабан, мастацкі кіраўнік У. Вайцяхоўскі), камедыю У. Канстанцінава і Б. Рацара «Вечарам, пясля работы» — самадзейныя артысты Іванаўскага раённага дома культуры. Рэжысёр С. Лазюк.

Журы, падсумаваўшы вынікі конкурсу-агляду драматычных калектываў, дыпломы першай ступені прысудзіла артыстам-аматарам Астрынскага дома культуры і Віцебскага палаца культуры будаўнічага трэста № 9.

Дыпламаў другой ступені ўдастоены тэатральны калектывы Ельскага і Іванаўскага раённых дамоў культуры, Мінскага палаца культуры тэкстыльшчыкаў і Вілейскага гарадскога дома культуры.

Адзначаны таксама дыпламамі ўдзельнікі абласных аглядаў-конкурсаў драматычных калектываў; Гродзенскага педінстытута імя Я. Купалы (дыплом другой ступені) за спектакль «Прымакі». Дыпламамі трэцяй ступені ўзнагароджаны калектывы Глыбоцкага раённага дома культуры (спектакль «Няроўны шлюб» У. Канстанцінава і Б. Рацара), Жыткавіцкага РДК (спектакль «Трыбунал» А. Макаёнка), Светлагорскага дома культуры энергетыкаў (спектакль «Званок у

Купалаўскіх «Прымакоў» паставіў драматычны калектыв дома культуры Віцебскага будаўнічага трэста № 9. Ролі Капірынін выконвае Л. Каткова. Фота В. ДУБІНКІ.

пустую кватэру» Д. Угрумава), Рэчыцкага вытворчага дрэваапрацоўчага камбіната (спектакль «Праз дваццаць год» М. Святлова), Лунінецкага РДК (кампазіцыя «За ўладу Саветаў») і Брэсцкага панчошнага камбіната (спектакль «Другая» С. Алешына).

Вечарэла.

Сонца прыпала ўжо не так моцна, але ў кабіне машыны было па-ранейшаму гарача. Выехаўшы на ўзгорак, Пракопчык рукавом церануў па вачах, якія ажно шчымеі ад салёнага поту, сунуў голаў у левую фортку на сустрэчны сваяк і воддаль, на заводскім двары, заўважыў людзей. Іх там здалося густа, што на якім мітынгу, але ніхто не затрымліваўся — усе ішлі да прахадной. Каб не ўбачыў той дружнай людскоў спешкі, то, відаць, і не ведаў бы, што змена скончылася, яшчэ ганяў бы машыну па ямах, а цяпер адразу ўспомніў, як уранні жонка совала яму ў кішэнь будзільнік, каб не праспаў канец змены. Думае, што мужык спіць на рабоце. Няма калі спаць. Проста ён не прывык пільнаваць апошнюю хвіліну, як пільнуюць іншыя: ледзьве скончыцца змена, а ўжо з цэхаў высыпаюць рабочыя, нібы ў кожнага ў кішэні пачынае балабоніць будзільнік — гоціць з завода.

Сёння жонка збіралася ў Лясное на дачу, каб скапаць, нарэшце, агарод пад бульбу ды грады, а перш чым ехаць, ён мусіў заправіць матацыкл, падцягнуць на колах спіцы, замяніць тросік ручнога тормаза, бо як ездзілі ў Лясное апошні раз — з задняга кола згубілі тры спіцы і старэнькі тросік лопнуў.

Пракопчык падаў машыну на край кар'ера, высынаў з кузава мокры пясок — яго палівалі вадою, каб пацякаў, — паражняком пад'ехаў да цэха і паставіў машыну пад самае Шаліянова акно.

Ля ўваходу ў цэх быў кран з гарачай вадою, відро з саларыю, на дыску ад кола саракача нехта здагадаўся пакінуць рудое тэхнічнае мыла. Пракопчык падшоў да вядра, схіліўся над ім, апусціў абедзве рукі ў цёплую, што сырадой, саларку, і ў гэты момант з Шаліяновага балкона па цэху сёкануў звонкі малады голас:

— Віра, Пал Палым!

Званіў слесар Косцік, і Пракопчык здагадаўся, што кліча да сябе Шаліянок, кабінет якога, нібыта ластаўчына гняздо, вісеў разам з балконам угары, пад столлю.

— Віра-віра! — жвава, усё роўна, як смеючыся, паўтарыў Косцік.

«Яшчэ, можна сказаць, і не слесар, верабей жаўтароты, а ўжо камандзірскі голас прарэзаўся», — без зла на хлопца падумаў Пракопчык і назнарок не стаў спяшацца: зняў з вадаправоднай трубы ануцу, выпер аб яе рукі ад саларкі, затым грабянуў шчэпцем тэхнічнага мыла і ўжо мылам пачаў адціраць рукі.

Пад столлю, дзе кабінет, дзыннула шкло. Не падумаючы галавы, Пракопчык з-пад ілба стралянуў вачамі: там, учаніўшыся рукамі ў парэнчу, стаў Шаліянок.

— Ты не чуеш, Пал Палым?

— Чую, — спакойна кінуў Шаліянку ў адказ. — Рукі трэба памыць...

Калі на звонкіх жалезных усходцах падняўся ў кабінет начальніка лабараторыі дарожных выпрабаванняў, той сядзеў у старым дэрманішавым крэсле за такім жа старым сталом. Курьў.

— Заходзь, — ўжо лагодным нізкім голасам запрасіў Шаліянок і рукою паказаў на мяккае крэсла.

Насупраць стала заўсёды стаялі два крэслы — мяккае, хоць тапіся ў ім, і цвёрдае. Мяккае, аббітае аблезлым дэрманішам, з-пад якога месцамі лезла шэрая вата, Шаліянок падсоўваў таму наведвальніку, да якога меў важную просьбу ці іншы інтарэс, а калі ўжо выклікаў на «прамычку мазгоў», дык мяккага крэсла не прананюваў, добра яшчэ, калі кіне маюдым вокам на цвёрдае — маўляў, можа і ты сесці.

— Ну, не стой на выцяжку. Садзіся.

Пракопчык падзрона павёў вачамі па абодвух крэслах і сеў усё ж на цвёрдае. Шаліянок адразу звярнуў на гэты выбар увагу і ледзь прыкметна спяхмурнеў.

— Машына бегая? — спытаў.

— Правая пярэдняя падвеска ў масле. Трэба правярць літую ракавіну. Можа адкрылася.

— І салынікі цякуць.

— Гэта з-пад колцаў. Заўтра здыму, разбіруся.

— Хто іншы разбіраецца.

— Не, сам... Помніце, як у Заслаўі другое шаці цікло? Усё залвала, нават гуму растапіла.

— Там ліло колькі месцаў.

— Усё роўна самому трэба.

— А што яшчэ?..

Пракопчык паціснуў вузкімі хударлівымі плячыма, гэтым хлапчковым жэстам даючы зразумець, што ўсё астатняе пакуль, як быццам, у парадку.

— Дарма тваю машыну не загналі на руду.

— У Крывы Рог?.. Цяпер позна думаць аб гэтым.

— Позна, — памяркоўна кінуў галавою Шаліянок.

Віктар
КАРАМАЗАЎ

ПАЧЫНАЛАСЯ ЛЕТА

«Спіраль»... Так я назваў сваю новую апавесць. У аснове яе сюжэта — выпрабаванні эксперыментальнай аўтамашыны. Яны праходзяць нялёгка. І таму, што выпрабаванне новай машыны — работа заўсёды нялёгка, і яшчэ таму, што для Пракопчына, галоўнага героя апавесці, гэта апошнія ў жыцці выпрабаванні... Ён сам адчувае, што апошні. Чытачам «Ліма» прапаную пачатак твора, яго першыя старонкі.

АУТАР.

Шкада. — Але усё роўна... Шкада. Ён паклаў недакурка ў цяжкую мармуровую попельніцу, і рудаватыя ад курьва пальцы дробна залескаталі па сталю. Пракопчык глядзеў на гэтыя караткаватыя пальцы і адчуваў, што Шаліянок выбірае момант, каб перакінуць гаворку на іншае, дзеля чаго паклікаў да сябе, хоць выбраць такі момант, каб выгадна павесці размову, не прайграць.

Нарэшце, пасунуўшы нагамі цяжкое крэсла, начальнік лабараторыі ўстаў з-за стала, падшоў да сцяны і адхінуў на ёй жаўтлявую, выпілуў супраць сонечнага акна штorkу: там на дроціку віселі дыяграмы выпрабаванняў дзвюх васьмідзесяцітонных машын, дзвюх з трох, сабраных у эксперыментальным цэху, — трэцюю машыну адразу пакінулі на заводзе, і Пракопчык спачатку над Мінскам у Заслаўі вазіў на ёй гравіі, а цяпер, ужо з тыдзень, ганяў пад мокрым пяском вакол завода. У Заслаўі адседзеў два месяцы і быў рады, што на самую вяскую вярнулі дадому, а зараз... Няўжо зноў пагоняць?..

Нечаканая здагадка ажно падняла з крэсла.

— Дык і што?.. Што вы мне паказваеце дыяграмы? Я іх не горш за вас ведаю...

— Сядзь, — адразу хацеў супакойць Шаліянок, але Пракопчык ужо не думаў садзіцца, ён быццам згатовіўся да размовы, якая не магла прынесці нічога прыемнага. — Бачыш, як завалілі графік другой шасці?

— Другой?.. Дык і што?.. Што?..

— А тое, — апусціў галаву начальнік. — Дзевяццацца табе ехаць у Крывы Рог.

Пракопчык ускіпеў:

— Я так і думаў. Думаў...

— Што ты думаў?

— А тое, што прышплінтуеце да другой шасці.

— Ну, калі думаў, дык, значыцца, і чамадан спакаваў, — хітра адказаў Шаліянок. — А выязджаць трэба як хутчэй. Хоць заўтра. Кожны дзень залаты. Праз два месяцы зборэцца дзяржаўная камісія. К таму часу выпрабаванні трэба закончыць.

— Не паеду.

— Паедзеш, — упэўнена адказаў Шаліянок. І быццам усё даўно вырашана, сеў за стол. — Паедзеш. Нікуды не дзенецца.

Атрымлівалася, нібыта Шаліянок ведаў патуру свайго рабочага лепей, як той ведаў сам сябе, ці завальмі разлічваў на сваю ўладу, і гэтая ўпэўненасць яшчэ мацней абурыла Пракопчыка. — доўга не думаючы, разануў ужо з большай рашучасцю:

— Не паеду!

Адно цяпер, здаецца, начальнік лабараторыі адчуў, што Пракопчык сапраўды можа не паехаць, калі заўпарціцца, — стражэй зірнуў на шафёра, як паровіў спалохаць позірмам. Але яго нельга было спалохаць ні Шаліянку, ні нават какому-небудзь больш грознаму, бо Пракопчык быў чалавек пажылы, прывычны да любой нечаканасці, да самай неспадзяванай радасці і бяды, быў біты, цёрты, страляны, як кажуча пра таго бывала вераб'я, бываў і пад машынаю і на машыне, якая гарэла, што свечка, або ляцела пад адхон, — зведаў усё. Ці не зразумеў гэта, нарэшце, і начальнік, бо раптам нібы страціў сваю ранейшую ўпэўненасць, памкуўся змякчыць размову:

— Такая ў нас работа. Сам ведаеш, на заводскім двары машыны не выпрабавуюць.

Але Пракопчык не здаваўся:

— Можа вы забыліся, што я зімаваў у Крывым Рог?

— Не забыў.

— А прыехаў адтуль — адразу ў Заслаўе... З восені дома не заседаўся.

— Ну, не гняві бога. У Заслаўі, як дома. Кож-

ную нядзею найздаю. А то і праз дзень.

— Не паеду!

Тут Шаліянок не вытрымаў і гэтак моцна грукнуў сухім кулаком па сталю, ажно алоўкі павыскоквалі са шклянкі, пасыпаліся на падлогу:

— Хоціць!.. Дэматраўны развалі. Хто што хоча, той тое і робіць. Вы шафёр, выпрабавальнік машын. Пакуль што выпрабавальнік... Пакуль што!..

Няцяжка было здагадацца, на якія тонкасці пачаў начальнік лабараторыі гэтым двойчы сказаным «пакуль што». На ўзрост ківаў. Пракопчыку ўжо ішоў шосты дзесятак, а ў такім узросце выпрабавальнікаў завод не трымаў, і чым далей — тым часцей і бліжэй ён адчуваў той дзень, калі яму таксама не дазволіць вадзіць эксперыментальныя машыны, калі на яго дарозе запаліцца чырвоная вока стоп-сигналу, перад якім хочаш ці не хочаш, а збоч. З завода яшчэ не папрасяць, але работу памяняць дзевяццацца, хутчэй за ўсё — на сясарную. Гэта яго часам пужала, а часта і радавала, што нарэшце, хоць на старасці, спакайней адчуе сябе, будзе ведаць сталае месца, жыць пры доме, пры жонцы, пакіне вандроўную цыганшчыну і ўжо не дзевяццацца замярзаць у далёкай Якуці, як замярзаў, згараць пад сонцам Кіргізіі ці Арменіі, як згараў, зажыве, нарэшце, без рызыкі, і тады абавязкова прадасць свой старэнькі іжаўскі матацыкл з каляскаю, куціць «Запарожца», бо тады ў яго на ўсё часу хоціць. Да такой спакуслівай жытці жонка даўно падбівала. Аднаго разу, пакуль быў у камандзіроўцы ў Мірным, яна яму і работу цяжкую падшукала — на старэнькім «газончыку» хлеб смагаць развозіць з пякарні па магазінах. І была ўгаварыла. Ужо ён, прыехаўшы, быў падаўся на ўгаворы змяніць работу, бо апошняя камандзіроўка далася ў знаці, усе сілы выматала на алмазным рудніку ў Мірным. Прышоў, помніцца, у кантору хлебазавода, сеў за стол, аформіў картку па ўліку кадрў, пачаў пісаць сваю біяграфію, палавіну ўжо напісаў, а як дайшоў да таго месца, дзе спатрэбілася назваць Мірны, — у грудзях завывала, у горле распухла. Згроб са стала ўсе паперы і выкінуў у сметніцу.

Той раз за ўсё іншыя разы мацней адчуў, што самахоць ён нікуды з цэха не пойдзе, будзе выпрабавваць машыны, пакуль не спінуць. А спінуць вось-вось. Ужо і Шаліянок парануў намякам. Двойчы нават. Ну, хай намякае. Яшчэ над імі абодвума ёсць начальнік цэха — таксама вырашае, што з людзьмі рабіць.

І ўсё ж... Цяжка было пачуць ад Шаліянка:

— Калі не можаце ехаць, пацукіце іншага...

Цяжка. І — не стрымаўся. Дарэмна, відаць, не стрымаўся:

— На Пракопчыку свет кліна не збегся...

Сонца яшчэ ззяла, як не хацела каціцца ў зямлю нанач. Ля цэхах варт, пры сцяне, Пракопчык сеў на лаўку, закінуў нагу на нагу, на самыя вочы насунуў казырок ад нізкага стрэчнага сонца, закурыв і зноў успомніў жонку, матацыкл, але ўспамін не прынес яму ніякага клопату, пра ўсё гэта падумаў абыякава...

За спіною пачуўся знямы голас:

— Дарэмна адмовіліся...

Вываў з рота цыгарэту, азірнуўся, строгім працяглым позірмам змераў Косціка ад влізлых ботаў да малага чарнявага тварыка, затым зноў сунуў цыгарэту ў рот і, перакладаючы яе губамі з зуба на зуб, адказаў:

— Там ёсць каму рабіць.

— Не дужа. На другой шасці адзін Юрка.

— А Валодзя?

— Уладзімір Іванавіч вяртаецца на завод. Жонка ў яго хвора, — адказаў Косцік і з грукатам павалок па асфальце цяжкія, што гіры, кертачы.

Супраць Валодзі Уманца Пракопчык нічога не меў, сам ведаў, што Валодзю трэба вярнуць дадому, бо ён там парываў ўжо месяцаў пяць, а тут, сапраўды, і жонка хвора — дзень на нагах, дзень у ложку, — і малых двое, і ля дому работа ёсць, як у кожнага чалавека...

Успомніў, як разам ігналі на поўдзень аўтобус з запаснымі часткамі і другую эксперыментальную машыну. Была зіма. Яна бралася ў самую сілу, але капрызы паказвала: дзень — маразы ды завая, дзень — адліга, потым зноў мароз то ціскане, то адпусціць. Яны з Валодзем часта мянялі машынамі і далёка не адрываліся, адзін

аднаго пільнавалі, а потым не ўпільнавалі. Ужо да Украіны пад'язджалі, і ехаў ён на васьмерыку, калі разгулялася бура: сляды пад коламі замятала адразу. Машына ішла за машынай, кожная — нібыта па цаліку, накату — ні ў знак. Адна за адной машыны прымярзалі да абочыны, а каторыя ўжо ляжалі ці сталі пад адхонам, цягалі адна адну на тросах. Знайшліся гарачэйшыя хлопцы, угаварылі пусціць васьмерык наперадзе снег таптаць, каб за яго спіною прыстроіцца, бо яму снег быў не страшны, пёр леей за трактар. Але ж лобны сляды замятала адразу — машыны хутка паадбіваліся, і сярод іх — Уманец з аўтобуса. Што ўсе паадставалі, Пракопчык не мог заўважыць з-за снежнае буры, якая са скігатам абівала кабінку і кузаў, ехаў сабе ды ехаў, не думаючы нічога кепскага, а потым пачаўся доўгі спуск у лагчыну. Асфальт адкрыўся, бо там снегу не было за што зачэпіцца — абліваха пад коламі. І раптам пад капотам як заляскача... Не здагадаўся, што гэта ўсяго-наўсяго прывад вентылятара саскочыў — на тормаз адразу. А тормаз заклініла. Кінуў тармазіць — позна. Юзам развірнула поперека дарогі, пагнала ў кювет — машына і ўрэзалася паміж хвой. Колы дагары, кабіна ў снег зарылася.

Спымнела.
Ужо бура з белай зрабілася шэрая, а ён сядзеў у сядзібачнай кабіне, заціснутай з усіх бакоў хвоймі, і выбрацца адтуль уласнымі сіламі не мог. Мароз мацней, скігатаў вецер у хвоях, кабінку зносіла снегам, і ніхто яго не чуў, ніхто не бачыў. Стомлены, скалелы, ён заснуў. Можна б тады замёрз, калі б сярод ночы не пабудзіў ляскач сякеры: нехта ля самай кабіны, ажно жалеза гуло, сек дрэва. То быў Валодзя.

Пасля ўжо дазнаўся, што Валодзя сярод ночы кінуў аўтобус на шашы — далей правівацца на ім было немагчыма, — і пяць кіламетраў, у самую буру, топячыся ў снезе, ішоў да яго. Сам з сіл выбіўся, пакуль, нарэшце, не заўважыў у кювеце машыну. Разважваў вакол кабіны снег, але кабінку ўсю перакасіла, дзвёркі заклініла, да шкла з-за хвой падступу не было, і тады адшукваў непадалёку хатку дарожнага рабочага, прыёс ад яго сякеры, пачаў валіць хвой ля кабіны. Зваліў. Вывалак з кабіны на снег. Было яшчэ цёмна...

А раніцою вецер сціх, шашою пайшлі бульдозеры. Да вечара іхні васьмерык двума трактарамі выцягнулі на шашу, прывалаклі да саўгасных майстэрняў. Пазванілі на завод. Адтуль прыехала лятучка, і за два дні зварылі новую кабінку...

Пракопчык ануцаю выцер рукі, падаўся з гаража.

Вуліца ўжо аціхла, апусцела.
Ён выйшаў за веснікі, мінуў суседскі дом, таксама драўляны, спыніўся пад ліпамі, выбіраючы, куды далей падацца.

Затрашчала і гахнула аб дол дрэва... Мякка гахнула, як у які пух ўрэзалася — толькі ўздых. Валодзя...

Той зімовай ноччу быў увесь белы, бо добра выкачаўся ў снезе, пакуль адолеў тыя пяць кіламетраў, пакуль сякераю зваліў таўстую хвой. Нават уначы было відаць, які ён белы. Твар быў залеплены снегам, прыгожы. Ён наогул прыгожы, Валодзя. Зноў блізка-блізка бачыў яго твар: у снезе, гарачы, мокры. Асабліва белыя былі бровы, дзе снег не таяў, і барада. Ён жа, дзівак, бараду адпусціў пазалетаўся у Мірным, калі выпрабавалі наўночны саракач.

Цяпер Пракопчык ад душы радаваўся, што Валодзя Уманец, нарэшце, вяртаецца дадому. Але ж гэта толькі Косцік сказаў, што вяртаецца. Шалюнок яшчэ можа сто разоў перадумаць, асабліва калі не знойдзе Валодзію падмены. А знайсці такому шафёру падмену не лёгка. Каб укласціся з другой шасі ў графік, патрэбны добры шафёр, не абы-хто. Валодзя ўсю зіму рабіў на першай шасі, і тая машына хутка закончыць прабег, а на другой усяго тыдні два, не болей, і за два тыдні, вядома, не мог выцягнуць. Бачыў яго апошні рапорт на завод. З таго рапарту было відаць, што Валодзя хоча ставіць дызель на рамонт, прасіў тэлеграмаю выклікаць спецыяліста з ленынградскага завода, пастаўшычка дызеляў, яшчэ прасіў новыя манаблок, цыліндры, шатуны, плунжарныя пары для помпы. Назаводзе з ім пагадзіліся і тэлеграмаю далі ў Ленінград, але адтуль — ні гуку. Не, тыя шафёры, што былі цяпер на заводзе пад рукамі ў Шалюнка, маладыя, як Косцік, наўрад ці замяняць Валодзію. Мо Шалюнок выкліка каго-небудзь з-пад Іркуцка, дзе выпрабаваліся вугалевозы? Таксама наўрад. Адтуль нікога не возьме, бо і там язда нялёгка. Хутчэй, пакіне яшчэ на месяц Уманца. Але ж праз два месяцы выпрабаванні павінны скончыцца — зноў не стануць мяняць вадзіцеля. Калі цяпер не замяняць, то ўжо, мабыць, вернецца Уманец сярод лета. Не раней.

— Вось так, барада...

Сказаўшы ўголас, быццам Валодзя быў побач, Пракопчык раптам адчуў, што хлопца можа замяніць адзін ён. Ад яго, не ад Шалюнка і не ад каго-небудзь іншага, толькі ад яго залежала, усё ж, прыедзе Валодзя днём дадому, да свае хворае жонкі, або не прыедзе.

2.
Раніцою, адным з першых аэрапортаўскіх рэйсаў з Мінска ён ляцеў над Палессем. Сядзеў ля ілюмінатара і дзівіўся, як мудрагеліста блукалі па зямлі рачулікі, як яны ўпарта не хацелі ці не маглі плысці па струнцы, якія хмельныя каленцы выпісвалі на, здавалася б, роўнай-раўнотнай, што падлога ў роднай хаце, зямельцы. Колькі там, унізе, выраблялі ўсялякіх завітушак, пяталячы, у які толькі бок не кідаліся, каб праз усе перашкоды прабіцца ўперад, да мэты — да вялікай вадзіцеля. Тыя пакутліва-мудрагелістыя выкрутасы асабліва выразна было відаць у ясны сонечны дзень, калі сонца запальвала вяду ад свайго

Пімен ПАНЧАНКА,
народны паэт БССР

ДАТЫ

*Што даты? Гэта толькі вехі Гісторыі.
А для салдат,
Чые навёк закрыты вейкі,
Няма ўжо дат, ніякіх дат.*

*За рысай той — маўкліва, пуста,
І на дарогах крыжавых
Узводзім помнікі і бюсты
Мы не для іх, а для жывых.*

*І для дзяцей, каб не зблудзілі
У гушчары нікчэмных дат.
Каб памяць песні нарадзіла
Аб нейміручасці салдат.*

ГОРКАЯ ГОРДАСЦЬ

*Каралеўскімі замкамі
Ганарацца,
Саборамі.
Мы — зямлёй партызанскаю,
Перамогай над ворагам.*

*Нехта хваліцца рознымі
Трыумфальнымі аркамі.
Мы — аршанскімі соснамі,
Магілёўскімі хмаркамі.*

*Хай найкол электроніка
І машын табуны, —
Плача тоненькі, тоненькі
У сэрцы голас вайны.*

*Жыта шчодрое косім,
Славім шчасця гадзі,
А людзей усё возім
У Хатынь, у Хатынь.*

*На зямлі нашай светлай
Добра жыць і любіць.
Аб чацвертым, чацвёртым
Мы не можам забыць.*

*Наша горкая гордасць
Прасвятлее ў вяках.
Не скрышылі нас орды.
Не адолеў нас страх.*

*Ні трагічная парнасць,
Ні мароз невыносны...
Каралеўскія пальмы,
Сялянскія сосны.*

*Азону, — просім мы, — азону!
На горы лазім.
І ўсё ж зямля святлом зялёным
Зноў налілася.*

*Знаёма ўсё і нечакана,
І непаўторна.
Вясна паслалася туманам
На лядах чорных.*

*Я не сталляюся дзівіцца:
Ліняе заяц,
Цвітуць няярка касцяніцы,
На дзічках завязь.*

*Зноў заляцанні і спатканні,
Вясёлкі стужак,
Май пачынае кальцаванне
Дзяўчат і птушак...*

*У лесе дзіўна ўсё:
Зарніцы
І гул трывожны,
І кропелькі начы-чарніцы,
І грыб тварожны.*

*Любоў да лесу не пагасла,
Шум бору сніцца...
Раней любіў я леспрагасы,
Цяпер — лясніцтвы.*

●

*Кажуць: «Калі б давялося спачатку
Дарогу сваю прайсці — прайду». —
А я не хачу зноў у курную хатку,
У цемру былую, бяду і нуду.*

*А я не хачу вяртацца да зрэб'я,
Да дзён лапцюжных, ваўчыных начэй.
Хачу быць радзіме сягоння патрэбным
І не збягу туды, дзе лягчэй.*

*Не нудны прарок я і не прапаведнік...
Ды сэрца трывожна гудзе: «Не маўчы». —
Зямля наша — самы святы запаведнік
І трэба ад смерці яе берагчы.*

*Ні каралёў ёй не трэба, ні пешак,
А працы разумнай і дружбы людскай.
Калі ж загрузоча ізноў Сорак Першы —
Адрозу вярнуся ў салдацкі строй.*

●

*«Сні спакойна, дарагі таварыш...»
Ах, які там сон, які спакой.
Раўнадушша звычайнае на тварах,
Спеў журботны хвой над галавой.*

*Нехта сапраўды цішком гаруе,
Нехта мямліць: «Рэдкі чалавек...»
Дарагі таварыш нам даруе,
Нават тым, хто дні яго падсек.*

●

Рыгору БАРАДУЛІНУ

*З нас многія прагнуць разумнага,
Сапраўднага і чалавечнага.
А восень цяжкая і сумная,
Шпурляе ліствой пакамечанай.*

*З нас многія прагнуць праўдзівасці,
Звычайнай людскай натуральнасці.
Для радасці мы нарадзіліся,
А гора ізноў пайтараецца.*

*І знікнуць адразу дарадчыкі,
І ластайкі пырхнуць у Крым.
У радасці — звонкая складчына,
У горы — самотна гарым...*

*Хлусня да ханугі прыцерлася,
Зрадніўся ён моцна з рублём.
Бязлітасным смехам хацелася б
Такога прабіць.
Ці праб'ём?*

*А можа пытанне замажам?
Дадзім адпачыць і радку.
Далей ад кулацкіх замашак —
Па першым нясмелым лядку.*

*А верш адпачынку не просіць,
Імкнецца да лепшых людзей.
Хай ластайкі зноўку прыносяць
У дзюбах драбочкі надзей.*

вечнага агню і яна разлівалася белым полымем. Далёка пад самалётам рэчкі Палесся выгіналіся нечакана, як выгінаўся Пракопчыкаў лёс, шукаючы выйсце ў свой аблюбованы акіян. Яшчэ два дні назад жыў думкамі аб агародзе, матацыкле і завоблачным «Запарожцы», аб дачным лесе, ужо за сваё права на ўсё гэта рашуча пастаяў перад начальствам, а праз дзень, калі нават Шалюнок ад яго адступіўся, спакаваў чамадан, выкінуў з галавы і туію дачу, і сваё права на ціхае лета. Гэтага паварту нават жонка ад яго не чакала, хоць за дваццаць пяць гадоў сумеснай жыткі прывычалася да ўсяго. Зноў, калі праводзіла, слязу на шчаку пусціла, але Пракопчык ведаў: тая сляза абмывала не столькі расстанне з ім, колькі марныя жончыны намаганні адарваць яго ад машыны, якія вечно забірала з дому, абмывала апошняю надзею прывязаць мужыка да сабе. Праўда, калі пакаваў чамадан, яшчэ не быў упэўнены, што камандзіроўка прынесе задаволенне, бо за апошнія месяцы пад жончыным уплывам

сам звязка з думкаю памяняць работу, жыць цішэй ды лягчэй — не тыя гады, каб вандраваць у далёкім ад дома свеце. У Крывы Рог гнала адчуванне, што настаў час сплаціць Уманцу свой доўг, аддзячыць за той зімовы перагон, за тую ноч, калі замярзаў у перакуленай дагары машыне і Валодзя ўратаваў яго. Спачатку адно гэтае жаданне вяло на поўдзень, а ўжо затым, калі самалёт узяўся у паветра, з душою пачало рабіцца нешта незвычайнае. Над рэдкімі пасмыканымі абломкамі раптам адчуў радасць, што адарваўся ад дачы і гаража, што ўсё гэта яму цяпер у галаве не стаць. І яшчэ добра, што справіўся з'ездзіць з жонкаю ў Лясное, што адсяліся. Спакайней на душы.

Пад самалётам плылі назнаня дарогі, па тых дарогах марудна рухаліся дробныя, быццам казюркі, машыны, а потым ён пазнаў там калону новенькіх, днём з канвеера, белазаў і аж узрадаваўся. Машыны таксама ішлі на поўдзень, у жалезнарудныя ўкраінскія стэпы...

УЖО З ПЕРШЫХ старонак гэтая кніга ўражвае. Не, не столькі сваёй тэмай, бо пра вайну ўжо напісана шмат і рознымі аўтарамі. Уражвае падыходам да гэтай тэмы. Аркадзь Марціновіч у апавесці «Няхай ідзе дождж», як і ў сваіх папярэдніх творах, вялікую ўвагу надае псіхалагічнаму абгрунтаванню ўчынкаў і дзеянняў герояў. Ідзе вайна, а значыць — змяніўся звыклы ўклад жыцця. Тое, што раней, магчыма, і не прыцягвала ўвагі, цяпер некажасабліва кідаецца ў вочы, запамінаецца, уражвае.

Такі зрух адбываецца і ў душы Андрэя Нітрыновіча, аднаго з герояў апавесці. Гарыць калодзежны журавель, і Андрэй ніяк не можа зразумець гэтую карціну. Яна надта жахліва, неверагодна.

«Гарэў журавель.
Гарэў не толькі журавель — гарэла ўсё: хата, хлеб, стопка, плот, дрывотня... Але Андрэя Нітрыновіча ўразіла іменна тое, што гарэў журавель: такое чамусьці і ў думках раней не магло быць — мо таму, што журавель стаіць над калодзежам, а калодзеж — гэта вада».

Удала ўзята мастацкая дэталі, і нясе яна значную сэнсавую нагрузку. Такі пачатак апавесці адразу настройвае на тое, што гаворка пойдзе аб драматычных падзеях. Чаканні апраўдваюцца. Дзве першыя, невялікія па памеру часткі яскрава ўзнаўляюць у памяці першы месяц народнага змагання супраць фашыстаў.

Праўдзіва паказвае А. Марціновіч становішча, у якім апынуўся батальён пад камандаваннем капітана Ся-

А. Марціновіч. «Няхай ідзе дождж». Апавесць. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1973.

славіна. Няма сувязі з палком, надзеі на падмацаванне, хоць кожны на яго спадзяецца... Людзі стаяць насмерць. А бой працягваецца. На вачах у салдат загінуў начальнік штаба, два суседнія батальёны змяты, што з палком — невядома...

Капітан аддае загад рухацца ў раён Полацка, каб напатакца штаб дывізіі.

Але аўтар падкрэслівае, што гэта была не паніка, а прадбачлівае рашэнне, каб выратаваць салдат ад пегібелі. Гэта — не ўцёкі ад выпраба-

НА ВАЙНЕ, ЯК НА ВАЙНЕ

ванняў, а імкненне сабрацца з сіламі. Але адступленне таксама даецца нялёгка. Атакуюць увесь час самалёты, батальён нясе страты. Загінуў лейтэнант Хрыстафорав, загадкава знік рэдавы Пятрунчык.

У апавесці дакладна, з пірычнай гранічнасцю і сталай засяроджанасцю паказваюцца непазбежныя, зканамерныя ў тыя страшэнныя дні спалучэнне ў характарах людзей пяхоты і жорсткасці, зліццё гераічнага і паўсядзённага, аб'ектыўна-крытычнага і стыхійнага, неабходнага і вымушанага. Глыбока пранікаючы ў матывы паводзін байцоў, А. Марціновіч акцэнтна ўвагу на тым, што жорстка паўсядзённасць, любоў да Бацькаўшчыны аб'ядноўвае сілы воінаў. Письменнік дасягае тут глыбокай мастацкасці, дзякуючы ўмеламу спалучэнню эпічна-апалядальнай і лірычнай плыняў. Немалое месца ў развіцці сюжэта займае вобраз капітана Сяславіна. Аднак на першы план выступае кемлівасць салдат, якія спадзяюцца

не на «чудоўнае выратаванне», а на свае ўласныя сілы.

У сувязі з кантузіяй Андрэя Нітрыновіча, аднаго з галоўных герояў, які пранёс праз пякельны агонь сваё газычна-філасофскае ўспрыняццё жыцця, дзеянне пераносіцца ў маскоўскі шпіталь. Андрэй перамагае нямогласць, глухату, адлучанасць ад свету, загойваюцца раны смутку па таварышах. Гарачая любоў да медсястры Ліды Барабацінай агарнула маладога салдата. Ён знявечаны, але

не заўважаць часам тут інфармацыйную бегласць, «пункцірнасць» калізій, эскізнасць. Крышку нечаканым падалося і тое, што жонкай Сяславіна аказалася Ліда Барабаціна...

Станоўча, што А. Марціновіч у сваёй апавесці падбірае такія жыццёвыя факты і дэталі, якія вельмі рэальна ўзнаўляюць падзеі першага месяца вайны. Напрыклад, вобраз таго ж палючага калодзежнага жураўля ўспрымаецца не толькі як гарачы водбліск ваенных пажараў, але і як своеасаблівы абагулены сімвал спаленых беларускіх вёсак. Прыкладамі плённага «мастацкага абыгрывання», здавалася б, нязначных дэталей могуць паслужыць разважаны абсалдацкіх чаравіках з абмоткамі, абледзь не адухоўленай палёвай сумцы Андрэя.

Письменнік вынес суровы прысуд вайне. Інтэнсіўны праклёну гучаць і ў апісанні крывапралітных абарончых баёў, у пакутах знявечаных і раненых, ва ўспамінах франтавікоў. І не ў выключнасці падзей з удзелам вядомых пэкаводцаў прыцягальна сіла твора. Яго — у абостраным прыдзе дзейнасці, псіхалогіі простага салдата, лёгую воінаў, якія не скарыліся ворагу. Гераізм праяўляецца ў кожным чалавеку па-свойму: у расшучага і спрытнага Фунцікава не так, як у дабрадушнага Аганісяна, дакладнага і асцярожнага Сідорына. У апавесці не толькі паказаны індывідуальны лёс байцоў і камандзіраў, але і аналізуюцца вытокі подзвігаў і масавага гераізму, адзінства фронту і тылу. Старонкі апавесці, напоўненыя агнём і пакутамі, каханнем і радасцю перамогі, добра ўліваюцца ў рэчышча нашай ваеннай прозы.

Міхась НЯХАЙ,
кандыдат філалагічных навук.

гэта не можа стрымаць тых шчырых эмоцый, якія жывуць у душы. Яму дваццаць адзін, і яго не можа не хваляцца гэце раптоўнае пацучцё.

Письменнік спецыяльна пераадолявае ноткі сентыментальнасці, якія дзе-нідзе даюць сябе знаць, паказвае, што Андрэй не можа дазволіць сабе жыць толькі асабістымі думкамі і перажываннямі. Ён усё больш адчувае, як у ім і ў яго сябрах па паллаце яшчэ больш неадольнай хваляй спее запаветнае цяпло патрыятызму. Андрэй хутка папраўляецца, у канцы жніўня зноў адпраўляецца на фронт.

Праз многа гадоў ён, ужо кандыдат хімічных навук, сустракаецца з колішнім камбатам, цяпер палкоўнікам Сяславіным. Гэта сустрэча шмат дадае да раскрыцця вобраза Нітрыновіча. Праўда, хоць аўтар з вялікім майстэрствам паказвае незабыўныя прыклады ваеннага пабрацімства, перадае ўспаміны былых аднапалчан, узнаўляе цікавыя, хваляючыя эпізоды франтавога жыцця, аднак нельга

ПАД ТАКОЙ назвай Усерасійскае тэатральнае аб'яднанне ў Маскве выдала кнігу балетмайстра-рэпэцітара Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР заслужанай артысткі РСФСР Ніны Міхайлаўны Стуколкай.

Кніга Н. Стуколкай прысвечана характарнаму танцу — аднаму са значных відаў балетнага мастацтва. Значнасць работы вядомай у мінным характарнай балерыны, чыё мастацтва на працягу 35 гадоў упрыгожвала спектаклі ленинградскага балета, у тым і за-

ваюцца прычыны спалучэння розных прыёмаў па выпрацоўцы танцоўшчыкамі навыкаў стварэння стылістычнага адзінства танца. Таму так шырока выкарыстаны аўтарам варыянты свабодных нахілаў корпуса ўперад і ўбок, перагібаў спіны, паваротаў плеч і галавы, практыкаванняў для стапы, кален і інш.

Шматгадовая сцэнічная і педагогічная практыка Н. Стуколкай на сценах Ленінградскага, Львоўскага, Ташкенцкага і Беларускага тэатраў оперы і балета падказала аўтару кнігі верную думку аб уя-

ЧАТЫРЫ ЭКЗЕРСІСЫ

ключаецца, што ў чатырох уроках характарнага танца раскрываецца багаты сцэнічны і педагогічны вопыт вялікага майстра. Каштоўнасць кнігі і яе актуальнасць яшчэ і ў тым, што за апошні сорак гадоў у нашай краіне, па сутнасці, і не выдавалася такога грунтоўнага практычнага дапаможніка для педагогаў, якія праводзяць заняткі з артыстамі балета ў класе і рэпетыцыйных залах. Кнігі аб асновах характарнага танца даўно ўжо сталі бібліяграфічнай рэдкасцю (А. Лапухоў, А. Шыраеў і А. Бачароў «Асновы характарнага танца», Т. Ткачэнка «Народны танец»).

Падводзячы вынік свайму велізарнаму вопыту, Н. Стуколкай напісала цікавы вучэбны дапаможнік, у якім ужо ў практыцы лёгка і зручна. Ён будзе садзейнічаць раскрыццю ў кожным артысце яго патэнцыяльных магчымасцей, таму што ў самым вучэбным матэрыяле «Чатыры экзерсісы» закладзена рацыянальнае зерне — набывце вучнямі навыкаў па стварэнню мастацкага вобраза танца.

Паслядоўнасць чатырох экзерсісаў «ля палкі» вызначана Н. Стуколкай паводле ступені іх цяжкасці. Кожны з гэтых урокаў складаецца з 9—11 практыкаванняў, якія ўзаемна дапаўняюць адзін аднаго. Пабудаваны яны па прыцыпу раўнамернага размеркавання фізічнай нагрукі на пэўныя ўчасткі цела танцоўшчыкаў. Падобны падыход фармуе гнуткае, паслухмянае, дакладнае, як інструмент, цела, і выпрацоўвае навыкі, неабходныя артысту для стварэння паўнакроўных сцэнічных вобразаў. З гэтай мэтай ва ўроках шырока выкарыстаны элементы класічнага танца, пачынаючы з прысядання і заканчваючы вялікімі батманамі.

Але знутры кожнай схемы ўжываюцца чатыры урокі характарнага танца: фальклору. У экзерсісах маюцца практыкаванні ў стылі венгерскага і рускага, усходняга, беларускага і іспанскага народных танцаў.

Былкаданны матэрыялу папярэдніх артыкул Н. Стуколкай і А. Андрэева (ён жа аўтар літаратурнага запісу ўрокаў) аб характарным танцы і яго выкладанні. Выкарыстанне запісаў урокаў Н. Стуколкай аблегчана ўмела напісанымі А. Андрэевым «Тлумачальнымі ўказаннямі», якія служаць ключом да ўсяго наступнага тэксту. У дадзеным ключы сабра-на расшыфроўка пазіцый ног, прысяданняў, скачкоў, паставы корпуса, кісцяў рук. Кожная з гэтых пастаў не толькі апісана кароткай і лёгкай для ўспрымання мовай, але і дапоўнена малюнкамі, выкананымі Ю. Пугачовым.

Трэба адзначыць, што ў дадзенай кнізе мастак не толькі афарміцель, але і паўнапраўны аўтар. Ён зроблены замалёўкі 1195 практыкаванняў, якія паслядоўна выкладаюцца ў тэксце. Гаворачы аб творчай садружнасці аўтараў кнігі і мастака, даецца дзіву прастае вырашэння візуальнага адлюстравання, якое адпавядае тлумачэнню Н. Стуколкай. Гэта, бадай, першая і вельмі ўдалая знаходка ў вырашэнні адвечна актуальнай тэмы — выпрацоўкі асноў запісу харэаграфічнай партытуры балетных спектакляў.

«Чатыры экзерсісы» — кніга мудрага педагога, чыё думкі і спадзяванні прасянуты трывогай за лёс савецкага балета. У гэтай кнізе адлюстравалася часцінка вялікага і чулага сэрца майстра, і таму кожны з педагогаў і артыстаў не толькі прафесійнага, але і шматлікіх народных самадзейных калектываў, узлэшчы ў рукі кнігу, адчуе жывую падтрымку таленавітага мастака Н. Стуколкай.

Ул. ЯФРЭМАУ.

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтве «Мастацкая літаратура»: «Дрэва жыцця» П. Місько (мастак Н. Лазавы), «Галаўка з ялынкам» Е. Лось (мастак А. Лось), «Бацькоўскі парог» І. Скурко (мастак Г. Скрыпнічэнка).

ЛЮДЗІ ГЕРАІЧНАГА ЛЁСУ

ЦІКАВЫ чалавек жыве ў Крычаве. Чалавек дапытлівай думкі і творчага пошуку, — Міхась Хведаравіч Мельнікаў. Працу ён дырэктарам мясцовага краязнаўчага музея. Добры знаўца гісторыі свайго краю, нястомны збірльнік матэрыялаў аб яго мінным. Ён старанна шукае звесткі аб жыцці і дзейнасці людзей цікавага жыццёвага лёсу. Удзельнікам рэвалюцый і грамадзянскай вайны былі нашы землякі і людзі, якія звязалі сваю дзейнасць з Беларуссю.

Дакументальныя нарысы пра многіх з іх часта змяшчаліся ў перыядычным друку, а нядаўна выйшлі асобнай кнігай у выдавецтве «Беларусь». Ужо сама назва зборніка «З сям'і сакалінай» падкрэслівае, што аўтара цікавяць людзі непаўторных характараў, тыя, хто з'яўляецца гордасцю нашага народа. Пабудаваны на дакументальным матэрыяле (у невялікай прамове аўтар зазначае, што карыстаўся архіўнымі матэрыяламі, успамінамі відэаадаў падзей), усе нары-

М. Мельнікаў. «З сям'і сакалінай». На рускай мове. Мінск, «Беларусь», 1973.

сы, разам узятыя, успрымаюцца як своеасабліва гераічная апавесць, у якой ажываюць падзеі, што адбываліся некалькі дзесяткаў гадоў назад.

Адкрываецца кніжка нарысам «Легендарны доктар». Гэта хваляючы, гістарычна дакладны расказ пра жыццё Мікалая Судзілоўскага, сына «адстаўнога чыноўніка губернскага горада Магілёва». У рускім і савецкім рэвалюцыйным руху ён вядомы пад прозвішчам «Русель». У Швейцарыі ён сустракаўся з П. Лаўровым, М. Бакуніным, у Парыжы — з В. Урублеўскім... Пэўны час М. Судзілоўскі знаходзіўся ў Кітаі. Цёпла адгукаўся аб ім Сун Ят-сен. У Кітаі наш зямляк выступаў прыхільнікам Савецкага Саюза. Яму была прызначана пажыццёвая пенсія, якая рэгулярна высылалася ў Цяньцзін.

Больш пяцідзсяці гадоў працягвалася вандраванне М. Судзілоўскага па замежных краінах. На жаль, ажыццявіць сваю мару і вярнуцца ў Магілёў ён не змог. «У васьмідзесяцігадовым узросце ён захварэў запаленнем лёгкіх. Кітайскія сябры паклалі яго труп на ка-

сцёр на плошчы Цяньцзіня. Так завяшчаў ён, такімі былі звычкі краіны, дзе знайшоў ён сабе прытулак. Дачка падпаліла касцёр. Тысячы простых сям'яў і дачок Кітая глядзелі на полымі і смуткавалі аб легендарным рускім доктары».

З цікавасцю пазнаёмца чытачы і з нарысам «Паядынак з царом». Аўтар прыводзіць звесткі з біяграфіі Л. Каменскага. Гэта чалавек таксама палінуў глыбокі след у гісторыі. Нарадзіўся ён у Барысаве, па абавязку сваёй службы часта бываў сярод сялян, заклікаў іх на барацьбу з царызмам. Не зламалі яго волі ні арышт, ні турма. Праўда, як зазначае М. Мельнікаў, калі і дзе памёр Л. Каменскі, невядома. Мала звестак і аб яго жыцці і знаёмствах у Беларусі. Але гэта лішні раз падкрэслівае, наколькі важна даследчыку ў сваіх пошуках не спыняцца на дасягнутым. Толькі карпатлівая праца можа прынесці творчыя поспехі.

А поспехі ў Міхася Мельнікава ёсць, аб гэтым добра сведчаць наступныя раздзелы зборніка. Аўтар расказвае пра С. Мяржынскага («Вернасць»), М. Кісялёва («Загадкавы нумар»), В. Розе («Камуніст — інтэрнацыяналіст»).

Кніжку, безумоўна, заўважаць чытачы.

І. ЧАРНЯУСКІ.

II. БРОЎКУ—ОРДЭН КІРЫЛЫ І МЯФОДЗІЯ

Учора балгарскі народ урачыста адзначыў Дзень Кірылы і Мяфодзія, стваральнікаў славянскай пісьменнасці. Гэта — адно з самых яркіх культурных святаў у гісторыі балгарскага народа. Як звычайна, напярэдадні яго балгарскі ўрад узнагародзіў ордэ-

нам Кірылы і Мяфодзія групы дзеячоў культуры і мастацтва нашай краіны. Сярод іх такія вядомыя пісьменнікі, як К. Федзін, М. Шалахаў, Л. Ляонаў, В. Катаеў, С. Міхалкоў і іншыя. Ордэнам Кірылы і Мяфодзія ўзнагароджаны таксама народны паэт Беларусі, лаўрэат Ле-

нінскай прэміі, Герой Сацыялістычнай Працы Пятрусь Броўка. Творы пісьменніка добра вядомы ў Балгарыі. У перакладах балгарскіх паэтаў яны часта змяшчаліся на старонках газет і часопісаў. А ў 1963 годзе ў Сафій выйшаў аднатомнік «Выбраныя вершы і паэмы».

ПАЗІЯ Рыгора Барадулна нагадвае мне доўгую вуліцу. Стаіць на ёй высоньныя будынкі з вільзнымі, зыркнімі вокнамі, што пераліваюцца зіхатлівымі, залатымі агнямі. Жывуць тут добрыя, шчаслівыя людзі. Яны шчыра сябруюць, радуюцца, жартуюць. З канца ў канец ходзіць па ёй сам паэт, захапляецца, любяцца гэтай прыгажосцю і заўляе на ўвесь голас:

Сонца,
Выглянь з-за хмар!
Есць чаму веселіцца:
Твой мільённы жыхар
Нарадзіўся.
Сталіца.
Мінск на подзвіг гатоў
З самым добрым намерам.
Аж праз дзевяць вёсак
Раптам стаў
мільянерам!

ВЯСЁЛЫМ РАДКОМ

Радасць паэта непамерная, сэрца яго поўніцца гонарам:

А братам-гарадам
Быць не варта ў зайздросці.
Час за вопытам вам!
Калі ласка,—
У госці!
Пашчырэлі
Як след!
Праўда, у тым вінаваты
Не адзін гаравец—
Трошкі мамы і таты!..

Гаворка ідзе пра верш «Есць мільён!». Ім пачынаецца новая кніга гумарыстычнай лірыкі Р. Барадулна. Прачытайце яго вершы і звярніце ўвагу на заклікі, душэўныя парывы, запрашэнні паэта. У іх чалавечая дабраты, шчырасць, цэлая пойма самых лепшых пачуццяў і пакаданняў. А гаворыць паэт з дабрадушнай усмешкай, дасціпна, хітравата і зычліва жартуючы. Падобныя словы, жарты прыемна слухаць нам на вяселлях, на вяселлях, розных народных гуляннях. І здаецца, што думкі паэта бягуць, абганяючы словы, што радкі даюцца яму без ніякіх асаблівых выдаткаў.

...Жыве на гэтай урачыстай вуліцы чалавек, у якога багата сыноў і дачок. З ім сустраўся, пагутарыў аўтар вельмі задумліва. Гаварылі і жартам, і ўсур'ез. Пра што? А васьм. Крыўдна стала чалавеку, што ён як бы зусім не бацька, яго дзяцей называюць геранінімі, бо жонка—маці-геранія. Вось як заканчвае свой маналог гэты «мнагадзетны бацька»:

Яно, вядома,
Нервы,
Час,
Вядома,
Клопат—клопатам.
Мяне
Паклікалі б хоць раз,
Каб падзяліўся вопытам,—
Як гадаваць,
Як бедаваць,
Як дочак замуж выдаваць.

І далей:

Ідуць
турботы
чарадой...
І ўсе яны—накіртыя!
Не грэх сустрацца мне парой
З сябрамі—
За дэкрэтыя!

Жарт атрымаўся самабытным, жыццёвым — усё, як у народзе. Гумарыстычныя вершы Р. Бара-

дуліна нагадваюць сабой глыбокія калодзежы, а ў калодзежах, як вядома, самая смачная вада на дне. У барадулінскіх вершах уся соль, уся разрадка ў сюжэтна-завастральных канцоўках, што страляюць трапным, здаровым гумарам, як, напрыклад, гэтае ж: «Не грэх сустрацца мне парой з сябрамі — за дэкрэтыя!»

Р. Барадулін — гумарыст з вопытам. «Журавінка» — не першы яго зборнік. Ахвотна верыцца, што паэт і ў далейшым будзе працаваць у гэтым жанры, што будзе ён добрым майстрам вясёлага цеха. Вершы яго даўно палюбіліся чытачам. Яны гучаць з эстрады, на вечарах мастацкай самадзейнасці. Паэт тонка адчувае іронію. Умее падкласці пад радок хітрынку альбо смяшынку.

Але ёсць на добрай вуліцы барадулінскага гумару невялікі завулак, дзе гучыць шум бою з алілуйшчыкам, бюракратам, прайдохам, падхалімам, мяшчанам. Паэт плячыма загародзіў ім выхад на свой праспект. Яго ўсмішкі адразу становяцца з'едлівымі, караючымі, мяняюцца тон голасу паэта, калі бачыць ён людзей з перажыткамі мінулага ў свядомасці, якія перашкаджаюць нашаму пераможнаму руху наперад.

Возьмем, напрыклад, верш «Як удасканальвалі аловак», дзе крытыкуюцца розныя мудрацы-валакітчыкі з рацыяналізатарскіх бюро, якія дарэмна марынуюць час, займаюцца рознымі дробязнымі, нікчэмнымі пытаннямі:

— Мы недахопы разбяром
Ды любя так, ды міла.
І засядла рацбюро
І думала, й дыміла.

Толькі ў выніку: «аловак стаў такім, як быў, аж двойчы ўдасканалены.»

Суровы, бязлітасны смех паэта ў вершах «Хто на пасаду прыме?» і іншых, што напісаны на тэмы дня.

Нізка «Вясёлая зайздросць» спадабаецца чытачам таксама вершамі «Журавінка», «Не прычыла...», «Чэрці жэняцца», «Што ні дзень — сандзень», «Ты пад ванном не стой...» і іншымі.

У падборцы «Ад кішлака да кішлака» трэба назваць цікавыя вершы «Гісарскі ўспамін», «У Кіева-Пячорскай лаўры», «Вузкашы». Яны з'явіліся ў выніку вандравак па краіне. Гэтыя творы таксама нясуць добры зарад жартаўлівых, дружэлюбных усмешак.

Кампактны і цікавы цыкл «Пра літбратоў і літэсцёр», у якім аб'яўданы народны і эпіграмны. Ёсць тут гумарскі і фельетонны на розныя літаратурныя тэмы Магчыма, што часам дзе-небудзь паэт, як кажуць, перагінае палку, магчыма, што часам бывае не ў меру тактоўным, стрыманым, але, як правіла, ён б'е не ў брыво, а ў вока.

Моўныя крыніцы Р. Барадулна невычэрпныя. Ён знаходзіць цэлае мноства слоў-вобразаў, якімі аздоблівае свае вершаваныя радкі. У вершах паэта — жарт, іронія, гратэск, самабытны гумар, свежыя рыфмы, вобразы.

Аднак, відаць, не ўсе вершы ў «Журавінцы» аднолькава спадабаюцца чытачу. Верш «Дзе чые?», напрыклад, хаця і напісаны з той жа мастацкай узніслаасцю, асабліва нікога не кране. У аснову яго лёг прыватны выпадак. Не вельмі значныя тэмы ў аснове вершаў «Роздум камандзіроваўніка», «Назола». Цяжка для разумення і «Вясёлая замалеўка». Усе гэтыя творы, бясспрэчна, крыху зніжаюць такую цікавую кніжку, з якой выступіў Барадулін-гумарыст.

А. ГРЫГОР'ЕУ.

ЗБОРНИК апавяданняў Кастуся Кірэенкі не выпадкова называецца «Алесева кніжка». У невялікай прадмоўцы, якую аўтар адрасуе юным чытачам, ён гаворыць:

«У кніжцы—апавяданні пра маленства Алеся і яго сяброў або знаёмых. Але ёсць у ёй і такія, якія падказваю маме сам Алеся. Асабліва пра тое, дзе і што ён знайшоў і ўбачыў, што вельмі яго ўразіла.»

Асабліва цікавыя з гэтых апавяданняў замалеўкі аб роднай прыродзе. Многія з іх свайой формай нагадваюць казкі. У іх—казачныя зачыны-пачаткі, часта сустракаюцца характэрныя для фальклору паўторы і прыёмы. Ды і вядуць яны маленькага чытача менавіта ў дзівосны, амаль казачны, свет, поўны сонца, святла, цікавых жыццёвых з'яў.

Прырода ў апавяданнях К. Кірэенкі каларытная надзвычай. Тут поўнае суладдзе і гармонія. Асабліва цікавае невялікае апавяданне «Хлопчык і ручайка».

...Цяжка каля Стасевай хаты ручайка. Вузенькая, як пясочак, неглыбокая... Птушкі-пліскі яе пераходзілі. Але гэта была жывая, гаманкая ручайка. Яна заўжды спявала, звінела. Моцна сябраваў з ёй Стась Весела было Стасю, і ручайка весела струменілася. Калі Стась быў сумны і пакрыўджаны, і ручайка была сумная. Аднойчы, гаманкая і неспакойная, яна ледзьве варушылася. Хлопчыка гэта ўстрывожыла. Птушка-пліска, што ляжала непадалёку, падказала: уначы была навальніца і вывернула дзве дрымучыя яліны, з-пад якіх струменілася крынічка, што жывіла ручайку. І вось хлопчык шукае крынічку, каб вызваліць яе з палону.

Гісторыя гэтая кране патаемныя струны дзіцячай душы, абудзіць у ёй найтанчэйшыя пачуцці любасці да прыроды.

Матывы дабрыйні, чуласці гучаць і ў іншых апавяданнях: «Казікаў сон», «Цячэ бярозавік», «Салавей-салавейка»... Праўда, таму-сяму яны могуць падацца ў нечым ідылічнымі. Але ж так глядзяць на рэчаіснасць самі героі. Усё наваколле перад імі паўстае ў своеасаблівым святле. Рэалістычнасць гэтым творам К. Кірэенкі надаюць вобразы дарослых. Дзіцячыя назіранні, іх маленькія адкрыцці яны

К. Кірэенка. «Алесева кніжка». Апавяданні. Для дзіцячых малодшага школьнага ўзросту. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1972.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

ВЫДАВЕЦТВА

«БЕЛАРУСЬ»
Ул. Ліпскі. Дзень за днём. (Серыя «Юнацтва ў вількім паходзе».) Мастак В. Батура. 1973 г. 56 стар. Тыраж 6 500 экз. Цана 12 кап.

Подзвіг працягваецца. (Серыя «Па законах сумлення і гонару».) Складальнік зборніка І. Скарынін. Мастак Г. Скрынінчык. На рускай мове. 1973 г. 104 стар. Тыраж 30 000 экз. Цана 18 кап.

Яўг. Дзягцярык. Выбраныя хоры. (Серыя «Мастацкай самадзейнасці».) Мастак І. Вялецкі. 1973 г. 32 стар. Тыраж 3 400 экз. Цана 30 кап.

Р. Пункт. Выбраныя песні і раманы. (Серыя «Мастацкай самадзейнасці».) Мастак І. Вялецкі. 1973 г. 40 стар. Тыраж 5 800 экз. Цана 32 кап.

В. Казлоў. Людзі асоба сіладу. Дапрацаванае і дапоўненае выданне. Літаратурны запіс А. Кулакоўскага. На рускай мове. 1973 г. 426 стар. Тыраж 100 000 экз. Цана 97 кап. (у пер. № 5 — 1 руб. 01 кап.)

А. Сакалоўскі. Творчасць і пошук маладых. Мастак І. Славянскі. На рускай мове. 1973 г. 88

стар. Тыраж 7 000 экз.

Цана 12 кап.
Камплект паштовак «Брэсцкай крэпасці-герой» (12 штук) на беларускай, рускай, англійскай, нямецкай, французскай і іспанскай мовах. 1973 г. Тыраж 340 000 экз. Цана 42 кап.

ВЫДАВЕЦТВА «МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»

Гіём Апалінэр. Зямны аніян. Выбранае; (Серыя «Паэзія народаў свету»). Пераклад з французскай Э. Агніцвет. Мастак А. Шэвараў. 1973 г. 96 стар. Тыраж 10 000 экз. Цана 9 кап.

А. Адамовіч. Вайна пад стрэхамі. Сыны ідуць у бой. Дылогія. Мастак В. Тарасаў. На рускай мове. 1973 г. 560 стар. Тыраж 100 000 экз. Цана 1 руб. 14 кап.

Азербайджанскія народныя казкі. Малюні Г. Паплаўскага. 1973 г.

часта дастасоўваюць да самых розных жыццёвых з'яў, каб дапамагчы дзецям зразумець іх сутнасць.

«Вось як, сынок, трэба змагацца за жыццё»,—павучае маці свайго сына, глядзячы на зломленую лясную ракіту, пра якую думалі, што яна загіне. Але дрэва выжыла, пусціла тоненькія, як белыя варсінікі, карэньчыкі: унізе пад зломан ацалела вузенькая пасачка кары. Пад ёй пльвілі глыбінныя сокі зямлі, жывілі раненае, безнадзейнае дрэва («Парасткі»).

Глыбінныя сокі... У іх цудадзейная сіла. Але яны жывяць толькі тых, хто моцна трымаецца ўсімі

РАДАСЦЬ ПАЗНАННЯ СВЕТУ

карэннямі за зямлю. Гэта думка яскрава праходзіць праз апавяданні пісьменніка.

Найбольшага поспеху К. Кірэенка ў раскрыцці тэмы Радзімы дасягае, як нам здаецца, у апавяданні «Ляцелі птушкі». У ім—радасны настрой. Радасцю гэтай ахоплены птаства, што вярнулася з выраю. Узніслымі песнямі-гімнамі вітаюць птушкі родную зямлю: хто лугавіну, хто балацінку, хто бор дрымучы, хто вясновае наваколле. Але менавіта за гэтым паэтычным расказам—вількае і святое пачуццё любові да Радзімы, вернасць ёй.

Апавяданні К. Кірэенкі захапляюць сваёй пазытычнасцю, тонкім лірызмам. Мова іх найчысцейшая, як тыя ручайкі, пра якія ён апавядае.

Цікава раскрывае аўтар патрыятычную тэму ў апавяданнях «Дарога асілкаў», «Бацькавы ўзнагароды», «Курган славы». Праўда, у апошнім, нестасе, мажліва, той высокай унутранай усхваляванасці, якая характэрна для твораў пісьменніка ўвогуле.

К. Кірэенка стала прапісаны ў дзіцячай літаратуры. Дзецям ён прысвяціў нямала вершаваных твораў. Але як дзіцячы праявік пачаў выступаць параўнальна нядаўна. Як вядома, у 1964 годзе ў яго выйшла кніжка «Сум і радасць дзеда Рэпкі», якую дзеці сустралі прыхільна. Творчай удачай можна лічыць і «Алесеву кніжку».

Ул. СОДАЛЬ.

120 стар. Тыраж 14 000 экз. Цана 64 кап.
П. Броўка. Лясы наддзвінскія. Паэма. Мастак Ю. Зайнаў. 1973 г. 18 стар. Тыраж 15 000 экз. Цана 7 кап.

В. Галавач. Васёк — матроская душа. Аповесць. Мастак І. Давыдовіч. На рускай мове. 1973 г. 208 стар. Тыраж 65 000 экз. Цана 39 кап.

С. Гусак. Пафас праўды. (Зборнік крытычных артыкулаў.) Мастак В. Харушэвіч. 1963 г. 138 стар. Тыраж 2 000 экз. Цана 30 кап.

Незабыўны дзень. Апавяданні пісьменнікаў ГДР. Укладанне і біяграфічныя даведкі Я. Семязона. Аўтар прадмовы Вернер Лірш. Мастак Л. Прагіт. 1973 г. 344 стар. Тыраж 3 000 экз. Цана 88 кап.

П. Панчанка. Вершы. Вібліятэка беларускай паэзіі. Афармленне В. Юрчанкі. Франтысіце В. Тарасава. 1973 г. 176 стар. Тыраж 5 000 экз. Цана 62 кап.

І. Пташнінаў. Тартан. Лонва. Аповесці. (Серыя «Вібліятэка беларускай аповесці».) На рускай мове. Мастак Л. Чурко. 1973 г. 368 стар. Тыраж 100 000 экз. Цана 76 кап.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Рамановічу Яўгену Сцяпанавічу з прычыны напатакушага яго гора — смерці жонкі.

З ЛЕТА ПІСУ

За час свай творчай дзейнасці Дзяржаўны ордэна Леніна акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларускай ССР сканцэнтраванай вакол сябе музычныя сілы рэспублікі, стаў цэнтрам музычнай культуры, школай высокага спеціяльнага майстэрства. З яго гісторыя звязана развіццё ўсёго музычнага мастацтва нашай рэспублікі.

Вось некаторыя памятныя старонкі з летанісу гэтага калектыву.

25 мая 1933 г. У рэспубліцы адкрыты прафесіянальны тэатр оперы і балета. У гэты вечар мінчанам быў паказаны спектакль «Кармэн».

У 1939 г. Упершыню на сцэне тэатра пастанавлены нацыянальныя оперы «Міхась Падгорны» Я. Цікоцкага, «Кветка шчасця» А. Туранкова, «У пушчах Палесся» А. Багатырова і балет «Салавей» М. Крошнера.

Чэрвень 1940 г. Адбылася Першая дэкада беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве. Тэатр паказаў на сталічнай сцэне свае першыя нацыянальныя спектаклі.

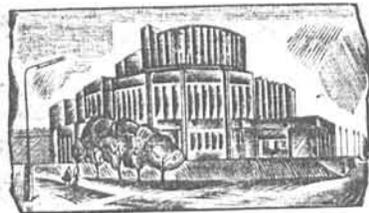
Лета 1940 г. Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Беларускаму тэатру оперы і балета ўзнагароджаны вышэйшай урадавай узнагародай — ордэнам Леніна. Вядучай салістцы оперы Л. П. Александроўскай

прысвоена ганаровае званне народнай артысткі СССР. **1941—1944 гг.** Артысты Беларускага тэатра оперы і балета выступалі на сцэнах Масквы, Горкага, Куйбышава, Саратава, Свямірдыўска, Алма-Аты, Ташкента, Фрунзе, давалі канцэрты воінам Савецкай Арміі на франтах Вялікай Айчыннай вайны, беларускім партызанам.

28 снежня 1944 г. У вызваленым Мінску паказана прэм'ера — опера Я. Цікоцкага «Алеся».

Люты 1955 г. Другая дэкада Беларускага мастацтва і літаратуры ў Маскве. Спектаклі тэатра оперы і балета высока ацэнены грамадствам сталіцы.

Люты 1964 г. Гледачы Масквы зноў апалядзююць майстрам опернага і балетнага мастацтва Беларусі. Пасля гэтых сталічных гастрольей

тэатру была прысвоена назва «акадэмічны».

Ліпень 1971 г. Новая сустрэча калектыву тэатра з гледачамі сталіцы. Гастролі прайшлі з вялікім поспехам.

Май 1973 г. У Маскве на сцэне Крамлёўскага палаца з'ехала паказавае спектаклі балет тэатра. Гэта першае самастойнае выступленне харэаграфічнай трупы ў сталіцы.

За 40 гадоў на сцэне тэатра пастанавлена 70 опер, 37 балетаў. З іх — 12 нацыянальных оперных і 8 балетных твораў.

Удасноены ганаровых званняў 110 работнікаў тэатра. 15 салістаў з'яўляюцца лаўрэатамі міжнародных і ўсесаюзных конкурсаў, Дзяржаўных прэміяў СССР.

У 18 гарадах Савецкага Саюза пабываў на гастроліх Беларускаму тэатру оперы і балета.

У 24 замежных краінах выступалі майстры опернага і балетнага мастацтва Беларусі.

ГАЛОСНЫ КЛОПАТ кожнага тэатра — рэпертуар. Наш калектыв імкнецца гарманічна спалучаць класічныя творы з сучаснымі. З музычнай спадчыны адбіраем тое, што аднавідае рэальным творчым магчымасцям нашай сцэны і артыстычнай трупы. Выкарыстоўваем самыя новыя сродкі ўвасаблення твора і нясе́м у залу змястоўны роздум кампазітара і тэатра аб пэўных з'явах мінулага і цяперашняга часу. Асабліва хвалюе арыгінальны рэпертуар, тое, што кампазітары і лібрэтысты пішуць менавіта для беларускай сцэны. Разам з операй і балетам майстроў братніх народаў краіны такія творы значна ўзбагачаюць традыцыйную афішу музычнага тэатра.

Гартаем старонкі летанісу нашага творчага жыцця апошніх пяці гадоў. Калектыву ганарыцца, што опера «Зорка Венера» Ю. Семлянікі паспяхова ідзе на асноўнай сцэне і ў часе гастрольей, у прыватнасці ў Маскве летам 1971 года. Ажыццёўлена пастаноўка оперы «Міндзія» грузінскага кампазітара А. Тактакішвілі. Цяпер у плане — пастаноўка оперы «А зоры тут ціхія...» К. Малчанова, якая ўпершыню ў Саюзе прагучыць са сцэны нашага тэатра. Дарэчы, мінскія гледачы знаёмыя з музыкай гэтага кампазітара на яго оперы «Брэсцкая крэпасць», якая не адзін год ідзе на нашай сцэне...

Затрымаемся на хвіліну на гэтых назвах. Звернем увагу на тое, што кожны з названых твораў мае ґрунтоўную літаратурную аснову — лірыка Максіма Багдановіча, паэзія Важа Пшавелы, папулярная апавесць сучаснага празаіка Б. Васільева. Відаць, гэта не выпадковая з'ява. І ў стварэнні арыгінальнай опернай і балетнай беларускай драматургіі поспехі і плённыя творчыя пошукі былі звязаны з тым, што кампазітары і тэатр звярталіся да багатых па зместу і арыгінальных па мастацкаму раскрыццю жыцця літаратурных твораў. Опера і балет жывіліся прозай Я. Коласа, Зм. Бядулі, П. Броўкі («У пушчах Палесся»), «Салавей», «Калі зліваюцца рэкі» — раман пагодле якога створаны балет «Святло і цені», паэзіяй Я. Купалы, П. Глебіч, М. Клімковіча, Э. Агнцёт («Выбраніна», «Андрэй Касцянец», «Кастусь Каліноўскі», «Марынка»). У адных выпадках дасягненне было значнае, у іншых — меншае. Але рэальнае жыццё, праўда сацыяльных канфліктаў, акрэсленыя характары герояў, — тое, што чорнае музычны тэатр з літаратурных твораў, спрыяе поспеху, нават і пры сціплых выніках або эксперыментальных вопытах.

Аглядаючы саракагадовы шлях, калектыв тэатра не можа не ўлічваць гэтай асаблівасці. Разам з лібрэта, што пішацца з разлікам на пэўнага кампазітара (а, бывае, і на пэўных рэжысёраў і выканаўцаў), інсцэнізацыя літаратуры на падмошніках тэатра оперы і балета і надалей прынятае ўвагу тэатра. Сярод аўтараў арыгінальных лібрэта можна назваць імёны пісьменнікаў — Я. Рамановіча і А. Бачылу. Ад іх і цяпер мы чакаем новых твораў, адрацваных музычнаму тэатру.

Які класіка, так і сучасныя старонкі музычнай літаратуры набываюць гучанне або падкрэслена традыцыйнае, або панаватарска смелае. Залежыць гэта ад таленавіцасці і разумення сваіх задач рэжысёраў і дырэктараў (яны з'яўляюцца музычнымі кіраўнікамі пастановак). І тут наша сцэна назрасла цікавыя вопыты. Дырэктары І. Гітгарц, М. Шнейдэрман, В. Пірадаў, Л. Любімаў, Т. Каламіцава, А. Брон, І. Абрамсі, рэжысёры Б. Мардвінаў, В. Барысевич, І. Шляпняў, П. Златагорав, Б. Пакроўскі, Ул. Шахвай, Л. Александроўская, А. Малахей, Д. Смоліч, харэаграфы Л. Крамарэўскі, А. Ермалаеў, В. Ваінонен, К. Мулер, С. Дрэчын, Р. Захараў, А. Андруеў, Н. Стучоліна, хормайстар А. Кагадзееў... Людзі, якія на розных этапах станаўлення тэатра з энтузіязмам і сапраўдным творчым імпульсам працавалі над пастаноўкамі оперных і балетных спектакляў. З іх калектывных намаганьняў крышталізаваўся, як кажуць, прэфіль (ці аблічча) нашага тэатра.

Той факт, што лепшыя са спектакляў, паказаных на мінскай сцэне, увайшлі ў гісторыю развіцця савецкага шматнацыянальнага мастацтва оперы і балета, сведчыць аб професійнай сталасці калектыву. Гэта і сталасці трупы дасягнула па дэвіза хутка. На якім пятым ці шостым годзе існавання Беларускага опернага калектыву тэатра дэманструе такі ўзровень і такую культуру, што яму даецца права прадстаўляць музычна-тэатральнае мастацтва Беларусі ў сталіцы Радзімы, і маскоўскі патрабавальны глядач высока ацэньвае спектаклі,

З ВЯСНОВЫМ НАСТРОЕМ

«Вялікае дзякуй!» — кажам мы Дзяржаўнаму акадэмічнаму Вялікаму тэатру оперы і балета БССР, яго калектыву. І не толькі ў пару яго юбілею, Вельмі часта. Амаль пасля кожнага спектакля.

Шостага мая «Вечарам аднаактоўных балетаў» закончылася тэатральная вясна студэнтаў Мінска. Моладзь убачыла «Альпійскую баладу» Я. Глебава, «Трыстана і Ізольду» Г. Вагнера, «Балеро» М. Равеля... А потым было цікавае і змястоўнае абмеркаванне спектакляў «Фаўст», «Міндзія», «Рамза і Днульета», «Пікавая дама», «Выбраніна». Многа новага аб жыцці і творчасці кампазітараў, вядучых акцёраў і дырэктараў даведаліся студэнты і перад пачаткам спектакляў з выступленняў музыкантаў. Такія сустрэчы ўспрымаюцца як своеасаблівы ўрочі хараства, як школа, дзе чалавек фарміруе свае эстэтычныя густы і погляды. Разам з музыкай паглыбляецца і ў гісторыю і ў ідэю барацьбу мінулых часоў, адлюстраваных у музычна-тэатральным творы.

Калі выступаюць майстры беларускага опернага, не бывае ў зале абыякавых да класічнага і сучаснага мастацтва. Студэнты становяцца актыўнымі прыхільнікамі музычнай сцэны, — значна ў сустрэчы сакратар камітэта камсамола тэхналагічнага інстытута імя Кірава Аляксандр Карповіч. Гэтымі словамі ён выказаў думку ўсіх студэнтаў і камсамоўскіх ваякаў.

Удзячныя словы ў адрас рэжысёраў і выканаўцаў — гэта не звычайная даніна вельміваці з боку гледачоў, запрошаных на пэўнае «мерапрыемства». Гэта вымагае ад сучаснага маладога чалавек шыршы ведаў у розных галінах навуці, тэхнікі і мастацтва. І калі перад аўдыторыяй юных прадстае захалюючае відовішча, яна адкрывае для сябе нешта неабходнае — актыўныя эмоцыі, спавы для роздуму, імкненне асэнсаваць жыццё, пададзенае праз прызму музычна-тэатральнага ўвасаблення. Міжволі думаеш і аб тым, што нясе сваім выкананнем у даўно вядомы або зусім новы вобраз гэты артыст, якім чынам яго асабістае мастакоўскае «я» ўносіць кантэнтывы ў гучанне таго ж Чайкоўскага (як мы спрачаемся аб «Пікавай даме» ў рэжысёры А. Дадзішкіліні з З. Бабіем і М. Галкоўскай у партыі Германай). А такая работа пашырае далагляд, вучыць успрымаць літаратуру і мастацтва не механічна-інфармацыйна, а як вобразнае адлюстраванне рэчаіснасці і чалавек у руху, у развіцці, у станаўленні.

Акрамя хвалюючых уражанняў, што застаюцца непазрэдна ад оперы ці балета, тэатр абуджае цікавасць да пэўных праблем. Напрыклад, «Зорка Венера» або «Пасля балю» — гэта ашчэ і далучэнне да філасофіі і духоўнага багацця літаратурных першакрыніц — да творчасці Максіма Багдановіча і Льва Талстога. Слухач і глядач параўноўвае свае ўяўленні і перакананні, пачэрпнутыя з лірыкі і эпосу літаратуры, з тым, што набыло зусім арыгінальнае вырашэнне на музычнай сцэне. І гэта таксама ўзбагачае, дорыць маштоўныя хвіліны роздуму, памагае фарміраванню ідэна-эстэтычных поглядаў.

Камсамоўцы сталіцы шануюць і зацікаўлены стаяць да творчых шуканняў складанага, традыцыйнага і заўсёды сціраванага ў сёння мастацтва опернага тэатра.

Наперадзе — адказныя задачы і вялікая мэта. Хай шчасціць трупі любімых артыстаў і музыкантаў! Іх уклад у выхаванне чалавек і камуністычнай будучыні важкі. І за гэта мы галюрым ім шчырае дзякуй з нагоды 40-годдзя дзейнасці!

Анатоль МАХОРКІН,
інструктар Мінскага гаркома ЛКСМБ.

НАСТРОЙ тых гадоў — незабыўны... Гісторыкі і даследчыкі даволі дакладна ўзнаўляюць факты і падзеі, звязаныя са станаўленнем нашага прафесійнага мастацтва. Мы (на жаль, ужо нямногія з пачынальнікаў) таксама памятаем назвы, імёны, даты, але найперш успамінаецца настрій, атмосфера тых векапомных дзён. Нашым першым оперным класам і сцэнай, і рэжысёрскай быў... Мінск. Вобразна кажучы, будынкам опернага тады была ўся Беларусь, а слухачом і рэцэнзентам — просты рабочы люд, сяляне, вайскоўцы.

Размінка перад урокам музыкі

Л. АЛЕКСАНДРОЎСКАЯ, народная артыстка СССР

НЕЗАБЫЎНАЕ

звычайна быў «штодзённы суботнік»: мы дружна селі і цягалі дровы, здабывалі слякое-такое цядзельца ў сваім класе № 25, прыбіралі і падмяталі памішканне, а тады браліся за прафесійную падрыхтоўку. Калі вызвалілася на колькі дзён сцэна цяперашняга купалаўскага тэатра, мы адчувалі сябе сапраўднымі артыстамі, рэпэціруючы свой будучы спектакль. Выпраўляліся найчасцей у Магілёў, Віцебск, Бабруйск, ездзілі па гарадах і мястэчках Беларусі, выступаючы ў прыстасаваных і прыстасаваных залах. Той, хто любіў не мастацтва, а сябе ў мастацтве, не знаходзіў сярод нас месца! Мы былі шчырымі і непасрэднымі, нават у самых умоўных пастаноўках.

Колькі гонару і радасці было, калі наш гастрольны рэпертуар удасканаліўся такімі класічнымі рэчамі, як творы Гуно, Бізэ, Расіні, Даргамыжскага.

Ужо ў 1928 годзе Маргарыта Заспявала па-беларуску, а за ёю і «Севільскі цырульнік», і «Залаты пэўнік», і, нарэшце, сама свавольніца Кармэн!.. 25 мая 1933 года гэтым спектаклем мы «асвяцілі» новую высокую і пачэсную назву свайго дружнага калектыву: напашаматарская некалі група воляў урада Савецкай Беларусі пачала імянавацца Дзяржаўным тэатрам оперы і балета. Але хіба наша майстэрства не заслугавала такой пашаны? Не адно кіраўнікі Наркамасветы, а вядомыя дзяржаўныя і ваенныя дзеячы рэспублікі былі нярэдкамі гасцямі ў нашым калектыве і добра ведалі пра набытае студыйцамі майстэрства, пра ўзросшы прафесійны ўзровень. Яны былі не толькі сталымі слухачамі нашых спектакляў, добрымі знаўцамі і аматарамі мастацтва. Мы адчувалі, што гэта нашы дарадцы, таварышы — сапраўдныя апекуны, зацікаўлены ў развіцці майстэрства і стачаўленні талентаў акцёраў, салістаў, рэжысёраў, балет-майстраў. Станаўленню тэатра спрыяў партыйны клопат пра музычную культуру народа, і менавіта ім можна тлумачыць такі ўзлёт ад самадзейнасці да высокага прафесіяналізму.

Адразу пасля пастановаў на ўтва-

рэнне тэатра пачалося будаўніцтва сталага гнязда для нашых салаўёў. Ужо ў наступным годзе лёг першы камень у падмурак цяперашняга палаца, што ўзрос за кароткі час на так званай Траецкай гары. — ля Высокага базару. Месца тое было недалёка ад тагачаснай кавалерыйскай школы, і аднаго разу, пачуўшы покліч трубы, сялянскі конь з базару бадзёрым крокам накіраваўся на пляц, дзе займаліся кавалерысты. Воз з біёнамі і іншым сялянскім таварам не стрымаў старога патрыёта вайсковага строю, конь прыцягнуў яго і спалоханую гаспадыню проста на двор да коннікаў і заняў месца ў ваенным

страі! Я тады яшчэ была чырвонаармейцам-барабаншчыкам, і з задавальненнем даведалася, што гэтага каня за падрыхтыванне дысцыплінаванасці і добрую вывучку адкупілі ў цёткі, і ён заняў сваё месца сярод баявых таварышаў...

Але я тут прышла ў замілаванне, нагадаваючы сабе чароўны, мужны узнёслы рытм тых векапомных дзён, і гатова ўзяцца за бяскоўцы ўспаміны... а варта яшчэ назваць сённяшніх майстроў опернага тэатра, хто, як мне думаецца, жыве натхненнем і творчай працай, і ў нечым нагадае мне былых калег, вядомых майстроў опернай сцэны. Для мяне сённяшні наш тэатр звязаны з прозвішчамі Ніжнікавай, Лебедзевай, Зданевіча, Іваноўскага, цяперашняга галоўнага дырэктара Вашчака, — гэтак жа, як у балете найперш хочацца назваць Траяна, Саркісяна, Бржакоўскую, Паўлаву... Моладзь прымае эстафету ад старэйшых пакаленняў. Гэта — натуральны працэс.

Хацелася б толькі, каб творчая моладзь ведала і вывучала творчы вопыт папярэднікаў, тых, хто стаяў ля крыніцы цяпер ужо ўсімі прызнаных плённых нацыянальных традыцый опернага і балетнага мастацтва. Я не заклікаю да пераймання і паўтэрэння — не, хай моладзь аналітычна і строга адбірае самае каштоўнае са здабыткаў мінулых гадоў, пазбягае памылак і пралікаў, якія таксама былі і ў нас. Але і выходзіць на сцэну з прэтэнзіяй на ролю першаадкрывальніка, быццам толькі з цябе пачынаецца сапраўднае мастацтва, нельга: гэта ніколі і нікому поспеху не прыносіла.

Праўда мастацтва, дзе лад пачуццяў і думак чалавек диктуецца праўдай жыцця, хараства і глыбіня сцэнічных паводзін у вобразе героя, арыгінальнасць і змястоўнасць трактовак класікі і сучасных твораў, культура і высокае майстэрства выканання, зладжанасць усіх кампанентаў музычнага відовішча, — вось што вызначала і вызначае лепшыя работы тэатра. Замацоўваць і памнажаць такія якасці, пашыраючы рэпертуарныя далаглядны, закліканы вядучы музычны тэатр Беларусі.

захапленца сузор'ем таленавітых салістаў, з пашанай гаворыць пра высокі прафесіяналізм рэжысуры і дырыжораў.

Але час прад'яўляе ўсё новае і новыя патрабаванні да мастацтва. Тое, што ўчора лічылася натуральным на сцэнічных падмостках, сёння, бывае, выглядае штучнай патаўкай і напышлівай рыторыкай. Тое, што раней прымалася як «рэальнасць», сёння называюць прыкрай будзённасцю. Новае, між іншым, прабівае сабе дарогу асабліва цяжка ў такім умоўным жанры, як опера і балет. Тут без эксперыменту поспеху не дасягнуць. Цяперашняя труппа разумее гэта.

ДВА

Грамадскасць мела магчымасць пазнаёміцца з новым падыходам да музыкі, які адчуваецца, на нашу думку, у «Фаўсце», «Пікавай даме», «Зорцы Венеры», «Пасля балю», «Альпійскай баладзе» і іншых работах тэатра апошніх сезонаў. Тое, што яны выклікаюць спрэчкі і дыскусіі, — заканамерна. Тэатр прыслухоўваецца да найбольш абгрунтаваных і доказных

ПЛАНЫ

заўваг і пажаданняў, адкідаючы, зразумела, тое, што ідзе часам ад «крытыкаўства». Самае страшнае для інтэлекту мастакоў — самазаспакаенне.

Любы пошук і любы эксперымент, як і адкрыта традыцыйныя трактоўкі класічных твораў, могуць быць ацэнены на іх сапраўднай вартасці толькі тады, калі выканаўцы аднаўляюць патрабаванні і

МАРЫ

Атар ДАДЗІШКІЛЯНІ,

галоўны рэжысёр тэатра, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР

сучаснаму ўзроўню мастацтва наогул. На працягу ўсіх сарака гадоў дзейнасці беларускай музычнай сцэны выхоўвала і фарміравала артыста-грамдзясніна, артыста-майстра. І сёння гэта галоўны клопат нашых ветэранаў, нашай рэжысуры, канцэртмайстраў, педагогаў, дырыжораў.

Калі мы прыслухоўваемся да гледачоў, што ідуць на нашы спектаклі, звяртаем увагу на тое, што значная частка публікі выбірае не проста спектакль, а спектакль з пэўнымі выканаўцамі. Труппу тэатра добра ведаюць і сталыя меламены, і маладыя гледачы. І тут адчуваецца, што артыстычныя сілы завявалі прызнанне сваім высокім прафесіяналізмам і глыбокімі сцэнічнымі вобразамі, створанымі ў розных операх і балетах.

Мабыць, нельга ў дні юбілею не назваць на старонках газеты імёны бліскучых талентаў, людзей, якія арганічна адчуваюць патрэбу ўдасканалваць майстэрства і амаль у кожнай новай пастаноўцы дэманструюць творчы рост. Гэта ім апладзіруе зала, ім адрасце глядацкі словы падзякі і ўзрушэння, гэта з іх удзелам ствараюцца этапы спектакляў нашага рэпертуару.

Наведвальнікі тэатра і крытыка часта адзначаюць (і справядліва!) плён самастойных распрацовак асобных партый і ўменне выступаць у эладзічным асямблэ народнай артыстыцы БССР Т. Ніжнікавай, народных артыстаў БССР Т. Шымко, Л. Галушкінай, С. Данілюк, З. Бабія, В. Чарнабаева, І. Сарокіна, А. Генералава, В. Глушкова, заслужаных артыстаў БССР Л. Златавай, Р. Асіпенка, К. Старыкавай, А. Саўчанкі, В. Кірчэнікі, В. Ганчарэнкі, В. Гур'ева, А. Сухіна, салістаў балета — народных артыстаў БССР Н. Давыдзкіна, А. Карэнікова, К. Малышавай, заслужаных артыстаў БССР Р. Красоўскай, І. Дзідзічэнка, Л. Чахоўскага, Я. Паўловіча...

Выдатнымі падзеямі ў творчым жыцці тэатра сталі выступленні нашай артыстычнай моладзі — Ірыны Шыкуновой, Міхаіла Галюскага, Аляксандра Рудкоўскага, Міхаіла Эданевіча, Уладзіміра Іваноўскага...

Вядучыя пазіцыі ў балете займае таксама моладзь. Людміла Брызаўская, Юрый Траян, Вінтар Саркисян (лаўрэат Першага міжнароднага конкурсу балета ў Маскве), якія не так даўно закончылі Беларускае харэаграфічнае вучылішча і цяпер удасцоены ганаровых званняў. З вялікім поспехам танцуе Ніна Паўлава...

Творчымі шуканнямі жыць балетная труппа. Тут мы таксама абавязваемся на традыцый тэатра, закладзеныя яшчэ К. Алексіевічам, Ю. Хіраска, З. Васільевай, А. Ніналевай і іншымі майстрамі. Балет знаходзіць новыя прыёмы і формы адлюстравання жыцця, выпрацоўвае сучасную харэаграфічную мову. Працэс гэты ўбірае ў сябе і працу пастаноўшчыкаў, і эксперыменты танцоўшчыкаў-артыстаў, якія выступаюць як сааўтары лібрэтыста, кампазітара і харэографа. Разумнае спалучэнне ў адзіным ансамблі вядучых майстроў сцэны і моладзі дазваляе тэатру замацоўваць і развіваць лепшыя традыцыі выканаўчага майстэрства. Радуе тое, што і дагэтуль на сцэне выступаюць нашы ветэраны — народныя артысты БССР С. Друкер, Л. Бражнін, В. Міронаў, заслужаныя артысты БССР Л. Ганэстава, В. Нікольскі і В. Бруй, Пасляхова спяваюць так званыя другія партыі, без якіх немагчымы ні адзін спектакль, М. Пушкароў, В. Генералаў, Д. Марозаў, В. Есавава, Л. Шаўчэнка, А. Бонаў, Ул. Любінскі, Л. Пільдыш і інш.

Майстэрства выканаўцаў, іх папулярнасць непарывна звязаны з грамадзянскай сталасцю і грамадска-палітычнай актыўнасцю. Творчы склад тэатра, салісты, аркестр, хор, балет наведваюць заняткі вярчэння ўніверсітэта марксізма-ленінізма. Калектыв з кожным годам умацоўвае і пашырвае шэфскія сувязі з Мінскім аўтазавадам. Вядучыя артысты рэгулярна выступаюць у цэхах і ў лекторыяў завада. Членамі брыгад камуністычнай працы выбрана дзесяць вядучых работнікаў тэатра. Перадавы майстры вытворчасці аўтазавада ўдзельнічаюць у рабоце нашага мастацкага савета. Устаноўлена штогадовая прэмія завада за лепшую ролю ці спектакль.

Гэта вельмі важная, узаемаабходная сувязь!

Шырокая дзейнасць у прапагандзе мастацтва беларускай оперы і балета праводзіцца калектывам штогод у час летніх гастроль. Незабыўныя ўражанні засталіся ў нас ад гастроль у Смаленску і Днепрапятроўску. Сёлетня паездка ў Віцебск, дзе мы неаднаразова выступалі, і ў Кіеве, Дарэчы, у сталіцы братняй Украіны наш тэатр гастрольнае ўпершыню. Пачаліся ўжо спектаклі балета тэатра на сцэне Крамлёўскага Палаца з'ездаў — «Людзінае возера», «Раймонда», «Бахчысарайскі фантазі» і вечар аднаклятных балетаў «Альпійская балада», «Трыстан і Ізольда», «Балеро», «Пахіта»...

Опера і балет — гэта музыка, музыка і яшчэ раз музыка. Без натуральнага і грунтоўнага ўзаемазвязання паміж тэатрам і кампазітарам тут немагчымы рух наперад наогул. Між іншым, варта сказаць, што дасягненні, напрыклад, Яўгена Глебава і Генрыха Вагнера ў розных жанрах сталі больш важкімі пасля таго, як яны прайшлі выпрабаванне музычнай сцэнай, операй і балетам. Яны і іх маладыя калегі развіваюць і па-новаму асэнсоўваюць зробленае для тэатра А. Багатыровым, Я. Цікоціным, А. Туранковым, М. Аладавым, М. Крошерам, В. Залатаровым, Р. Пукстам, М. Чуркіным, Д. Лукасам. Нам дарагія імёны і вопыт гэтых кампазітараў, бо яны фактычна пракладлі шляхі станаўлення беларускага нацыянальнага мастацтва ў галіне музычнага тэатра. Не пазбавіцца лепшых традыцый, захававаных і развітых здабыткі мінулага, пашыраць і замацоўваць дружбу з аўтарамі новых опер і балетаў — наша задача, наш абавязак. Ён, зразумела, прадуладжвае і добразычлівасць, і высокую прычыповасць пры разглядзе лібрэта і партытуры.

Творчы вопыт нашага тэатра сведчыць аб тым, што ідзе плённы працэс узбагачэння нацыянальных форм усімі дасягненнямі сучаснага мастацтва ў дыялектычным спалучэнні нацыянальнай спеасабіласці з максімальнай шырынёй поглядаў, смелай актуальнасцю інтэрнацыянальных ідэй. Гэта наш шлях, які вызначаецца ўказаннямі Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і пастановамі КП КПСР па пытаннях развіцця літаратуры і мастацтва. Прывабнасць і абавязнасць нацыянальнай формы, непаўторнае характэрнае народных мелодый і рытмаў былі і будуць важнейшымі мастацкімі прыжметамі нашых асноўных творчых шуканняў у галіне новага рэпертуару і ў адлюстраванні жыцця.

Студэнцкі спектакль «Фаўст» канца 20-х гадоў. У ролі Маргарыты — Л. Александровская.

Т. Ніжнікава за некалькі хвілін да выхаду на сцэну.

Сцэна са спектакля «Ніжняе возера».

В. Ганчарэнка і М. Пушкароў рыхтуюцца да выхаду на сцэну ў спектаклі «Севільскі цырульнік».

Танцуе А. Ніналева («Падстаўная івеста»).

ЗУСІМ нядаўна балетнае і опернае мастацтва для нас, вясковых жыхароў, было ў нечым «толькі гарадскім». Цяпер, дзякуючы кіно і тэлебачанню, усё віды сцэнічнага мастацтва сталі для нас вельмі блізкімі. І ўсё ж асабліва хваляе кожнага непасрэднага сустрэча з тэатрам, калі ты, себязьні і партыя, сам нібы ўдзельнічаеш у тым, што адбываецца на сцэне.

Аднойчы я працягаў аб тым, што некалі дзед Талаш здзіўляўся, калі даведаўся, што будзе створана опера аб яго партызанскіх справах і артыст, які будзе паказваць на сцэне такую ж, як ён, партызана... прасявае ўсе словы. Сапраўды, мабыць, балет і опера — самыя ўмоўныя віды тэатральнага мастацтва. Да іх трэба не толькі прысвяціцца, але яшчэ і навучыцца ўспрымаць усё характэрнае акалянага, музычнага і харэаграфічнага ўвасаблення жыцця і чалавечых вобразаў.

Нашы дзеці атрымліваюць сярэдняе адукацыю, партыя клапаціцца аб іх эстэтычным выхаванні. Таму яны хутчэй «пераадолаваюць» шчыра кажучы, бар'ер опера-балетнай умоўнасці. Але і мы, людзі старэйшых пакаленняў, калі вяртаемся ў Мінску, лічым абавязковым у вольны ад службовых заняткаў вечар пазнаёміцца з новымі

ДРУЖБА СЕЙБІТА І АРТЫСТА

спектаклямі нашых любімых тэатраў. Усё часцей нас прывабліваюць агні велічнага гмаху на плошчы імя Парыжскай камуны. Тут ажываюць старонкі класічнай музыкі — Чайкоўскі і Вердзі, Барадзін і Пучыні, тут набываюць сцэнічнае жыццё творы беларускіх кампазітараў. Добра, што нашы кампазітары разам з тэатрам даюць новае творчае асэнсаванне і знаёмым нам літаратурным вобразам. Гэта ж вельмі цікава ўбачыць, скажам, «Альпійскую баладу» як балет з музыкой Я. Глебава або далічыцца да празрыстай лірыкі Максіма Багдановіча ў оперы Ю. Семянкі «Зорка Венеры»!

Як прыемна бывае, калі ты чуюш на радыё чужоўную армію прыгожых раманс і адразу пазнаеш голас і творчую індывідуальнасць Тамары Ніжнікавай і Геара Сарокіна, Ірыны Шыкуновой і Анатоля Генералава, Лідзіі Галушкінай і Зіноўіа Бабія... Іх папулярнасць людзі майго ўзросту справядліва параўноўваюць з папулярнасцю

тых, хто здабываў славу нашай опернай сцэны, — Ларысы Александровскай, Міхаіла Дзяніскава, Ісідара Балоціна...

Тэатр умацоўвае сувязі з гледачамі. Гэта радуе. Але супакоўвацца на дасягнутым не варта. Я ведаю, што ў некаторых гарадах краіны арганізуюцца так званыя «тэатральныя маршруты». Гледачы якога-небудзь раёна набываюць білеты на пэўны спектакль, для іх ствараюць спецыяльныя маршруты пезда або аўтобусаў, і яны едуць у тэатр. Бо оперу і балет лепш за ўсё глядзець і слухаць у адпаведных умовах вялікай сцэны. Карысна было б і ў Беларусі часцей практыкаваць такую форму сувязі.

Зычым тэатру-юбіляру плён у творчай дзейнасці, якая ўзбагачае духоўнае жыццё будаўнікоў камуністычнага грамадства!

Пятро ДЗЕНЬШЧЫКОЎ.
Герой Сацыялістычнай Працы, старшыня калгаса «Авангард».
Гродзенскі раён.

ВЯЛІКАЯ і напружаная ідэйна-творчая і арганізацыйная работа ідзе ў велізарным творчым калектыве савецкіх мастакоў.

Новыя адзнакі вышні, зададзеныя мастацтву XXIV з'ездам КПСС, вызначаюць маштабнасць нашай творчасці.

Сур'ёзнасць задач, якія сталі перад юбілейнымі выстаўкамі, стварыла ў гэтыя гады высокую маральную атмасферу адказнасці за творчасць.

Юбілейныя выстаўкі сталі нашымі дзелавымі справаздачамі перад партыяй і народам, прынцыповымі вехамі развіцця нашага мастацтва.

Віктар ГРАМЫКА,

заслужаны дзеяч мастацтваў БССР.

ТВАРЫЦЬ ДЛЯ НАРОДА

РОЗДУМ ПАСЛЯ IV З'ЕЗДА МАСТАКОЎ СССР

ва. Хіба можна забыць дні, калі ў Манежы ў адзіным страі выступалі мастакі розных нацыянальных школ, мастакі адзінай сацыялістычнай культуры, розныя па нацыянальных асаблівасцях і такіх адзіных па светапогляду, творчаму духу і ідэалах. І ў гэтай духоўнай маналітнасці мастацтва розных нацыянальных школ — перамога ленінскай нацыянальнай палітыкі.

Працэс развіцця нацыянальных культур нашай краіны — імклівы. Нашай тэорыі яшчэ прадстаць сур'ёзнае даследаванне шматграннасці ўзаемаўзабагачэння і ўзаемаўплыву нацыянальных культур. А ў практыцы савецкага мастацтва ўжо непахісна зацвердзіліся прынцыпы гэтага ўзаемаўзабагачэння, як магутнага стымулу развіцця ўсёй сацыялістычнай культуры.

Мастацтва сённяшняга дня надзвычай дынамічнае. Мастацкі ідэй, народжаныя той або іншай нацыянальнай школай, хутка становяцца ўсеагульным здабыткам. Таму, гаворачы сёння аб стане беларускага мастацтва, радасна адзначаць, што ва ўсім лепшым, што мы набылі і што мы засвойваем, увасоблены і ўвасабляюцца дасягненні мастацтва нашых братніх рэспублік.

Для беларускага мастацтва, як і для ўсяго савецкага мастацтва, вялікая выставачная дзейнасць апошніх гадоў стварыла спрыяльную глебу для шырокага творчага пошуку, інтэнсіўнага абмену творчым вопытам. Узмацнілася імкненне мастакоў да глыбокіх абгульненняў, да пошуку найбольш выразных сродкаў вобразнага вырашэння новых кампазіцыйных прыёмаў, здольных узмацніць энергію і дынаміку расказу пра наш час, пра стваральную працу савецкага чалавека. Аб гэтым сведчаць песеннасць, дух гераічнай рамантыкі, грамадзянская лірычнасць, задушэнасць многіх карцін, скульптур, графічных лістоў.

Тэматычныя выстаўкі садзейнічалі развіццю ў беларускім мастацтве гісторыка-рэвалюцыйнага, ваенна-патрыятычнага, партрэтнага, пейзажнага жанраў на падставе новых дасягненняў выяўленчай творчасці сённяшняга дня. Зрабіла крок наперад і наша дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Апошнія выстаўкі дэманстравалі жывую сувязь яго з гісторыяй і сучасным жыццём народа.

Творы апошніх гадоў даюць вялікі матэрыял для пацвярджэння такіх станоўчых з'яў, як паглыбленне эмацыянальна-філасофскага і сацыяльнага асэнсавання жыцця. Яны сведчаць аб імкненні белару-

на дапамагае ЦК Камуністычнай партыі Беларусі. Аб гэтым гаворыць і Пастанова ЦК КПБ «Аб мерах па далейшаму развіццю выяўленчага мастацтва ў рэспубліцы». Яна прадугледжвае далейшае паліпшэнне ўмоў творчай працы мастакоў, умацаванне вытворчай базы, лепшую арганізацыю прапаганды мастацтва. У гэтай пастанове — клопаты нашай партыі аб нас і яе патрабавальнасць да нас.

У самай блізкай будучыні ў Мінску ўвойдзе ў строй выставачны павільён. Гэта будзе вялікай падзеяй у культурным жыцці Беларусі. І не толькі Беларусі.

баковай сувязі важны не толькі актыўныя адносіны гледачоў да твора, але і не менш актыўныя адносіны мастакоў да думкі гледача. На жаль, мы не заўсёды імкнёмся пачуць голас гледача, недастаткова цікавімся атрыманым водгукам. Ды і сама сістэма фіксавання водгукаў мае патрэбу ва ўдасканаленні. Пытанні дзейнасці твора, яго ідэйнай і эстэтычнай аддачы для нас, зразумела, надзвычай важныя. Аб'ектыўныя, навукова абгрунтаваныя вывады на падставе ўліку ўсёй масы водгукаў гледачоў маглі б стаць каштоўным матэрыялам як для нашай творчай практыкі, так і для тэорыі. Заўважу, дарэчы, што былі б вельмі ка-

скіх майстроў да завершанасці твораў, яснасці мастацкай мовы, закліканы раскрыць наша велічнае сёння. Лепшыя з твораў нашых майстроў увайшлі ў залаты фонд усяго савецкага мастацтва.

Больш шырока пачалі мы выходзіць на ўсесаюзную і міжнародную арэну. Творы беларускіх майстроў з цікавасцю праглядалі ў Маскве і Вільнюсе, у Ерэване і многіх іншых гарадах нашай краіны, у Францыі і Англіі, Канадзе, у краінах Лацінскай Амерыкі, Егіпце і Японіі. Я ўжо не кажу аб краінах сацыялістычнага лагера, дзе беларускія майстры даволі часта госці. У манументальным мастацтве Беларусі засвойваецца шырокія пласты традыцый шматнацыянальнай культуры нашай краіны. У работах беларускіх скульптараў бачым больш глыбокае духоўнае напавненне і грамадзянскую значымасць манументальных вобразаў, складанасць іх структуры.

З трыбуны XXIV з'езда КПСС з поўнай мерай справядлівасці прагучала патрабавальнае слова партыі, звернутае да дзеячоў мастацтва: узняць узровень мастацкай творчасці. Усё ўзрастаючая духоўная культура народа абавязвае нас да больш глыбокага пранікнення ў жыццё, да рашучай адмовы ад слізгання па паверхні складаных і шматгранных з'яў нашай рэчаіснасці. А як яшчэ часам нашым творам не хапае накіраванасці наперад, у будучыню! Я маю на ўвазе, вядома, не лакавальную бадзёрнасць, а глыбоні і адухоўлены, гістарычна абгрунтаваны аптымізм.

Беларускае мастацтва цяпер на ўздыме. Наша ідэйная перакананасць, наша вернасць метаду сацыялістычнага рэалізму — надзейны гаранты плённасці яго далейшага развіцця.

Саюзу мастакоў БССР пастаян-

Мы зможам часцей і лепш прымаць маштабныя выстаўкі з братніх рэспублік, з сталіцы нашай Радзімы.

Некалькі слоў аб праблеме, якая, на мой погляд, заслугоўвае, каб завастрыць на ёй увагу.

Паміж нараджэннем задумы твора і яго ўвасабленнем ляжаць месяцы, а часам і гады цяжкай працы, калі мастак і яго твор жыць злітна, у поўным адзінстве. Але вось надыходзіць дзень вернісажу, і мастак практычна заканчвае свае далейшыя сувязі з творам. Выстаўкі мясцовыя, рэспубліканскія, усесаюзныя, перасоўныя — аўтар не ў курсе маршрута свайго твора, амаль не ведае, як адносіцца да яго глядач. Каму падабалася карціна? Каму не? І па якіх прычынах? Як рэагуюць на яго працу рабочыя і калгаснікі, маладыя людзі і старыя? Адказаць на гэтыя пытанні без самога гледача немагчыма. Хіба не парадокс, што аўтар, паставіўшы на палатне свой подпіс і тым самым зацвердзіўшы сваё законнае бацькоўства, ад гэтага часу ніяк не звязаны з лёсам свайго твора. Не трэба даказваць, што сувязь паміж мастаком і гледачом неабходна двухбаковая і пастаянная, менавіта яна прымусіла б мастака аб многім задумацца, а можа, часам і перагледзець свае творчыя ўстаноўкі. Вядома, адзінку сваёй творчасці мастак знаходзіць у прэсе. Але ў цэнтры ўвагі прэсы звычайна аказваецца толькі частка той або іншай экспазіцыі. Так што нямала аўтараў надоўга часам застаюцца практычна без грамадскага водгуку на свае творы. Не папаўняюць гэтага прабелу і абмеркаванні выставак, якія звычайна праходзяць у вузкім коле тых жа мастакоў і мастацтвазнаўцаў, без шырокага ўдзелу гледача. Няма сумнення ў тым, што для двух-

рысны і спецыяльныя сацыялагічныя даследаванні ў гэтым напрамку.

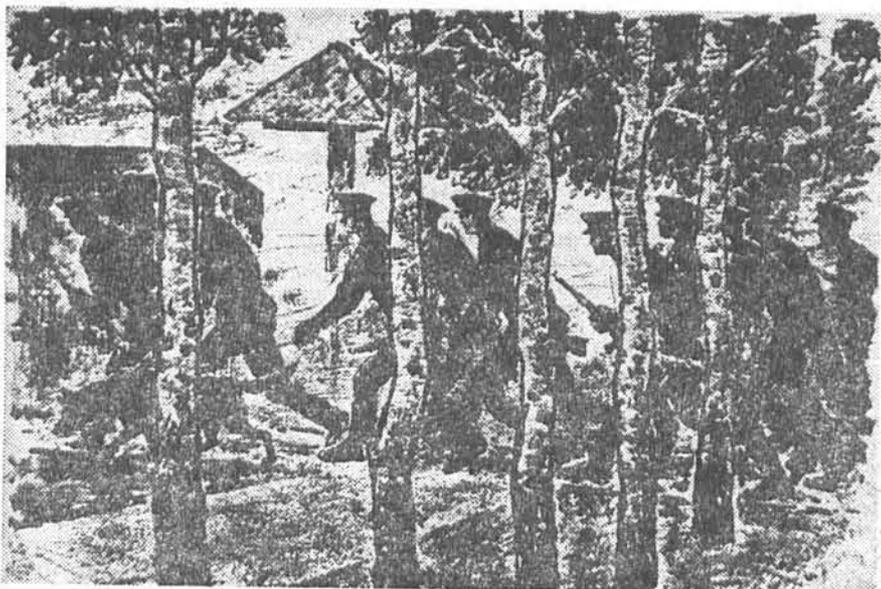
Але пакуль у нас не дайшлі рукі да сур'ёзных даследаванняў у гэтай галіне, мы, безумоўна, павінны ўдасканальваць ужо наяўныя формы работы і шукаць новыя. Мае патрэбу ў паліпшэнні практыка абмеркавання выставак, правядзення канферэнцый гледачоў, сустрач іх з мастакамі.

Калі ў кожным з нас жаданне не толькі быць пачутым, але і чуць таго, каму адрасаваны твор, стане жыццёва неабходным стымулам творчасці, — наша размова з гледачом будзе яшчэ больш задушэўная і шчырае.

Ці не час нам падумаць і аб тым, што, даючы жыццё твору, мы павінны даваць яму жыццё доўгае, карыснае, плённае і, заказваючы мастаку твор, даваць яму, акрамя часовага адрасу — адрасу выстаўкі. — І пастаянны адрас жыццарства. Мастацтва ж, створанае для людзей, павінна жыць сярод людзей і, калі яно гэтага заслугоўвае, доўгія гады, а не месяцы.

Мастаку, які стварае для народа, патрэбны не толькі палітра і фарбы, пэндзаль і разец, не толькі ўменне карыстацца гэтымі інструментамі, але і пачуццё вялікай адказнасці за сваю справу. Гэтае пачуццё абавязвае гаварыць не толькі аб нашых заслугах. Толькі ў атмасферы нецярпімасці да шэрасці і штампі, схематызму і халоднай разважлівасці будучы максімальна выкарыстоўвацца велізарныя патэнцыяльныя магчымасці нашага творчага метаду — метаду сацыялістычнага рэалізму.

З патрабаваннямі нашага цудоўнага імклівага часу, з патрабаваннямі гаспадара часу — будаўніка камунізма, кожны мастак закліканы правільна суадносіць свае патрабаванні і патрабаванні часу да сябе.

Трыгога.

Марская граніца.

ДЗІВОСНЫЯ шклянкі, кубкі, прыборы для віна, піва, цудоўныя вазы, творы жыванісу, графікі, керамічныя і тканыя мастацкія вырабы — каму не прыемна мець іх у сваёй кватэры!.. Мы часта бачым іх на выстаўках і паціху ўздыхаем — як прыгожа. Вось і на гэтай выстаўцы, якая разгорнута ў залах Саюза мастакоў БССР, шмат цудоўных, сапраўды арыгінальных рэчаў, якія вабяць вока. І кожны можа стаць іх уладальнікам, бо на выстаўцы творы, адабраныя ў фонд Пятай усеагульнай мастацкай латарэі.

Не, мы яшчэ не набылі білета і купім яго ці не, будзе залежаць ад таго, спадабаецца ці не спадабаецца нам выстаўка.

Зойдзем туды. Аж вачам балюча, так злезі і праменьці крышталю. Пашанцавала — на двары сонейка і яно дапамагае нам адчуць усю прыгажосць, што тоіцца ў гэтым чароўным матэрыяле! Вялікая ваза, выкананая П. Арцём'евым, нібыта ўвабрала ўсе колеры вясны.

Нязвычайна па граненню вазы і прыбор для віна. Аўтар — І. Бартошкі. Такія рэчы прыемна мець у сваёй кватэры. Адрознівае іх урачыстасць, прымусяць глянуць на навакольныя рэчы больш прыдзірліва. А такое адчуванне, здаецца, можа выклікаць толькі сапраўдны твор мастацтва.

Спыняешся ля прыбора для піва работы В. Пракоф'ева. Зялёныя бакалы, напоўнены залатым півам з белаю пенай, будуць добра глядзецца на жаўтаватым драўляным сталі.

Можна назваць і іншыя рэчы, якія прывабліваюць наведвальнікаў выстаўкі. Некалькі сервізаў, выкананых у чырвона-карычневай гаме, Л. Багданава і ў шэраватых тонах арыгінальнай формы таго ж аўтара. Фужэры і салатніца Г. Аб-

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

ПРЫГАЖОСЦЬ ДЛЯ ЎСІХ

рамавай, прыбор для віна Л. Мяковай, пейзажы А. Гугеля і В. Цвірко.

Так, сапраўды, знаёмчыся з гэтымі экспанатамі выстаўкі, хочацца купіць білет мастацкай латарэі, чакаць, калі з'явіцца табліца і спадзявацца, што табе пашанцуе.

А калі не пашанцуе? Нешчаслівым можа стаць білет нават у тым выпадку, калі на яго выпадае выйгрыш.

Ну, напрыклад, вы выйграеце дванаццаць кубкаў са сподкамі работы мастака С. Макушына. Дванаццаць стандартных традыцыйных кубкаў са сподкамі.

Бадай, не прынясуць асаблівай радасці і карціны П. Масленікава «Цялеццае возера» і «У даліне Алтая».

Дык купіць ці не купіць білет? Зададзім гэтае пытанне аднаму з наведвальнікаў выстаўкі — Васілю Іванавічу Купейка, інжынеру.

— Білет я ўсё ж такі возьму, гэта ж латарэя: раптам пашанцуе. А наогул тут сумнавата...

Хочацца яшчэ дадаць, што на выстаўцы няўтульна, маркотна вісяць шторы, сарваныя з крукоў, многія работы са шкла і фарфору дрэнна працэсаваны і таму непрыемна глядзецца. Непаважліва аднесліся арганізатары выстаўкі да тых, хто на ёй прадстаўлены. Шмат работ проста безыменных, а пад некаторымі падпісаны толькі прозвішчы без ініцыялаў.

Вельмі шкада, што даводзіцца гаварыць аб такіх недахолах. Выстаўка ж арганізавана дзеля рэкламы!

І. ПІСЬМЕННАЯ.

Л. БАГДАНАУ. Кафейны набор.

В. СУМАРАУ. Пейзаж.

КАЛІ З'ЯВІЛІСЯ СЛАВЯНЕ?..

З тым, што пачатковая гісторыя нашых продкаў-славян пачынаецца з вельмі старажытных часоў, — згодны ўсе даследчыкі. Але калі і дзе адбылося фарміраванне самых старажытных славянскіх плямёнаў, адкуль ішло іх рассяленне па прасторах Усходняй Еўропы — тут думкі вучоных разыходзяцца.

Старажытныя рускія летапісы перадаюць паданні, што пачаткова славяне жылі на Дунаі. Адтуль яны разышліся па тэрыторыі Цэнтральнай, Паўднёвай і Усходняй Еўропы. Цяпер вучоным у асноўным прытрымліваюцца тэорыі аб рассяленні славян з нейкай больш вузкай тэрыторыі. Толькі адны з гісторыкаў лічаць, што першапачаткова славяне знаходзіліся не на Дунаі, а ў басейне Віслы і Одэра, другія ж даводзяць, што фарміраванне старажыт-

ных славян адбылася ў міжрэччы Дняпра і Буга, і ў Паўднёвай Беларусі. Паступова славяне падзяляліся на тры вялікія групы: заходнія — чэхі, славакі, палякі; паўднёвыя — сербы, харваты, балгары; усходнія — продкі сучасных рускіх, украінцаў, беларусаў.

Для вырашэння складаных пытанняў паходжання славян не абыходзіцца без дадзеных па гісторыі засялення тэрыторыі нашай рэспублікі. Якія ж людзі жылі тут прыкладна 2 тысячы год таму назад? Ніводная пісьмовая крыніца пра гэта не кажа.

Але ў паўночнай і сярэдняй Беларусі сустракаюцца сотні рэчак, назвы якіх паходзяць не ад славянскіх слоў, а ад караняў, якія дагэтуль ёсць у мове літоўцаў і латышоў. З гэтага вынікае, што пачаткова тут жылі балтый-

скія плямёны. Потым сюды прыйшлі славяне, якія паступова асімілявалі балтаў. Гэта зусім відавочны факт, якога цяпер ніхто не адмаўляе.

Іншая справа — гісторыя насельніцтва паўднёвай часткі Беларусі (Гомельская, усходняя частка Брэсцкай, поўдзень Магілёўскай абласцей). Па-першае, назвы многіх рэчак басейна Прыпяці — славянскія. Па-другое, тут распаўсюджаны археалагічныя помнікі (паселішчы і могілнікі), якія адрозніваюцца ад помнікаў ранняга жалезнага веку ў паўночнай і сярэдняй Беларусі. У першую чаргу гэта адносіцца да так званай зарубінецкай археалагічнай культуры (II стагоддзе да нашай эры).

Даследаванню гэтай археалагічнай культуры прысвечана кніга беларускага архео-

лага кандыдата гістарычных навук Л. Побаль «Славянскія древности Белоруссии. Могильники раннего этапа зарубинецкой культуры». (Выдавецтва «Навука і тэхніка», Мінск, 1973).

Рэшткі зарубінецкай культуры былі знойдзены ў дарэвалюцыйныя часы на Украіне каля вёскі Зарубінцы, адкуль і пайшла назва культуры. Затым даследчыкі вызначылі, што такія помнікі распаўсюджаны на значнай частцы паўночнай Украіны і паўднёвай Беларусі. Паселішчы звычайна знаходзяцца на стромкіх берагах рэк ці яраў. Насельніцтва гэтых паселішчаў займалася земляробствам і жывёлагадоўляй. Многа розных рэчаў — упрыгожанняў, прадметаў хатняга ўжытку, зброі знайшлі археолагі ў пахаваннях. Цэла памершага зарубінцы спальвалі на вогнішчы і сабраныя рэшткі змяшчалі ў невялікую ямку, куды клалі «на той свет» таксама розныя рэчы. Гэта былі грунтовыя бескурганныя пахаванні, так званыя «папі пахаванняў».

Вельмі цікавы комплекс археалагічных помнікаў (гарадзішча, неўмацаванае паселішча, грунтовы могілнік) знойдзены каля вёскі Чаплі, Лоеўскага раёна на Гомельшчыне. Л. Побаль правёў тут значныя археалагічныя раскопкі. Чаплі — адзін з найлепшых вывучаных археалагічных помнікаў зарубінецкай культуры. Адных толькі пахаванняў тут раскапана 282. У іх знойдзена 277 рэчаў з гліны, шмат нажоў, бронзалетаў, пярсцёнкаў, звыш 1100 шклянчых пацерак, якія трапілі на тэрыторыю Беларусі з старажытных грэчаскіх гарадоў. Многія рэчы ўпрыгожаны арнамантам і ўяўляюць цікавасць для гісторыі старажытнага мастацтва.

Усе гэтыя матэрыялы Л. Побаль дэталёва, карпатліва вывучыў, сістэматызаваў і растлумачыў у кнізе.

У канцы кнігі прыкладзены спіс і карта помнікаў зарубінецкай культуры на тэрыторыі Беларусі. Тут пералічана 916 помнікаў. Многія з іх адкрыў сам аўтар.

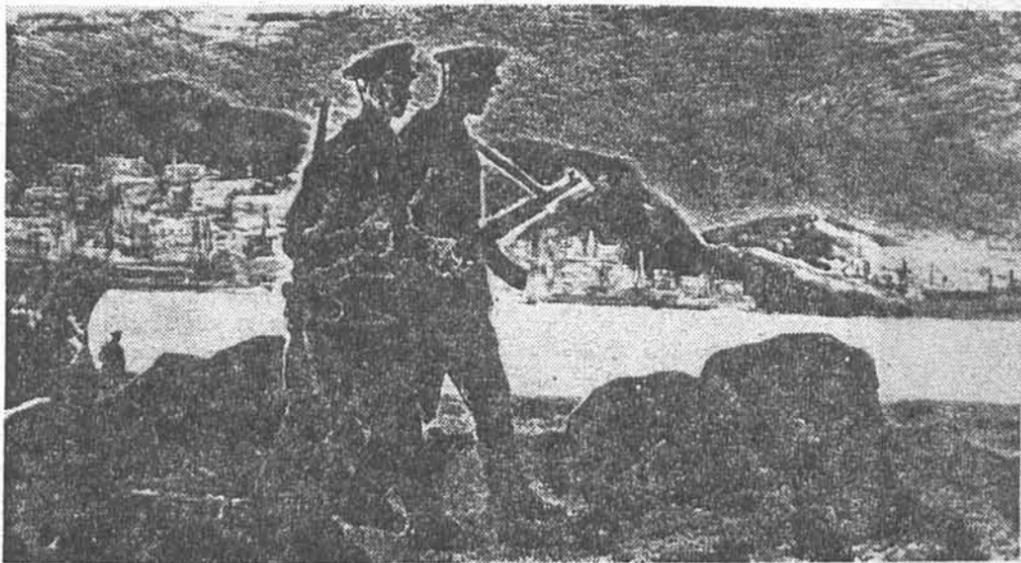
Л. Побаль не абыходзіць спрэчнага пытання, якім плямёнам належала гэта культура. Некалькі год назад маскоўскі даследчык В. Сядоў выказаў меркаванне, што зарубінецкая культура належала балтам, продкам сучасных літоўцаў і латышоў. Л. Побаль слушна аспрэчвае гэта і лічыць зарубінецкія плямёны славянскімі. Дарэчы, на карысць гэтага сведчаць не толькі археалагічныя дадзеныя, але і лінгвістычныя даследаванні, якія ў апошнія часы праведзены на Палессі.

Манаграфія ўяўляе вялікую цікавасць для мастацтвазнаўцаў, мастакоў і ўсіх тых, хто займаецца пытаннямі гісторыі старажытна-рускага і беларускага выяўленчага мастацтва.

Надрукаваныя выяўленчыя матэрыялы, якія даюць уяўленне аб формах і дэкарацыі ранняй славянскай керамікі, упрыгожанняў і рэчаў хатняга ўжытку, могуць быць шырока выкарыстаны пры вывучэнні вытокаў станаўлення і фарміравання беларускага нацыянальнага арнаменту, паходжання, ужывання і распаўсюджвання асобных формаў у дэкарацыўна-прыкладным мастацтве Беларусі ў наступных стагоддзях.

Кніга Л. Побаль — значны ўклад у распрацоўку праблемы гісторыі старажытнага насельніцтва Беларусі і паходжання славян. Яе з карысцю будуць чытаць як гісторыкі, так і ўсе хто цікавіцца далёкім мінулым нашай рэспублікі.

М. ЯНЦКАЯ,
Г. ШТЫХАУ.

Начны дзор.

Малюнкi Ул. САКАЛОВА.

Р АЕННЫ дом культуры перапоўнены. Толькі што закончыўся спектакль па п'есе М. Горкага «Васа Жалызнова». Гледачы гарача апладзіруюць, дораць артыстам кветкі.

Я гляджу на сваіх таварышаў і думаю: колькі сіл, энергіі, часу спатрэбілася кожнаму, каб падрыхтаваць сваю ролю, колькі было спрэчак і перажыванняў, радасцей і засмучэнняў, перш чым калектыв тэатра паказаў сваю новую работу. Вялікае адчуванне шчасця ад таго, што зроблена нешта патрэбнае і карыснае.

рам раённага цэнтры — найбольш поўнае ўяўленне аб сцэнічным мастацтве ва ўсім адзінстве яго кампанентаў — рэжысуры, акцёрскага выканання, мастацкага афармлення, рэжысура, святла, музыкі.

Колькі ж разоў у нашых умовах можна паказаць адзін спектакль на стацыянары? На жаль, на практыцы часта бывае, што пройдзе разы тры-чатыры, і ўсе магчымасці лічачца нібыта ўжо вычарпанымі — маўляў, жыхароў у раённым цэнтры мала, паказаць больш няма каму. Але зайдзіце на любое наша прадпрыемства,

дома, бываюць часам нейкія хібы і ў нашых планах, але ўсё мы імкнёмся рабіць загадзя. Адно зразумела: пакуль рэжысёр з загадчыкам паставачнай часткі тэатра ў адзіночку клопацца аб пракаце спектакляў, наказ гэты будзе выпадковым і вузкім.

А як часта даводзіцца чуць ад маіх калегаў — рэжысёраў народных тэатраў, скаргі на тое, што раённы аддзел культуры ў гэтай справе займае назіцью старонняга назіральніка і толькі канстатуе: «Нешта вы ў гэтым месяцы мала выяжджалі — трэба было б часцей».

Можна падсумаваць сказанае: **толькі раённы аддзел культуры разам з народным тэатрам, які працуе ў цесным кантакце з мясцовымі партыйнымі і грамадскімі арганізацыямі, можа забяспечыць доўгае жыццё**

спраў увагу і клопаты райкома аб тэатры, у раёне сур'ёзна і адказна ставіцца да нас.

Цесныя кантакты ўсталявалі мы і з раённай газетай. Заўсёды ў «курсе» ўсіх спраў народнага тэатра і наша радыё. Маляўнічыя афішы, стэнд з фатаграфіямі сцэны са спектакля, артыкул у раённай газеце, які цікава расказвае аб прэм'еры, перадача па раённаму радыё, — усё гэта прыцягвае людзей у тэатр. Спектакль «Ганка» ў нас быў яшчэ ў рабоце, а ў раённай газеце ўжо з'явілася нататка аб маючай адбыцца прэм'еры, аб змесце спектакля, яго рэжысёрскай задуме і рабоце акцёраў. Важна і тое, што кожны спектакль нашага тэатра мае афішы і праграмы, надрукаваныя ў гарадской друкарні.

Ведаю, ёсць яшчэ нямала калектываў, якія скардзяцца, што прэса надае ім недастаткова ўвагі. А калі не скардзіцца і не чакаць, пакуль успомніць пра тэатр, а самому паспрабаваць напісаць аб сваім калектыве, пра яго спектаклі? Думаецца, такі матэрыял ахвотна і надрукуюць, і на радыё перададуць.

Ёсць у Беларусі нямала тэатральных калектываў, падобных слонімскаму. Ніхто дакладна не памятае, калі ўпершыню сабраліся тут аматары тэатральнага мастацтва, — іх спектаклі сталі неад'емнай часткай культурнага жыцця горада і раёна. І калі з дня прысваення слонімскаму калектыву звання народнага тэатра мінула 13 гадоў, то з дня яго арганізацыі — 25.

Што ж прыцягвала чвэрць стагоддзя людзей на сцэну? Імкненне да творчасці, да самавыражэння? Так, вядома. Але не толькі гэта. Амаль у кожным тэатры ў розных варыянтах можна пачуць такое: «Пастаўлены ўжо дэкарацыі, і зала поўная — можна пачынаць спектакль». А старшыня калгаса тым часам просіць: «Пачакайце, яшчэ нашы даяркі не закончылі работу. А яны так хацелі паглядзець ваш спектакль». Вядома, мы чакаем, і зала чакае. Паршце, адчыняюцца дзверы, і ўваходзяць тыя жанкі, стомленыя, яны не паспелі нават пераапрунуцца, — спыталіся... Усведамленне таго, што мы патрэбны людзям, для нас найлепшая пахвала.

Вось каб адчуць гэтую радасць творчай аддачы, гэтую хваляную сувязь з гледачом, самадзейныя акцёры не шкадуюць працы, энергіі і часу.

У нашай рэспубліцы 49 народных тэатраў. Кожны з іх штогод выпускае не менш двух спектакляў. Як жыць гэтыя калектывы — мы не ведаем. Важна, на маю думку, наладзіць абмен лепшымі спектаклямі паміж раёнамі і абласцямі. Акрамя таго, варта, відаць, падумаць і пра зводную афішу года лепшых спектакляў народных тэатраў вобласці і рэспублікі.

Карысна было б устанавіць традыцыйны тэрмін аглядаў лепшых спектакляў сезона. Напрыклад, раз у год — у маі або чэрвені запрашаць у Мінск тэатры, работы якіх прызнаны найбольш цікавымі. Яны выступіць з творчай справаздачай, сустрэнуцца з майстрамі мастацтваў. Як бы гэта стымулявала творчасць самадзейных артыстаў! Мы змаглі б убачыць работы сваіх калегаў, многаму навучыцца адзін у аднаго.

Калі ўжо гаворка зайшла пра папулярызацыю народнай творчасці ў нашай рэспубліцы, то больш пашанцавала тут танцавальным і харавым калектывам. Куды іх толькі ні вядуць, дзе толькі яны ні выступаюць! Не паспее калектыв увабрацца ў сіду, як яго пасылаюць ужо ў Мінск і ў іншыя гарады братніх рэспублік, у Маскву, а там, глядзіш, і ў заграничную паездку... Я не супраць гэтых калектываў. Але побач з імі жывуць і працуюць тая ж энтузіясты самадзейнай творчасці — артысты народных драматычных тэатраў. Іх нікуды не запрашаюць.

Трэба справу паставіць так, каб тэатральная самадзейнасць заняла заслужанае месца сярод усіх жанраў беларускай народнай творчасці.

Мікалай ВАРВАШЭВІЧ,
рэжысёр Слонімскага народнага тэатра.

ПАСЛЯ

Спектакль сыграны. Воплескі, поспех, радасць...

А як складзецца лёс спектакля далей? Колькі разоў ён будзе паўтарацца? Колькі жыхароў горада і раёна яго ўбачаць? Вось пра гэтыя важныя бок дзейнасці народных тэатраў хацелася б пагаварыць.

Я цалкам падзяляю заклапочанасць рэжысёра народнага тэатра мінскіх трантараводцаў А. Бяляева, які пісаў:

«Працягласць жыцця новага спектакля, як правіла, не перавышае 10—15 паказаў. Недаравальнае марнараўства! А тлумачыцца гэта тым, што выезды народнага тэатра не плануюцца ні дамамі творчасці, ні ведамаснымі арганізацыямі, якім падпарадкаваны тэатры. Усё залежыць ад улішнасці, спрыту, ініцыятывы рэжысёра і саміх удзельнікаў тэатра. Здолеюць яны арганізаваць гэтую справу, — добра, не здолеюць — спектакль аджыве. А ён толькі-толькі «абкатаны», яму б яшчэ жыць ды жыць... Так скасоўваецца праца цэлага калектыву».

У нашым агульным і спецыяльным друку (хоць і рэдка) можна прачытаць рэцэнзіі, нарысы пра акцёраў і рэжысёраў, праблемныя артыкулы. Але чамусьці абыходзіцца маўчаннем такая важная тэма, як народныя тэатры абслугоўваюць гледача, хаця ўсе разумеюць, што, уласна кажучы, дзеля гэтага яны і створаны.

Пытанне не простае. Яно звязана і з фарміраваннем рэпертуару, і з удумлівай паставоўкай вучэбна-выхаваўчай работы ў тэатры, і са складам самога калектыву, і з тым, хто яго ўзначальвае. Але не меншае значэнне мае і арганізацыя масавай работы.

Перакананы, што пры ўсіх умовах, напэўна, пытанне, як найбольш эфектыўна абслугоўваць насельніцтва, будзе заўсёды залежаць ад грамадскай актыўнасці самога тэатра, ад яго імкнення паказаць кожны спектакль большай колькасці гледачоў.

Чаму на першым месцы стаяць «спектаклі на стацыянары»? Ды таму, відаць, што менавіта тут народны тэатр можа даць гледачам — жыха-

ПРЭМ'ЕРЫ

ва ўстанову ці школу, і высветліцца, што многа людзей проста не ведалі пра спектакль, або не паспелі на яго пайсці...

Жыхары Слоніма любяць свой народны тэатр, ахвотна глядзяць яго прэм'еры. Вельмі часта на спектаклі ходзяць цэлымі арганізацыямі. Кожную нашу новую работу мы паказваем на стацыянары не менш 15—20 разоў. І гэта, вядома, не мяжа. Трэба нам агульным намаганнямі змагацца за даўгавечнасць кожнага свайго спектакля.

ЦЯПЕР пра выездныя спектаклі. Не сакрэт, што ў большасці тэатраў іх «планаванне» праходзіць наступным чынам: пазванілі з калгаса ці саўгаса, запрасілі прыехаць — ім ніколі не адмовяць, у другі раз пазванілі — зноў паедзем. У выніку мы фактычна выконваем выпадковыя заяўкі.

Мне здаецца, было б больш правільна трымацца іншага кірунку (мы ў апошні час робім менавіта так). Напрыклад, яшчэ калі спектакль толькі рыхтуецца да выпуску, загадзя вызначаем геаграфію паказу, бяром на ўлік усе сцэнічныя пляцоўкі раёна, дзе той ці іншы спектакль (у залежнасці ад яго паставачнай складанасці або «прастаты») можа быць паказаны. Каб план не застаўся на паперы, трэба, відаць, на месяц або два наперад вызначыць дакладныя дні выездаў. Пры гэтым улічваць усё: якія першачарговія клопаты ў калгаснікаў (заныты яны на веснавой слэбце ці ўборцы ўраджая і г. д.), ці змогуць выехаць усе ўдзельнікі спектакля і інш.

Такое планаванне дазволіла пазбегнуць зрываў выездных спектакляў. Вя-

цё спектаклю і максімальны ахоп гледачоў. А разумна спланаваць, паказ кожнага спектакля народнага тэатра на сцэне сельскіх клубаў — прамы абавязак аддзела культуры. Наладзіць, упарадкаваць «транспартную праблему» для народнага тэатра — таксама клопат аддзела культуры.

Няхай мяне не зразумеюць так, нібыта наш тэатр здымае з сябе адказнасць за арганізацыю выездных спектакляў. Не, гэта і наш надзённы клопат. І ўсё ж ад многіх тэхнічных і арганізацыйных спраў трэба на магчымасці вызваляць рэжысёра (на жаль, менавіта яму аднаму ў большасці выпадкаў даводзіцца іх выконваць, у той час як дырэктар тэатра — ён жа дырэктар раённага дома культуры — амаль заўсёды заняты домам культуры, і на тэатр яго не чапае). Тады рэжысёр атрымае магчымасць больш аддаваць часу творчай рабоце, рыхтаваць за год больш спектакляў, наляпшаць іх мастацкую вартасць.

ХОЧАЦА звярнуць увагу яшчэ на адно пытанне, на мой погляд, надзвычай важнае: выхаванне любові да тэатра. Далучыць да драматычнага мастацтва асабліва там, дзе сустрачы з ім рэдка, — не так проста. Каб глядач ахвотна наведаў спектакль самадзейных артыстаў, трэба не толькі ставіць добрыя п'есы і добра іх іграць — трэба ўмець арганізоўваць рэкламу і прапаганду спектакляў.

Нам вельмі многа дапамагае райком партыі. У парадак дня кожнай наравы сакратароў партыйных арганізацый раёна або якога іншага мерапрыемства, скажам, семінара і г. д., райком партыі ўключае інфармацыю аб спектаклі Слонімскага народнага тэатра, які рыхтуецца да здачы. Адчува-

Вёска Зблжны Лідскага раёна славіцца сваімі ткачыкамі. Плячэ з іх — Лідзія Насалевіч, Надзея Мечнік, Зінаіду Лакцевіч, Зінаіду Лянцэвіч, Кацярыну Гота — вы бачыце на здымку.

Фота В. ДУБІНкі.

З *пачатку* Ліма

У КРАІНЕ МАЙГО МАЛЕНСТВА

Зялёнай птушкай разгарнула прылы — карта. А на скрыжаванні лініі чыгункі і шнурочка ракі — высёдай чародка літар. Чытаеш: «Дараганава». І ён знайшоў тут сабе месца, твай маленькі пасёлак. Лічэннаму дзяціству не абыеці яго і за дзень. Асабліва, калі вітацца з кожнай знаёмай бярозай. А летуценнае юнацтва тапаліныя прысады, празрыстыя крышцы і сонечныя пяскі ўмясціла ў адно чалавечае сэрца. Каб несеці гэты бяспэжны скарб праз усё жыццё.

...Амаль усіх нас, першакурсніц, прылісаў у Мінску жаўтаносы верасень. Здаецца, прызвычаліся ўжо да гарадскога шуму, ранішній саўкатні ў тралейбусе. Шчыра палюбіліся нам Ленінскі праспект, тэатры, плошчы. А чыгуначная станцыя ў таполях, як і раней, магніт цудадзейнай сілы. І кожная сяброўка мая ўпэўнена, што яе родны куток самы прыгожы, найлепшы. Я таксама лічу, што са мной спрацацца дарэмна. Дараганава, безумоўна, самы запаветны куток на зямлі.

Сілы смугой агарнуў наш пасёлак лес, шырокім крокам ступіў на вуліцы сасоннік... Найярчэйшая ж краса наша — рака. Мая Пціч. То схваецца ў мурожных лугах,

то заблішчыць срэбным ззяннем. А дубы! Каржакаватыя, задумлівыя волаты — нібыта вартавы.

Вясною крыгаход, а потым саляўі ў прыбярэжных кустах, улётку гаючая прахалода, што вабіць аматараў плавання, робіць Пціч шумнай і вясёлай. Усё часцей уздымаюць пырскі каляровыя байдаркі, лодкі. А як прыемна пахне юшка над кастром! Рамантыка, адным словам.

Але стойце! Не спяшайцеся на поезд, не хапайцеся за вёслы. Рэчка ў многіх месцах абмялела, трава на берагах выгарае, замест дубоў — піл. Калі ж вы пачуеце гом сярод яснага неба — не палухайцеся. То глушаць рыбу браканьеры... Людзі ўздыхаюць, глядзячы на раку.

Я вельмі люблю маё Дараганава, маю Пціч. Але баюся, што не ў такім ужо далёкім будучым на карце не стане скрыжавання — знікне тоненькі шнурочак ракі.

Як зберагчы бяспэжны скарб, які падаравала нам прырода? Хоццаца, каб органы мясцовай улады, грамадскія арганізацыі зрабілі ўсё, каб на доўга захаваць людзям «краіну цудоўнага».

Галіна СЕВРУК,
студэнтка.

Асіповіцкі раён.

ЮБІЛЕЙ СТУДЭНЦКАГА ДРАМАТЫЧНАГА

У ЗАЛЕ Брэсцкага педагогічнага інстытута імя А. С. Пушкіна адбыўся крыху незвычайны вечар: увазе глядачоў прапанаваліся сцэны са спектакляў па п'есах А. Пушкіна, М. Гогаля, М. Някрасава, А. Чэхава, якія былі пастаўлены многа гадоў таму назад. Так драматычны калектыв інстытута адзначыў сваё 25-годдзе. Семія шчырыя словы віншаванняў былі адрасаваны ў першую чаргу няёмнаму мастацкаму кіраўніку гуртка, заслужанаму артысту БССР А. М. Самараву.

Чвэрць стагоддзя назад артыст Брэсцкага драматычнага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі А. М. Самарав аб'яднаў студэнтаў педінстытута, якія любілі мастацтва, цікавіліся ім.

Руская і беларуская класічная драматургія, на якой Аляксей Максімавіч вучыў сваіх выхаванцаў, стала добрай школай для аматараў. Тады былі ажыццёлены пастаноўкі камедый А. Астроўскага «На бойкім месцы», «Беднасць не загана», «Паўлінкі», Я. Купалы. Асабліва вялікае месца ў рэпертуары занялі п'есы К. Крапівы. Гурткоўцы паставілі сатырычную камедыю «Хто смяецца апош-

нім», драму «Партызаны». З поспехам ішла п'еса «Пяць жаваранкі».

Актыўна працуе драмкалектыв і ў апошні час. З вялікім поспехам прайшла прэм'ера камедыі М. Гогаля «Жаніцьба». Спектакль атрымаўся цікавы. Самадзейныя артысты прадэманстравалі ўменне ствараць праўдзівыя вобразы, даносяць да глядача думкі аўтара. З не меншым поспехам былі паказаны і вадзіві А. Чэхава. Асабліва ўражлівым было выкананне «Мядзведзя» — тут у галоўных ролях выступілі ветэраны гуртка, былая выпускніца інстытута Л. Фядын і студэнт філфака Ю. Шайкін. Шчодро дзяліўся з імі сваім прафесійным майстэрствам А. М. Самарав, які пярэньшаму шмат сіл аддае аматарскаму калектыву, дапамагае рэжысёру А. А. Вярэцкай рыхтаваць новыя спектаклі.

— Вельмі часта, — гаворыць Аляксей Максімавіч, — да нас у драматычны калектыв прыходзяць вучні нашых вучняў. І мы радуемся, што наша праца не была дарэмнай, што моладзь далучаецца да таямніц цудоўнага мастацтва.

Рыгор БАКІЕВІЧ.

г. Брэст.

Нядаўна ў юных чытачоў Лашанскай школьнай бібліятэкі Уздзенскага раёна пабываў пісьменнік Дзір Слаўковіч. Фота С. КОРЗУНА.

Сяброўскія сустрэчы кінематаграфістаў. Злева направа: Ірына Бразгўка (выканача галоўнай ролі ў фільме «Вуліца без канца»), артыстка Любоў Руміна і нарэды артыст Казахскай ССР Жантурын.

ЗДАУНА казалі, што дарога да сяброў — самая кароткая дарога. Асабліва, калі гэтую адлегласць пераадоляецца на сучасным авіялайнеры. Наша траса ляжыць на Алма-Ату...

Потым, едучы па вуліцах сталіцы Казахстана, сябры братняй рэспублікі расказвалі нам пра тыя карэнныя змены, якія адбыліся на гэтай старажытнай зямлі за гады Савецкай улады.

І дзе б мы ні былі — усюды плён творчых непадушных сувязей народаў-братоў. Тысячы кіламетраў аддзяляюць Беларусь ад Казахстана, але на кожным кроку адчуваеш, што супрацоўніцтва нашых рэспублік сапраўды шматграннае і сардэчнае.

Сёлета пасля рэканструкцыі адкрыў свой першы сезон высакагорны каток Медэа. За кароткі тэрмін ён пабудаваны з дапамогай усіх рэспублік. Беларусь прыслала сюды славетныя БелАЗы і МАЗы.

Вось так і ў мастацтве... Вялізныя каляровыя афішы на вуліцах Алма-Аты паведамляюць, што тут з поспехам дэманструюцца беларускія фільмы «Паланез Агінскага», «Зімародак». А ў тэатры оперы і балета імя Абая ідуць гастролі народнага артыста БССР З. Бабія.

Братэрства... Менавіта аб ім расказвае казахскі фільм «Лясная балада», які быў прадстаўлены на фестывалі, — пра шчырую дружбу дзесяцігадовай Айгуль і беларускага хлопчыка Федзі, пра барацьбу партызан, гартаванне юнацкіх характараў у гады вайнага ліхалецця.

І, вядома, мы вельмі хваляваліся на праглядзе нашых, беларускіх фільмаў. Кінастужка «Вуліца без канца» рэжысёра І. Дабралюбава — расказ пра аднасць думак бацькоў і дзяцей, пра шчырасць і чыстае сумленне. А здымалася яна ў Наваполацку — у адным з маладых гарадоў, якія ўсё растуць і растуць на беларускай зямлі.

Прыгадваецца абмеркаванне гэтага твору ў Алма-ацінскім будаўнічым тэхнікуме. Выкладчыца Ш. Кукеева лічыць герояў стужкі надзвычай жыццёвымі, бо іх справы, думкі і пачуцці зразумелыя і блізкія ёй.

КРОЧАЦЬ

ФІЛЬМЫ

ПА КРАІНЕ

нематаграфісты таксама прывезлі на фестываль мастацкія, хранікальна-дакументальныя і навукова-папулярныя фільмы. Высокую ацэнку атрымала карціна рэжысёра І. Дабралюбава «Вуліца без канца» (дыплом: А. Казяльковай — за лепшае выкананне жаночай ролі і кампазітару Р. Хозакі за лепшую музыку. Узнагароджана дыпломам Ірына Бразгўка — выканаўца ролі Русанавай).

Ваенны савет Сярэдня-Азіяцкай вайскавай акругі ўручыў спецыяльны дыплом дакументальнаму фільму «Балада аб мужнасці і любові».

Старэйшы беларускі кінадакументаліст У. П. Цяслюк сустрэўся з юнымі казахскімі глядачамі.

Абмеркаванне фільма мела характар шчырай, сардэчнай гаворкі. Паглыбляючыся ў меркаванні аб станоўчым і неадахопах фільма, нашы сябры неўпрыкмет пераходзілі да абмеркавання агульных праблем кінамастацтва. Падымаліся пытанні, чаму «Беларусь-фільм» мала здымае карцін пра моладзь, чаму даўно не ствараюцца кінакамедыі. Выкладчык навучання Аляксандр Субоцін гаворыць, што створаная шмат гадоў назад стужка «Хто смяецца апошнім» па п'есе К. Крапівы — адна з лепшых камедый, якія даводзілася яму глядзець. Дык чаму іх няма на экраны цяпер?

Заўвага слушная і была ўспрынята беларускімі кінематаграфістамі як добрае пажаданне.

На фестывалі былі кінастужкі розных жанраў — ад лірычных пейзажных замалёвак да вострай публіцыстычнай размовы аб ахове прыроды, ад паказу герояў пяцігодкі да сатырычнага кіначасопіса. Беларускія кі-

Спецыяльны прыз казахскага кіначасопіса «Жэна фільм» прысуджэн кінастужцы «АБ чым шумяць дрэвы».

Па-за конкурсам паказваўся кінаарыс «Птушка Ікс» — цікавы расказ пра вучняў маладзых класаў, якія пачынаюць вывучаць асновы алгебры, самастойна аналізаваць, даследаваць. Дружныя апладысменты былі шчырай узнагародай стваральнікам гэтай стужкі.

Дружба братніх народаў нашай краіны ў час фестывалю праявілася з усёй сілай. У гонар гэтай дружбы ўдзельнікі ўсесаюзнага кінафорума ў дзень Чырвонай суботы — 21 красавіка — пасадзілі побач з кінастудыяй «Казахфільм» алею.

Яркімі веснавымі кветкамі, добрымі ўсмешкамі праводзіла нас Алма-Ата. На развітанне сябры з далёкай рэспублікі гаварылі нам: «хош келдыні, эдер» — гэта значыць, сардэчна запрашаем!

Р. ЯСІНСКІ,
Фота аўтара.

ВЯЗЕ МЯНЕ Леанід Іванавіч у брыгаду Петкавічы, каб паказаць будаўніцтва новага зернятока. Гэта будзе лепшы зерняток у раёне. Калгас купіў трыццаць бункераў, якія могуць аўтаматычна даваць насенне да патрэбных кандычый — сушыць яго, нават калібравать. Зерняток увайдзе ў строй да восені, і ўжо сёлета калгас зможа прадаць элітнае насенне іншым гаспадаркам.

Пакуль едзем, старшыня (сам за рулём) расказвае пра сябе. Гляджу на яго, прыкідаю, колькі яму гадоў. З выгляду — гадоў трыццаць пяць. Высокі, мажны, круглатвары. Кадлубовіч мясцовы — праўда, не з гэтага калгаса, але ўсё роўна з Дзяржынскага раёна. Аграном з вышэйшай адукацыяй.

Кажа, што цяпер у калгасе адзінаццаць спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй (успамінаю, што 8—10 гадоў назад тут, здаецца, не было ніводнага). Усміхаецца:

— Зарплату ёсць каму атрымліваць.

І ўжо сур'ёзна:

— Я гэта жартам. На спецыялістаў нашых грэх скардзіцца. Працавітыя. З галоўным аграномам пазнаёміліся ўжо? З Ірынай Іванавіч Яхавіч. Скончыла гады са два назад Гродзенскі сельскагаспадарчы інстытут. Праўда, першы год вадзіў яе на палях за руку. Вядома ж, са студэнцкай лаўкі, ды адразу ў калгас. А тут спраў — за дваццаць пяць гаўдзін у суткі не пераробіш. Абцёрлася. Зараз можна ўсё даверыць, не падвядзе. Адна загана, — усміхнуўся, — на матацыкле адчайна ездзіць. Яе ўжо і міліцыя не раз спыняла... З самай раніцы, ці дождж, ці холад сабачы — на матацыкл і паймчала ў брыгаду. Мабіль, на матацыкле гэтым і застудзілася. Схапіла радыхуліт востры. Вось адсеюся, на курорт пашлем.

Зачапіліся ў галаве словы старшыні наконт зарплат. Перад гэтым праглядаў калгасную справаздачу за мінулы год і ўразіла там адна лічба. Летась тут выплацілі ў якасці зароботнай платы 821,868 рублёў. На старыя грошы — больш як 8 мільёнаў (успомніце калгасы-мільянеры тых часоў: мільённы даход — і ўжо на дошчы гонару). Летась у калгасе было выплачана на чалавека-дзень 5 рублёў 28 капеек. Роўна ў дзесяць разоў больш, чым дзесяць гадоў назад.

Выказваю майму спадарожніку меркаванне, што ў калгасе пры такой зарплате людзі, відаць, б'юцца за работу, што зараз праблема ўсіх забяспечыць работай.

Леанід Іванавіч круціць галавой:

— І не блізка... Аказваецца, за апошнія гады калгас моцна абязлюдзеў. Пад бокам райцэнтра ды і Мінск блізка, так што моладзь амаль уся ў горадзе. Ёсць і такія, што жывуць у калгасе, а працуюць у іншых месцах. Такіх каля 130 чалавек.

Калгас шырока адчыняе дзверы для ўсіх, хто жадае ў яго ўступіць. Сюды прыязджаюць людзі з іншых раёнаў, нават абласцей, прыязджаюць цэлымі сем'ямі. Але многія затрымліваюцца нядоўга. Заробяць грошы і пераязджаюць у горад. Летась было прынята ў калгас 26 чалавек, выключана — 11.

Некалькі гадоў назад нашы сацыялагі, акрамя «кардынальнай» праблемы — колькі мець у сям'і дзяцей, — патроху вывучалі міграцыю вясковых жыхароў у горад. Выказваліся самым розным меркаваннем, часам процілеглага характару. Потым, калі на дакументах спрацаца, адзінагалосна рашылі: міграцыя — працэс натуральны.

Мо, гэта і так. Але я ўсё-тані шчыра паспакуваў старшыню, калі ён расказаў, што часам баіцца пакрыўдзіць словам нядбайнага працаўніка, бо ў таго нападгатове адказ: «Не падабаюся, дык можам развітацца».

Людзі на вёсцы патрэбны, вельмі патрэбны. Трактарамі пакуль што ў нас не кіруюць па радзё. На кожны трактар трэба пасадзіць чалавека, нават двух. І кароў пры ўсіх электрадаілах і транспарцёрах на ферме без даяра не падоіш, не пакарміш.

Гадоў дзесяць назад здавалася, — і на гэта меліся рэальныя падставы — што галоўная прычына міграцыі ў горад — невысокая аплата сялянскай

працы. Сёння вясковец зарабляе не менш, а то і больш за прамысловага рабочага. За сваё ж мяса, будзем глядзець праўдзе ў вочы, бывае не вельмі трымаецца.

Чаму? Таму, што думае ён сёння ўжо не столькі пра заробак (у хаце ўсё ёсць — і тэлевізар, і газавая пліта, і пральная машына), колькі пра тое, каб было ў яго больш вольнага часу: «як на заводзе — адрабіў свае 7—8 гаўдзін і пайшоў».

У калгасе імя Дзяржынскага гэта добра разумеюць. Раней было — не знайсці даярку, — гэта пры зарплате 200—220 рублёў у месяц. Тады зрабілі так — перайшлі на двухразовае даенне: першы раз дояць у 9 гаўдзін раніцы, другі — увечары. І адразу з кадрамі стала лягчэй — людзі ахвотна ідуць працаваць на ферму.

Праўда, я цікавіўся, ці не адбілася гэта на прадукцыйнасці кароў (недзе чытаў — чым больш карову доіш, тым больш малака маеш).

— Ды не, не прыкмецілі, — адказаў Леанід Іванавіч. — Затое ў дая-

а ў калгасе жаданая фігура. З другога — якое выйсце ў таго ж Леаніда Іванавіча? Пад адкрытым небам кароў не паставіш...

— Адно нас стрымлівае — будаўнічыя матэрыялы, — цяжка ўздыхае старшыня. — Мяркуйце самі. Летась нам было выдзелена 150 тон цэменту, сёлета — 30 тон. А трэба ў дзесяць разоў больш. А дзе ўзяць шыфер, лес, цэглу? Размяркоўвае будаўнічыя матэрыялы па калгасах Міністэрства сельскай гаспадаркі. Як размяркоўвае, з якіх дадзеных зыходзіць, я, напрыклад, за шмат гадоў так і не ўцяміў. Фармальна — па нашых заўяках. Фактычна ж атрымліваецца, што калгас, які інтэнсіўна будзе, і калгас, дзе ступа сьняжы не пачуеш, — на роўных правах.

— Але ж вы будзеце, і многа. Не з паветра ж...

Леанід Іванавіч хітра ўсміхаецца.

— Дык пад ляжачы камень... Кідаеш усе справы і едзеш «выбіваць». Сустрэкае мяне аднойчы ў Мінску адзін высокі начальнік, і адразу з па-

чы возьме на сябе мясцовы «Мінкалгасбуд»? Летась, напрыклад, на яго долю прыпадаў толькі мільён рублёў з амаль трох мільёнаў, выдаткаваных на будаўніцтва ў калгасах раёна. Гэта значыць — з кожных трох аб'ектаў два былі пабудаваны гаспадарчым спосабам. Такі ж прыблізна малюнак і сёлета. Значыць, зноў ісці старшыні, яго намесніку, прапару шукаць цэглы, цэменту, жалеза, цыноў?

Або ўзяць забеспячэнне калгасаў запаснымі часткамі да трактараў, камбайнаў, іншых сельскагаспадарчых машын. Толькі заікнуўся я да гэта, як галоўны інжынер калгаса Уладзімір Алімпіевіч Васіленка шчыра прызнаўся:

— Бярэш у рукі рубель, і — па раёнах. Наша аб'яднанне «Сельгастэхніка» заяўкі на дэталі, на запасныя часткі не выконвае і напалавіну. Паспрабуй, выбі ад іх пракладку галоўкі блока трактара «МТЗ», ці, скажам, гідраўлічныя размеркавальнікі, якія нам патрэбны, як паветра. Гідраўлічная ж сістэма на трактарах дае магчымасць працаваць без прычэпшчыка, эканоміць шмат палівай сілы...

РАДАСЦІ І ТУРБОТЫ СТАРШЫНІ КАДЛУБОВІЧА

М. ЗАМСКІ

раак зараз атрымаўся сямігаўдзінны працоўны дзень. Раней ж было — уставай у пяць раніцы і бяжы паўсонная на ферму. А з паўсоннай якая працаўніца? Падаіла да канца, не падала — трэба спяшацца дамоў, выпаліць хутчэй у печы, згатаваць снеданне. А зараз даярка занята 3—4 гаўдзіны раніцай і столькі ж увечары. Дадайце да гэтага выхадны дзень (у свінарар два выхадныя) і штогадовы двухтыднёвы адпачынак. Няблага? Ды і рукамі ў нас даўно не дояць. Усюды электрадаілікі. Мехапізавана і ўборка гною.

У ПЕТКАВІЧАХ старшыня завярнуў да брыгаднага клуба. Там шоў рамонт. Насустрэч Леаніду Іванавічу выскачылі два пажылы дзядзькі, запэчканыя ў зялёную фарбу, і з ліслівымі ўсмешкамі пачалі запрашаць, каб старшыня паглядзеў іх работу. Клуб спраўды быў пафарбаваны адмыслова.

— Калгасныя маляры? — пацікавіўся я.

— Дзе там! — махнуў рукой старшыня. — Наёмныя шабашнікі. 500 рублёў на бочку выклаў.

Далей расказаў старшыня, што вядуць у калгасе будаўніцтва ў асноўным гаспадарчым спосабам. А будууюць шмат. Кароўнікі, свірны, зернятокі, жыллі (зараз у брыгадзе Кукшаўчы, напрыклад, заканчваецца будаўніцтва васьмікватэрнага жыллага дома) — усяго на 150—200 тысяч рублёў у год.

— Мы вымушаны ісці на гэта. — тлумачыць Леанід Іванавіч. — І далей!

— Праўда, фінансавыя органы нас крытыкуюць, маўляў, перарасходую фонд зароботнай платы. Ён не павінен перавышаць трыццаці працэнтаў каштарыснага кошту аб'екта. А мы ў гэтыя рамкі не ўкладваемся. Летась наёмная брыгада пабудавала нам кароўнік на 180 галоў. Абышоўся ў 50 тысяч, у тым ліку 18 тысяч адвалілі за работу.

Зноў жа будавалі нам наёмныя свіран. Кажу калгаснікам (справа вясной была): «Восенню ссыпем збожжа ў новы свіран». Смяюцца, маўляў, загінае старшыня. Дзе гэта было, каб такі свіран паставіць за якія тры-чатыры месяцы? І што вы думаеце, мая праўда была.

У свой час газета «Літаратура і мастацтва» выступала з артыкулам пра шабашнікаў. Яго аўтар справядліва адзначаў, што, калі можна так сказаць, «інстытут» шабашнікаў абсалютна не сугучны нашаму дню. Нельга не пагадзіцца з гэтым. І таму расказ старшыні ўспрымаўся з нейкім складаным пачуццём. З аднаго боку, спраўды прыкра — прыватнік,

прокам, маўляў, у калгасе спраў столькі, сеяць трэба, а старшыня па праспекце швэндаецца. Ну, я і кажу яму, што ў калгасе не расце ні цэмент, ні бляха, ні шкло, — усё тут, на праспекце. Зарагатаў, сказаў, каб праз дзень — два зайшоў да яго, мо што-небудзь прыдумайце. У наступны раз, ведаю, ісці да яго ўжо нельга, трэба другога шукаць. Вось так і матаемся. А то выпытваем, мо хто дзе не выбраў сваіх фондаў. Вунь нядаўна адзін калгас адмовіўся ад выдзеленага яму лесу, дык мы ўхапілі аж 500 кубаметраў. У другім месцы 20 кубоў бетону ўзялі, у трэцім... Э-э, доўга расказаць...

Бясспрэчна, у апошнія гады тэмпы будаўніцтва ў вёсцы ўзніліся ў многа разоў. Я разумею, што попыт на будаўнічыя матэрыялы вялікі, а іх яшчэ не хапае. Але чаму так працвітае прычыны, як нажучь па-руску, «кто смел, тот и съел». Ну, а калі б Кадлубовіч быў не такі хвацкі гаспадар — сядзеў бы калгас на бабах? Той мінскі начальнік, які дапамог яму з цэментом, не з кішані ж яго выніў, некуды ж пазваніў, дзесяці ж гэты цэмент быў. Ну, а каб не сустрэліся яны на вуліцы, калгасны старшыня са сталічным начальнікам, каму б той цэмент дастаўся?

Будаўніцтва ў вёсцы. Няма пытання, мабыць, больш важнага, чым гэта. Ад яго паспяховага вырашэння ў значнай меры залежыць ступень інтэнсіфікацыі вытворчасці.

Асноўным падрадчыкам у калгасах павінен быць па ідэі «Мінкалгасбуд». Я, натуральна, пацікавіўся ў Леаніда Іванавіча, чаму ён ігнаруе гэту арганізацыю.

— З задавальненнем прыняў бы я дапамогу, не было б тады нам ніякага клопату: перавёў грошы і будзь здароў. Дык жа не бярэцца. Не хапае моцы, каб усе калгасы задаволіць. А чачаць чаргі, пакуль да нас яна дойдзе, не выпадае. Нам трэба хутчэй будаваць і будаваць.

У Мінску зайшоў я да начальніка планова-эканамічнага ўпраўлення, члена праўлення Беларускага рэспубліканскага аб'яднанага рэспубліканскага будаўнічага арганізацыйна-васіля Леанідавіча Жукоўскага. Расказаў яму пра скаргі старшыні на Дзяржынскае раённае аб'яднанне. Васіль Леанідавіч цяжка ўздыхнуў і прызнаўся, што карціна яму знаёмая. Мінкалгасныя будаўнічыя аб'яднанні, размешчаныя паблізу гарадоў, адчуваюць вялікі недахоп работнай сілы. Забрае прамысловасць. Затое ў глыбініцы на іх долю зараз прыходзіцца 70—80 працэнтаў усіх будаўнічых работ у калгасах.

Жукоўскі дастаў з шуфляды некалькі папак.

— Вось вам лічбы: у 1969 годзе нашай арганізацыяй было выканана будаўнічых работ на 106 мільёнаў рублёў, сёлета гэты паказчык склаў 200 мільёнаў. Як бачым, рост амаль у два разы.

— Кірунак зараз такі — цэнтралізаваць арганізацыю будаўніцтва ў вёсцы, — растлумачыў ён. — Толькі гэта можа дазволіць весці яго па ўсіх сучасных патрабаваннях — высокай механізацыяй, навукова абгрунтаванасцю, укараненне перадавых метадаў. Натуральна, мы лічым, што гаспадарчы, па сутнасці, саматунны спосаб будаўніцтва не мае заўтрашняга дня. І забеспячэнне саміх калгасаў будаўнічымі матэрыяламі павінна быць звязана да мінімуму.

У прычыне, цяжка не пагадзіцца з В. Жукоўскім. Але ці ёсць гарантыя, што і клопат аб будаўніцтва ў гаспадар-

Тут я вымушаны выдаць адзін са-крат дзяржынцаў. На стане трактарнай брыгады ёсць тут склад, забіты запаснымі часткамі. Магчыма, тых, пра якія гаварыў інжынер, тут няма, але ёсць многія іншыя, здабытыя ў час шматлікіх ваяжаў па рэспубліцы. Бралася, што трэба і што не трэба. Логіка такая — дэталі, якіх у цябе лішак, заўсёды можна абмяняць у іншых гаспадарках на дэфіцытныя. Вось якая прыкрая самадзейнасць. Узнікае пытанне, чаму ж такімі аперацыямі не займаецца ў належных маштабах тая ж «Сельгастэхніка»?

ПРЫ МНЕ ў калгас прыйшоў юрысконсульт раённага ўпраўлення сельскай гаспадаркі Леанід Пятровіч Швелеў. Прышоў ён з поваду адной справы, пра якую варта расказаць падрэзана.

У мінулым годзе ў некалькі калгасаў раёна прыехалі прадстаўнікі Рэспубліканскага цэнтра навуковай арганізацыі працы Міністэрства сельскай гаспадаркі БССР і прапанавалі (хутчэй — навязвалі) заключыць дагаворы на распрацоўку некалькіх тэм па «ўкараненню навуковай арганізацыі працы ў сельскагаспадарчую вытворчасць». Леанід Іванавіч доўга муляўся, перш чым падпісаць дагавор, бо ясна было толькі адно — трэба перавесці гэтаму НАПУ рэальныя 5 тысяч рублёў узамен на вельмі эфемерныя выгоды. Нарэшце, старшыня падпісаў той дакумент. Праўда, абгаварыў, што на пачатак калгас перавядзе толькі 1800 рублёў — плату за першы этап даследавання.

Работа, якую павінны былі правесці навуковыя работнікі, называлася так: «Распрацоўка і ўкараненне мерапрыемстваў па ўдасканаленню плямённай работы і паліпашэнню выкарыстання машына-трактарнага парка».

— Пасля гэтага, — расказвае Леанід Іванавіч, — прыязджалі да нас разы са два дзве сімпатычныя дзядзьчыны. Пахадзілі па ферме, пагарталі кнігу племяннога ўліку, адзначылі камандзіроўкі, і толькі мы іх і бачылі. Потым прыехалі двое мужчын, якія прапанавалі мне абсталяваць на зернявым камбайне замест аднаго бункера — два. Думаў спачатку — жартуюць. Не, глядзяць у твар чыстымі вачыма. Дык, кажу, з двума бункерамі камбайн жа будзе грузіць, ды каляін такіх наробіць, што ўсё поле сапсуе. А яны — на сваім,

(Заначэне. Пачатак у нумары за 18 мая г. г.)

маўляў, давайце паспрабуем, мо і добра будзе. Раззлаваўся я і кажу, што калі ім няма чым займацца і прыйшла ў галаву такая фантазія, дык няхай едуць з ёй на завод, дзе робяць камбайны, і там прапануюць сваё вынаходства. З тым яны і паехалі. Вось і ўся навуковая работа, якую ў нас зрабіў гэты НАП. Думаў, што плакалі нашы грошыкі, а потым араліся з юрысконсультам, ён кажа, што грошы можна вярнуць...

Я папрасіў юрысконсульта, каб ён паказаў той дагавор. Дакумент сапраўды унікальны. Чаго варты хаця б такі пункт — цытую: «Калі ў працэсе выканання работы высветліцца непазбежнасць атрымання адмоўных вынікаў або немаэтазгоднасць далейшага правядзення работы, выканаўца мае права прыпыніць яе, ашырадзіўшы аб гэтым заказчыка ў трохдзённы тэрмін пасля прыпынення работы». Здрава? Значыць, калі б тым нападцам удалося ўгаварыць старшыню і паставіць на камбайн дадатковы бункер і той камбайн зламаўся, «выканаўцы» мелі б права прыпыніць работу — толькі трэба было зрабіць такую ласку, папярэдзіць аб гэтым гаспадароў...

Леанід Пятровіч раскажаў мне, што да ЦэнтрНАПа прад'явіў іск і калгас «Перамога», дзе навукоўцы так наблыталі з племянной работай, што і зараз ніхто не можа разабрацца. Яны склалі тут племянную групу кароў, частку якіх не толькі нельга панідаць на племя, а трэба заўтра здаваць на мяса, бо яны даюць мала малака. А рабілася ўсё проста — са столі бралася любая вялікая лічба і прыстаўлялася ў дакуменце да мянушкі першай каровы, што трапіла на вочы «даследчыкам».

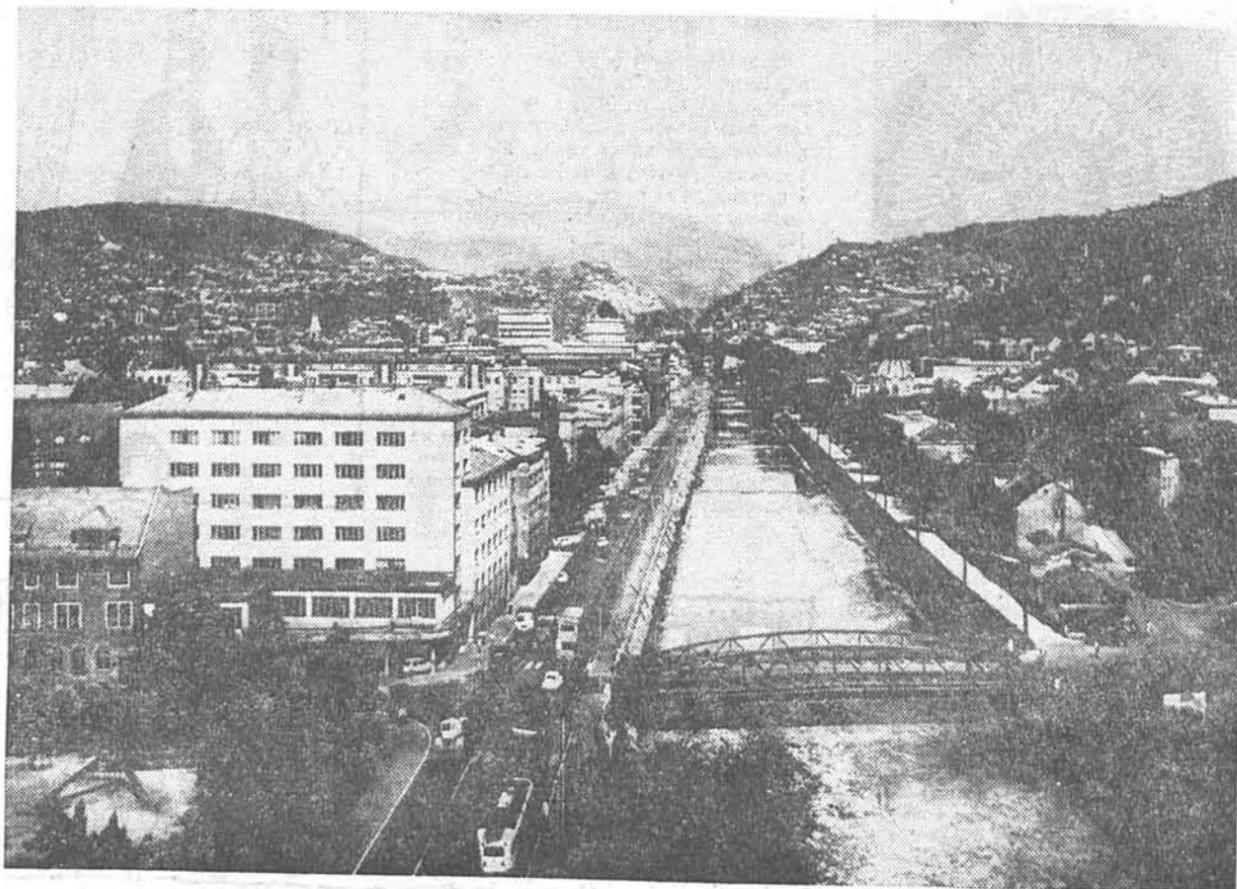
Я не збіраюся кідаць цень на работу нашых вучоных, што працуюць у галіне сельскай гаспадаркі. Яны шмат чаго робяць, каб дапамагчы хлебаробам. У калгасе «Кастрычніцкая рэвалюцыя» таго ж Дзяржынскага раёна менавіта вучоная дапамагіла эфектыўна механізаваць вырошчванне і ўборку цукровых буракоў. Можна назваць і дзесяткі іншых прыкладаў. Але не будзем заплюшчваць вочы і на ліпавых дарадчыкаў. Раней гэтых эксперыментаў на чужы кошт, гатовых давесці, што з бульбы можна вырасціць апельсінавае дрэва, было больш. Але трапляюцца, як бачым, і сёння...

ВОСЬ І ПАДЫШЛІ да канца мае нататкі. Як прынята, трэба сказаць некалькі слоў пра планы калгаса. Яны грандыёзныя. Мяркуюцца атрымаць з кожнага гектара па 35 цэнтнераў збожжавых, 220 — бульбы, 300 — гародніны, 6 — лёну. Мяса дзяржынцы дадуць у тры разы болей, чым дзесяць гадоў назад. — 150 цэнтнераў на сто гектараў сельгасугоддзяў. Малака — 650 цэнтнераў. Падбіраюцца яны да трохтысячнага надою на карову.

Вялікія перспектывы перад калгасамі адкрывае каапераванне асобных галін сельскагаспадарчай вытворчасці. Сёлета дзяржынцы пачынаюць будаўніцтва буйнейшага комплексу па адкорму свіней на 12 тысяч галоў. Параўнайце з двума тысячамі зараз.

...Сяджу ў пакоі спецыялістаў на чарговай «лятушцы». Вакол стала — старшыня, спецыялісты, брыгадзіры. Ідзе дзелавая гаворка пра поўныя клопатаў заўтрашні дзень. У людзей, што сабраліся тут, у іх наплечнікаў па калгасу, такіх «заўтра» будзе яшчэ многа-многа. І хочацца пажадаць ім вялікага плёну. І яшчэ сказаць «вялікае дзякуй» за справу, якую яны робяць, за пашану да карміцелькі-зямлі, перад якой усе мы ў вялікім даўгу.

Калгас імя Дзяржынскага Дзяржынскага раёна.

Так выглядае Сараева.

Еўдакія ЛОСЬ

З ЮГОСЛАВСКАГА СШЫТКА

Незнаёмую мясціну люблю аглядаць з самага ранку, адна. Так і ў гэтым горадзе. Ледаў сонца паружавіла зусім блізка горы, я ўжо крочыла ў той бок. Сыры ад расы асфальт пад нагамі, шчыльныя камяніцы абапал вузкіх вуліц, мост над бурлівай ракой. Зеленеюць вербы ў парку, а на машынах, што начуюць адкрыта на пляцы, — нават сніжок. Па дарозе сустрэліся адно раннія людзі — горналыжнікі ў пудоных свайх чаравіках. Спартменаў забраў фірменны аўтобусік, а я, пакружыўшы яшчэ па ўскраіне, палобаваліся гарамі і рэчкай, вярталася ў атэль. (Прачнецца мая спадарожніца — шукаць пачне, дзе падзелася так рана!)

Тую ж вулкая уздоўж бурлівай Мілецкі, тым паваротам на другую, кароткую, дзе шчыльныя камяніцы і засень. На самым рагу прайшла па жалезнай пліце, на якой адбіты сляды. Два кароткія сляды, нібы хтось крок ступіў па гарачым яшчэ металі...

Пачалася праца, пайшлі клопаты, і толькі наступным днём, у кампаніі сяброўкі і сціплага экскурсавода, вярнулася да слядоў тых...

Што ж мяне дзівіць, чаго скаланаюся душой?

Гэта — Сараева, Югаславія. На тратуары — пліта, што ўвекавечыла сляды студэнта Гаўрылы Прынцыпа. На гэтым рагу ён выстраліў у эрц-герцага Фердынанда, забіў наследніка аўстрыйскага прастола і яго жонку... Тады і пачалася першая сусветная вайна...

Цяжка ездзіць па свеце, калі даводзіцца ступаць па такіх ці падобных плітах!..

Праўда, мы і не разлічвалі, што паездка ў Югаславію будзе для нас нейкай вясёлай экскурсіі. Мы — гэта я і Гульчагра Нурулаева, дэлегацыя Саюза пісьменнікаў СССР на 11-я традыцыйныя Дні паэзіі ў Сараеве, сталіцы адной з югаслаўскіх рэспублік — Босніі і Герцагавіны. Праграма дзён напружаная, паэзаў з'ехалася многа, з 15-ці краін Еўропы — сацыялістычных і капіталістычных. Сімпазіум — аб тэндэнцыях развіцця паэзіі. Гутаркі, спрэчкі, сустрэчы. Чытанне вершаў. Нас толькі дзве паэтэсы ў прэтанцыдэным і шматмоўным кангламерале прадстаўнікоў літаратуры розных краін. Але

мы прадстаўляем вялікую літаратуру Савецкага Саюза... Не памятаю, калі мне даводзілася хвалявацца больш!..

Але адчуваць сябе сталі лепш пасля першага ж выступлення на гарадскім вечары, у вялікай зале народнага ўніверсітэта культуры імя Дзюра Дзякавіча. І словы прывітання ад савецкіх пісьменнікаў, і словы пра гераічную нашу Беларусь, і вершы на беларускай і сербскай мовах (чытала вядомая актрыса сараеўскага тэатра) былі ўспрыняты вельмі гарача. А калі выступала Г. Нурулаева і толькі вымавіла назву верша — «Салям алейкум!», з першага раду пачулася: «Алейкум асалям!» Гэта жартоўна прывітаўся, як даведзіліся пасля, пісьменнік-акадэмік Чаміл Сіярыч...

Усе наступныя сустрэчы прайшлі хораша: на філасофскім факультэце Сараеўскага ўніверсітэта, з рабочымі металургічнай Зеніцы, з калектывам настаўнікаў бялградскай асноўнай школы «Бела вода» і іншымі. Інтэрнацыянальнаму святу паэзіі ўдзяляў значную ўвагу друк Сараева і Бялграда, тэлебачанне мясцовае і цэнтральнае, нашы вершы запісвалі па радыё. Аб фестывалі паэзіі клапацілася партыйнае кіраўніцтва. У Зеніцы прыём паэтам наладзіў мэр горада.

З цікавасцю слухалі мы выступленні калег, еўрапейскіх паэтаў. Слых урэшце-рэшт прызвычаўся да паўднёваславянскай мовы і ў канцы тыдня мы няблага арыентаваліся ў гаворцы. Нам памагалі таварышы, верныя дружбе з савецкім народам. Напрыклад, Драган Калунджія, палымны паэт (яго часам прадстаўлялі — «югаслаўскі Маякоўскі»), натхнёны пясняр партызанскай Козары. Яму абавязаны мы добрымі днямі ў Бялградзе, знаёмствам з найцікавейшымі помнікамі і краязнаўцамі. Так і ўяўляецца: невялічкі «фольксваген», Драган за рулём, дарога ці вуліца — і яго настомны хрышлаваты голас:

Ой, Козаро, густа шума,
у тебе войска пуно.
Колико на Козаре grano,
еще выше младых партизанов.
Колико на Козаре листа,
еще выше младых коммуниста!..

Сваю першую літаратурную прэмію Д. Калунджія атрымаў за паэ-

му, прысвечаную савецкім воінам, вызваліцелям Бялграда. Ён перамагаў у конкурсах, дзе ўдзельнічала сама Дэсанка Максімавіч. Нядаўна ў яго выйшаў зборнік, прысвечаны змагарам рэвалюцыі. Паэт многа робіць для ўмацавання дружбы, працуючы ў Каларчавым ўніверсітэце культуры ў Бялградзе. Зараз ён піша паэму гневу і памяці. У свой час фашысты загубілі 23 чалавекі з прозвішчам «Калунджія», сваякоў паэта. Ён паказвае спіс імён, страшна браць у рукі гэтую паперу...

Сяброўскія адносіны ўсталяваліся ў нас з чэхаславацкімі таварышамі: вядомым чэшскім паэтам Янам Піларжам, вядомым славацкім паэтам Рудальфам Фабры. З калегамі з іншых краін.

Асабліва ўважлівыя былі гаспадары сараеўскага свята: Стэван Тонтыч, Брана Петравіч, Марка Вешавіч (прыгажун-чарпагорац, мой перакладчык), Анджалка Вулеціч, Слаўна Сіміч, Іосіф Север...

Канечне, як мы і чакалі, працаваць прыйшлося не толькі з аднадумцамі. Часам наша палеміка ўскладнялася, даводзілася тлумачыць самае простае, адстойваць прынцыпы сацыялістычнага рэалізму. Не заўсёды тыя вершы, што чыталі калегі з заходніх краін, задавальнялі нас. Не аспрэчваючы іх верлібра, шкадавалі, што ў гэтай паэзіі шмат дробнага, прыватнага і мала — значнага, грамадзянскага, увесёлае час хацелася пачуць песню змагання, песню ў славу чалавека-працаўніка.

Пра гэта даводзілася гаварыць калегам.

Цікавай была паездка ў Югаславію. Мае самыя лірычныя ўражанні — для вершаў, у шытку няма ла занатаваных радкоў. Мы пакідалі Сараева, калі над яго камяніцамі, на слухах уздоўж набярэжнай Мілецкі ўзвіліся святочныя першамайскія сцягі. У сцягах быў і Бялград...

Цяпер, думаючы пра югаслаўскіх сяброў, з хваляваннем успамінаю аднаго. Ён чакаў нас на выхадзе з народнага ўніверсітэта, пасля першага выступлення, — сінявокі, мажны босняк («Босанац!» — як сказаў бы з гонарам Драган Калунджія). І калі ўбачыў нас, высокая ўскінуў руку і сардэчна, усхвалявана сказаў па-руску: «Да здравствуєт Советский Союз!»

Побач ветліва ўсміхаліся яго таварышы, і я была ўпэўнена, што гэтыя цёплыя словы маглі сказаць і яны.

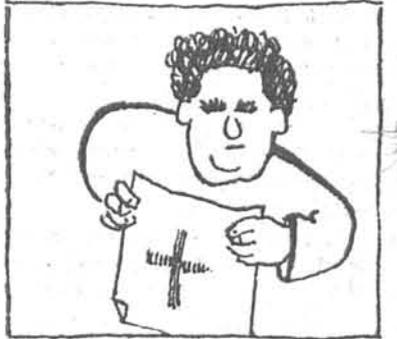
Давалі выязны спектакль у невялікім гарадку. Сцэна была імправізаваная—адзін столік. Ішла «Травіята». Слухачы зачарованы. Альфрэд падыходзіць да Вялеты, выказаць сваё каханне. Гучыць кранальная музыка. І раптам... з-за куліс, выгнуўшы хвост трубой, выходзіць выязны руды кот. На адчайнае «кіс-кіс» касцюмершы ён не звяртае аніякай увагі і, як заўзяты тэатрал, наважна скіроўваецца пад столік. Там садзіцца і пачынае мыцца.

Акцёры нічога не заўважылі і, не разумеючы, чаму публіка, надаўна такая уважлівая, пачала хіўсаць і рагатаць усё больш голасна, разгубіліся. А кот паводзіў сябе як ні ў чым не было. Добра, што раптам увагу гэтага акцёра прыцягнула нешта ішае і ён... скокнуў за кулісы.

Рыхтавалі мы балет «Святло і цені». Ішло паслядзёньне мастацкага савета. У перапынку аўтару балета Генрыху Вагнеру падаюць ліст. Той адкрывае ліст і жахаецца; пасярэдзіне намалеваны крыж і напісаны пагрозы: «Ты, богаадступнік! Мы цябе прырэжам!» Генрых Вагнер напрасіў слова па-за чаргой і паказаў ліст усім прысутным. «Мяне не запалохаюць!» — сказаў ён. — Але што, мне на рэпетыцыю з міліцыяй прыезджаць?» — «А там ніякіх подпісаў няма?» — нявінным тонам спытаў Я. Чамадураў. — «Нейкія сімвалы, — адказаў Г. Вагнер. — Вор, Удо, Менз. — Ну, дык прачытайце іх справа налева!» — парайў Я. Чамадураў, аўтар «розыгрышу».

Што ж, часам і акцёры жартуюць!

ШТО БЫЛО, ТОЕ БЫЛО

Наш нарэспандэнт звярнуўся да юбіляраў — работнікаў Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР дырыжора І. Абрамца, артыстаў В. Брул, М. Лакшына, М. Пушкарэва — з просьбай расказаць пра тыя выпадкі і здарэнні ў іх працы, пра якія і сёння ўсе ўспамінаюць з мімавольнай усмешкай. І нам расказалі...

Была ў нас сьпявачка Ліда Думанян. У апошняй карціне «Дэман» яна адна і адна забыла словы і, звярнуўшыся да сфлёршы, напрасіла: «Дайце слова!» Сфлёрша, немалая жанчына, разгубілася і не магла нічога вымавіць. Спявачка паўтарыла больш гучна: «Дайце слова!» І зноў—ніякага адказу. Тады з залы пачуўся зычны голас гледача:

— Дык дайце ж сьпявачцы слова!

На здачы оперы «Хаваншчына», дзе М. Пушкарэў выконваў партыю Хаванскага, у яго нечакана аднаў наклеены нос. Артыст збляў, разгубіўся — як жа, выступаў перад камісіяй Міністэрства культуры! Потым адзін са слухачоў заявіў:

— Малайчына, Міша! Так уважлівай у роль, што ажно з твару змяніўся!

Давалі шэфекі канцэрт. Перад выступленьнем выявілася, што ксілафон настроены ліжэй, чым п'яніна. Ксілафаніст, баючыся за вынік выступленьня, напрасіў:

— Заніміце для выдучага ішае прозвішча ксілафаніста, не маё.

Так і зрабілі. Выдучаму назвалі выдучанае прозвішча ксілафаніста: Разуваеў. Той аб'явіў нумар:

— А зараз ронда Моцарта выканае Іван Разуваеў!

А на сцэну ніхто не выходзіць! Гледачы хваляюцца, за кулісамі — зб'янтэжанаць. Аказалася, што пра замену прозвішча забылі паведаміць самому ксілафаністу!

У Смаленску мы паказвалі «Дэман». Там ёсць сцэна нападу ў гарах. Акцёры захапіліся, і бойка атрымалася надта доўгая. За кулісамі заняпакоіліся: «Хопіць біцца!» Бойка сціхла, усё «забітыя» (пры адкрытай заслоні!) спакойна ўсталі і стомлена пакіраваліся за кулісы.

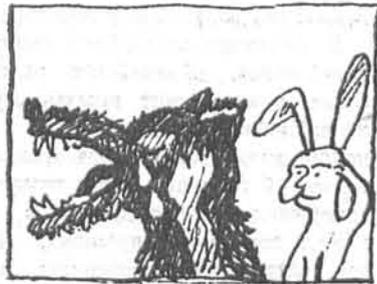

У час гастрольнага спектакля ў Віцебску (давалі «Пікавую даму») на сцэну пры адкрытай заслоні і поўнай зале выйшаў пажарнік і пачаў пальцамі тушыць свечкі: аказваецца, супрацьпажарнымі правіламі не дазволена...

На «Церам-церамок», дзе М. Пушкарэў выконвае партыю Ваўка, ён неяк узяў сваю трохгадовую дачку. У спектаклі перамагае дабро, Ваўка ўсе б'юць. І раптам цішыню залы прарэзвае крык дзяўчынкі:

— Калі гэта скончыцца? Тата! Тата!

М. Пушкарэў прызнаецца, што ў яго ўздрыгнула сэрца — гэта быў голас яго дачкі.

Ляцелі на гастролі праз Данецк. У Данецку сьпявак зайшоў у буфет перакусіць. І — прыназіўся. Выбег на ўзлётную пляцоўку, маторы самалёта былі ўжо запушчаны. Сьпявак — да дыспетчара. Чуе гаворку яго з пілотам:

— А дзе ён быў?

— У буфесе.

— Што рабіў?

— Еў.

— А хто ён такі?

— Артыст.

— А, мне што артысты, што футбалісты—усё роўна. Няхай адпачывае!

І — паляцеў! Давялося потым шукаць сродкаў дагнаць свой калектыў.

У «Севільскім цырульніку», дзе М. Пушкарэў выконваў ролю Барталя, пасля яго рэчытатыву павінен паказацца дон Базілію. Вось Пушкарэў праспяваў свой рэчытатыв, а дон Базілію няма! Разгубіўшыся, Пушкарэў з рэчытатыву ў стылі XVII стагоддзя вокаменна перайшоў на сучасныя покліч: «Дзе ж дон Базілію?» Аркестр схпіўся за жываты. Але М. Пушкарэў, уважлівы ў «сваю» ролю, расчыніў дзверы і яшчэ раз крыкнуў: «Дон Базілію!»

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісатэлей БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарэва, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—33-25-25, адназнага сакратара—33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва архітэктурны і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.